ISSN : 1300-0241

ASKERÎ TARİH BELGELERİ Dergisi

HAZİRAN 1998 YIL : 47 SAYI : 106

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ASKERÎ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

HAZİRAN 1998 YIL : 47 SAYI : 106

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
1998

GNKUR ATASE BŞK.
KÜTÜPHANESİ
Giriş T 13-7-1998
Kayıt No : Dergi

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI : '98/48

SUNUŞ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivindeki belgelerden derlenip hazırlanan ve "Millî Mücadele'de Doğu Cephesi" konulu belgeleri kapsayan 106 Sayılı Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'ni yayınlamış bulunuyoruz. Derginin bu sayısı İstiklâl Harbi'nde "Doğu Cephesi" ile ilgili ilk sayı olacaktır. Derginin bundan sonraki üç sayısı da Doğu Cephesi ile ilgili belgelerden oluşacaktır.

Derginin bu sayısında Şark (Doğu) Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in ast ve üst makamlarla Şark Cephesi Komutanlığına bağlı Sağ Kanat Grup Komutanlığının, Nahcivan Müfrezesi Komutanlığının ve 9 ncu, 12 nci Tümen Komutanlıklarının yapmış olduğu yazışmalara yer verilmiştir.

Bu yazışmalar; daha çok Ermeniler ve Sovyet Rusya'nın Doğu Anadolu'daki faaliyetleri, Ermenilerin Şahtahtı ve Nahcivan bölgesindeki Türk ordusuyla yapmış oldukları çarpışmalar ile Ermenilerle yapılan Gümrü Antlaşması gibi konulara aittir.

Gümrü Antlaşması'nın önemini Mustafa Kemal ATATÜRK Nutuk'ta şöyle ifade etmiştir : "Gümrü Antlaşması, Millî Hükûmet'in imzaladığı ilk antlaşmadır. Bu antlaşma ile, düşmanlarımızın hayallerindeki kendisine ta Harşit vadisine kadar Türk ülkeleri bırakılmış olan Ermenistan, Osmanlı Devleti'nin 1877 seferiyle kaybetmiş olduğu yerleri bize, Millî Hükûmet'e terk ederek dava dışına çıkarılmıştır. Doğuda, durumda önemli değişiklik olması yüzünden, bu antlaşma yerine daha sonra imzalanan 16 Mart 1921 tarihli Moskova ve 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması imzalanmıştır."

Türk İstiklâl Harbi'nde önemli bir yeri olan "Doğu Cephesi" ile ilgili bu belgeler ATASE Başkanlığı Arşivinden seçilerek günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Alper AKSELİ
Hv. Korgeneral
Gnkur. ATASE Başkanı

ÖN SÖZ

İtilâf devletlerinin Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti ile imzaladığı Mondros Mütarekesi'nin özellikle 7'nci maddesine dayanarak topraklarımızı işgale başlamaları sonucu başlayan Millî Mücadele ülkenin her tarafında kendini göstermiştir. Batıda Yunanlılarla, güneyde Fransızlarla, doğuda ise Ermenilerle mücadele edilmiştir. Derginin 106, 107, 108, 109'uncu sayıları Doğu Cephesi'ne ayrılmıştır.

Rusya'da 1917 yılı Ekimindeki Komünist Devrim sonucunda, Bolşevik Hükûmeti, Osmanlı Devleti ile savaşa son vermek üzere, önce 5 Aralık 1917 yılında Erzincan'da bir Ateşkes Anlaşması yapmış ve arkasından da 3 Mart 1918 tarihinde Brest-Litovsk'ta bir Barış Antlaşması imzalamıştır. Bu Antlaşma ile Bolşevik Hükûmeti, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan (93 Harbi) önceki Türk Rus sınırına dönerek Kars, Ardahan, ve Batum Sancakları, halkının rızası şartıyla, Türkiye'ye geri verilmesini kabul etmiştir. Bunun üzerine, Türk ordusu Doğu Anadolu üzerinden Kafkasya'ya girmiş ve söz konusu üç bölgede yapılan plebisit (halk oyu) sonucunda halkın çoğunluğunun Türkiye'ye bağlı kalmak istediğini göstermiştir.

Diğer taraftan Batum'a asker çıkaran İngilizlerin desteği ile, Gürcistan ve Azerbaycan'da olduğu gibi Ermenistan'da da Menşeviklerin (Rus sosyal demokrat hareketi içinde Bolşevikliğe karşıt olarak gelişen akım) yönetiminde, Erivan başkent olmak üzere 28 Mayıs 1918 yılında bağımsız bir devlet kurulmuştur. Aşırı Ermeni milliyetçisi Taşnakların yönetimindeki bu devlet "Büyük Ermenistan"ı gerçekleştirmeyi amaç edinmiştir.

Ermenistan-Türkiye'nin doğu illerine göz dikmekle kalmıyor, aynı zamanda Kafkaslar'da Türk ve Sovyet Rusya'nın arasını tıkayarak, Sovyet Rusya'dan Anadolu'ya yardım gönderilmesini engelliyor, Pontus Rumları ile İtilâf devletleriyle birlikte hareket ediyordu.

1920 yılı kışında Kilikya'da Türklere karşı bir öç alma savaşı açan Ermeniler, daha sonra kendi sınırlarına yakın yerlerde yaşayan Müslümanlara karşı bir kıyım ve baskı siyaseti uygulamaya başlıyorlardı. Ermeni yönetimi, tümüyle Taşnak Sutiun Derneğinin üyelerinden oluşuyordu. Ermeni sorununu batıya tanıtmak amacıyla Kafkaslar'da kurulan bu örgüt, Ermeni siyaset sahnesinde büyük bir güç hâline geliyordu. Taşnak örgütünün başlıca amaçlarından biri de Müslüman halka karşı nefret duygularını kamçılamaktır.

Türk ordusu ise, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros'ta müttefiklerle imzalanan Ateşkes Antlaşması uyarınca 1914 yılı sınırına çekilmek zorunda kal-

mıştır. Bu durumda, Ermeni kuvvetleri Doğu Anadolu'da Türk halkına karşı eylemlere girişmeye başlamıştır.

1920 yılı Haziran ayında Ermeni kuvvetlerinin Doğu Anadolu'da Oltu'da Türklere geniş çapta bir saldırısı üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Ermenistan'a karşı artık bir askerî harekâtı gerçekleştirmeyi ve bir an önce Doğu Anadolu sınırını, Misak-ı Millî ilkelerine uygun hâle getirmeyi kararlaştırmıştır. Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir komutasında 28 Eylül 1920 yılında başlatılan harekâtta, Türk ordusu birkaç gün içinde Sarıkamış bölgesini almış; ertesi ay sonlarında yeniden ilerleyerek Kars'ı kuşatmış ve 7 Kasım 1920 tarihinde Gümrü'yü işgal etmiştir. Bunun üzerine, Ermenilerle önce bir ateşkes antlaşması, 2 Aralık 1920 yılında da Gümrü Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Gümrü Antlaşması ile Misak-ı Millî'nin Kafkasya sınırı için öngördüğü 1877 yılı öncesi çizginin Ermenistan kesimi; 1828 yılında İran'dan Rusya'ya geçen ancak 1918 yılından beri Ermeni işgalinde olan Iğdır ve Tuzluca ilçeleriyle birlikte, Kars bölgesinin geri alınmasıyla gerçekleşmiştir.

Böylece, İstanbul Hükûmeti'nin 1918 yılında imzaladığı Mondros Mütarekesi sınırı ilk kez geçildiği gibi, 1920 Sevres Barış Antlaşması'nın geçersizliği fiilen de kanıtlanmıştır.

İkinci önemli bir sonuç da; Ermeni sorunu Türkiye'nin haklı isteklerini karşılayacak şekilde kesinlikle bir çözüme bağlanmıştır.

Ayrıca Ermenistan'ın güneyindeki Nahcivan-Şahtahtı-Şarur bölgesi bu antlaşmayla geçici olarak Türkiye'nin koruyuculuğuna bırakılmış, Moskova Antlaşması bu yetkiyi Azerbaycan'a vermiştir. Böylece bu antlaşma ile doğuda çok önemli bir problem hâlledilmiştir.

1 'inci Askerî Tarih Kurulu

İÇİNDEKİLER

Sunuş I
Ön Söz III
Belgelerin Özetleri IX

A. DOĞU CEPHESİ KOMUTANI KÂZIM KARABEKİR'İN YAZIŞMALARI

1. Kâzım Karabekir'in Beyannamesi 3
2. Kâzım Karabekir'in Müfreze Komutanı Veysel Beye Alınması Gereken Tedbirleri Bildiren Yazısı 6
3. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Ermenilerle Yapılan Muharebe Hakkında Harp Raporu 9
4. Kâzım Karabekir'in Ermenilerin Şahtahtı'na Taarruz Ettiklerinin Kızılordu Komutanlığına Bildirilmesini İsteyen Yazısı 12
5. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Ermenilerin Şahtahtı'na Taarruza Başladığını Bildiren Harp Raporu 15
6. Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Doğu Cephesi'ndeki Durumu Bildiren Yazısı 18
7. Kâzım Karabekir'in Kızılordu Birliklerinin Nahcivan'a Gelmesiyle İlgili Yazısı 21
8. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Kızılordu Birliklerinin Ermenilere Verdiği Ültimatomla İlgili Yazısı 24
9. Kâzım Karabekir'in Müfreze Komutanlığının Alması Gereken Tedbirleri Bildiren Emri 27
10. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Nahcivan Şûrası'na Verilen Ültimatomu Bildiren Yazısı 30
11. Kâzım Karabekir'in Şahtahtı Muharebesi'nden Sonraki Durumu Bildiren Harp Telgrafı 33

12. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Birliklerin Durumları Hakkındaki Harp Raporu 36
13. Kâzım Karabekir'in Barış Anlaşması Yapılabileceğini Bildiren Yazısı 39
14. Kâzım Karabekir'in Tümen Komutanlıklarına Almaları Gereken Tedbirleri Bildiren Emri 45
15. Kâzım Karabekir'in Ermenilerden İstenen Şartların Kabul Edildiğiyle İlgili Harp Raporu 49
16. Kâzım Karabekir'in Ermenilere Nelerin Şart Koşulduğunu Bildiren Yazısı 57
17. Kâzım Karabekir'in Mütareke Maddelerinin Ermenilere Verildiğini Bildiren Yazısı 60
18. Kâzım Karabekir'in Ermenilerden İkinci Teklifimize Henüz Cevap Gelmediğini Bildiren Harp Telgrafı 63
19. Kâzım Karabekir'in Ermenilerden Uygun Cevap Gelmediği Takdirde Harekâta Devam Edileceğini Bildiren Harp Telgrafı 66
20. Kâzım Karabekir'in Birliklere Verdiği Cephe Emri 69
21. Kâzım Karabekir'in Genelkurmay Başkanlığına Şahtahtı ve Gümrü Bölgesindeki Birliklerin Durumuyla İlgili Harp Raporu 75
22. Kâzım Karabekir'in Birliklere Verdiği Cephe Emri 78
23. Kâzım Karabekir'in Ermenilere Karşı Harbe Devam Edileceğini Bildiren Yazısı 84
24. Kâzım Karabekir'in Ermenilerle Yapılan Barış Görüşmelerinin Sonuçlanmak Üzere Olduğunu Bildiren Yazısı 90
25. Kâzım Karabekir'in Ermeni Ticaret Trenlerinin Durumlarıyla İlgili Yazısı 93
26. Kâzım Karabekir'in Müfreze Komutanından Almış Olduğu Tedbirleri Bildirmesini İsteyen Yazısı 96
27. Kâzım Karabekir'in Müfreze Komutanına Rusların Bizden Şüphe Etme Nedenlerini Soran Yazısı 99
28. Kâzım Karabekir'in Makü'nün İşgal Edilmesiyle İlgili Yazısı 102

B. DOĞU CEPHESİ SAĞ KANAT GRUP KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

29. Sağ Kanat Grup Komutanlığının Şahtahtı'na Taarruz Edeceklerini Bildiren Yazısı 107
30. Sağ Kanat Grup Komutanlığının Müfreze Komutanlığına Gümrü Antlaşması'nın İmzalandığını Bildiren Yazısı 111

C. NAHCİVAN MÜFREZESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

31. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Bolşeviklerin Beyannamesiyle İlgili Yazısı 117
32. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Şahtahtı Cülef Demir Yoluyla İlgili Yazısı 120
33. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Alaylara Mütarekename Gereği Almaları Gereken Vaziyeti Bildiren Yazısı 123
34. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Doğu Cephesi Komutanlığına Velibekof'un Faaliyetleriyle İlgili Bilgi Veren Yazısı 127
35. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Ermeni Esirlerin Mübadelesi Hakkında Yazısı 130
36. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Doğu Cephesi Komutanlığına Nahcivan Halkının Ermenistan Şûrası'na Bağlanmalarıyla İlgili Olarak Gösterdiği Tepkiyi Bildiren Yazısı 133
37. Nahcivan Müfrezesi Komutanının Velibekof'un Sözünü Tutmadığını Bildiren Yazısı 136

D. 9 NCU VE 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININYAZIŞMALARI

38. 12 nci Tümen Komutanının Tümen Cephesindeki Durumu Bildiren Yazısı 145
39. 9 ncu Tümen Komutanının Birliklerin Durumuyla İlgili Akşam Raporu 148

BELGELERİN ÖZETLERİ

A. DOĞU CEPHESİ KOMUTANI

KÂZIM KARABEKİR'İN YAZIŞMALARI

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
2976	14 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Nahcivan, Şahtahtı, Şeril, Ordubat Mıntıkaları Komutanlıklarına beyannamesi
2977	18 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Nahcivan'da Osmanlı Müfrezesi Komutanı Veysel Beye, Gülbe Ali Han'a karşı alınması gereken tedbirleri bildiren yazısı
2978	24 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Şahtahtı bölgesinde Ermenilerle yapılan muharebe hakkında bilgi veren yazısı.
2979	24 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grubu Komutanlığına Kızılordu birliklerine, Ermenilerin Şahtahtı'na taarruz ettiklerinin hemen bildirilmesini isteyen yazısı.
2980	25 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına, Ermenilerin, Pusyan'dan Şahtahtı'na taarruza başladığını bildiren yazısı.
2981	27 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Doğu Cephesi'ndeki durumu bildiren yazısı.
2982	27 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grubu Komutanlığına Kızılordu Birliklerinin Nahcivan'a gelmesi üzerine alması gereken vaziyeti bildiren yazısı.
2983	30 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Nahcivan'a gelen Kızılordu birliklerinin Ermenilere verdiği ültimatomu bildiren yazısı.
2984	30 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grubu Komutanlığına, Veysel Bey Müfrezesinin alması gereken vaziyeti bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
2985	31 Temmuz 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına 31.7.1920 tarihinde sona erecek olan Nahcivan Şûrası'na verilen ültimatomu bildiren yazısı.
2986	5 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Doğu Cephesi'ndeki birliklerin durumunu bildiren yazısı.
2987	6 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, birliklere her türlü hukuk ve menfaatlerimizi güvence altına alacak bir barış anlaşmasının yapılacağını bildiren harp telgrafı.
2988	6 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, 12 nci ve 9 ncu Tümen Komutanlıklarına almaları gereken durum ve vaziyetleri bildiren yazısı.
2989	7 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grubu Komutanlığına Ermenilerin harekâtın durdurulması için istenilen şartları kabul ettiğini bildiren yazısı.
2990	7 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, birliklere harekâtın durdurulması için Ermenilerden istenen şartların neler olduğunu bildiren yazısı.
2991	9 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Şahtahtı Muharebesi'nden sonra Ermenilerin şiddetle takip edildiğini bildiren yazısı.
2992	9 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, 12 nci, 9 ncu ve 15 nci Tümen Komutanlıklarına kararlaştırılan mütareke maddelerinin Ermenilere verildiğini bildiren yazısı.
2993	10 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grup Komutanlığına Ermenilerden ikinci teklifimize karşı henüz bir cevap alınmadığını bildiren yazısı.
2994	10 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Sağ Kanat Grup Komutanlığına Ermenilerin yapılan teklife uygun cevap vermediklerinden dolayı harekâta tekrar başlanacağını bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
2995	11 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, birliklere alacakları vaziyeti bildiren cephe emri.
2996	12 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Genelkurmay Başkanlığına Şahtahtı ve Gümrü bölgesinde birliklerin durumunu bildiren harp raporu.
2997	12 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, birliklere alacakları vaziyeti bildiren cephe emri.
2998	20 Kasım 1920	Kâzım Karabekir'in, Müfreze Komutanlığına Ermenilere karşı harbe devam mecburiyetinde kalındığını, buna göre almaları gereken tedbirleri bildiren yazısı.
2999	2 Aralık 1920	Kâzım Karabekir'in, Şahtahtı Müfreze Komutanlığına Ermenilerle yapılan barış görüşmelerinin neticelenmek üzere olduğunu bildiren yazısı.
3000	5 Aralık 1920	Kâzım Karabekir'in, Müfreze Komutanlığına Ermenilerle barış anlaşması imza edilmiş olduğundan Ermeni ticaret trenlerine yapılması gereken işlemleri bildiren yazısı.
3001	16 Aralık 1920	Kâzım Karabekir'in, Müfreze Komutanlığına, almış oldukları tedbir ve faaliyetlerin bildirilmesini isteyen yazısı.
3002	28 Şubat 1921	Kâzım Karabekir'in, Müfreze Komutanlığına Rusların bizden şüphe etmelerinin nedenlerini soran yazısı.
3003	4 Nisan 1921	Kâzım Karabekir'in, Müfreze Komutanlığına Makü'nün bir taburla işgal edilmesi konusundaki görüşlerini uygun bulduğunu bildiren yazısı.

B. DOĞU CEPHESİ SAĞ KANAT GRUP KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

3004	1 Kasım 1920	Sağ Kanat Komutanı Cavit'in, Doğu Cephesi Komutanlığına 4 Kasım 1920 tarihinde Şahtahtı'na taarruza geçeceklerini bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ
3005	19 Aralık 1920	Sağ Kanat Grubu Komutanı Cavit'in, Müfreze Komutanlığına TBMM Hükûmeti ve Ermeni Cumhuriyeti arasında Gümrü Antlaşması'nın imza edildiğini bildiren yazısı

C. NAHCİVAN MÜFREZESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

3006	7 Eylül 1920	Nahcivan Müfrezesi Komutanının, Sağ Kanat Grup Komutanlığına Bolşeviklerin 7 Eylül 1920 tarihinde yayınladıkları beyannameyi bildiren yazısı.
3007	7/8 Eylül 1920	Nahcivan Müfrezesi Komutanının, Sağ Kanat Grup Komutanlığına Ağacanya'nın 6 Eylül tarihli Şahtahtı Cülef demir yolunun Ermenilere teslimiyle ilgili telsiz haberini Rus Kızıl Tugay Komutanlığına tebliğ ettiğini bildiren yazısı.
3008	9 Eylül 1920	Nahcivan Müfrezesi Komutanının, 34 ncü, 18 nci Alay Komutanlıklarına mütarekename gereği alınması gereken tedbirleri bildiren yazısı.
3009	29 Kasım 1920	Nahcivan Müfrezesi Komutanının, Doğu Cephesi Komutanlığına Şahtahtı ve Dahne muharebelerinde alınan Ermeni esirlerinin mübadelesi hakkında yazdığı rapor.
3010	19 Aralık 1920	Müfreze Komutanının, Doğu Cephesi Komutanlığına Nahcivan havalisinin Ermenistan Şûrası'na bağlanması üzerine halkın gösterdiği tepkiyi bildiren yazısı.
3011	11/12 Ocak 1921	Nahcivan Müfrezesi Komutanının Doğu Cephesi Komutanlığına Velibekof'un verdiği sözü tutmayarak Nahcivan'a bir süvari bölüğü getirdiğini bildiren yazısı.
3012	6 Kasım 1921	Müfreze Komutanının, Doğu Cephesi Komutanlığına Velibekof'un Erivan'dan getirip ilân ettiği deklârasyonun tercümesini bildiren yazısı.

NO	BELGENİN TARİHİ	BELGENİN ÖZETİ

D. 9 NCU VE 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI

3013	21 Temmuz 1920	12 nci Tümen Komutanı Osman Nuri'nin Doğu Cephesi Komutanlığına tümen cephesindeki durumu bildiren yazısı.
3014	11 Kasım 1920	9 ncu Tümen Komutanının, Doğu Cephesi Komutanlığına birliklerinin durumunu bildiren akşam raporu.

BELGELER

A. DOĞU CEPHESİ KOMUTANI KÂZIM KARABEKİR'İN YAZIŞMALARI

Belge No : 2976

محترم

تعریف

نحوان، ترجمه اردوغان، تاریخی نظریه و فکری تعلقه

خود اردو نوع تعلقات یاتاری نیا تابع ایدیجه‌ک ؟ اهالی نه تابع ایدیجکدر .

صورت

انگلیز وزیرلری ترکیه اولون حکومتی تورکیانک و بویوجه اسلامیت محوی اولمه اغز اسیورلر . بو سبدن بری و عالم اسلامک خلاصی وجانی آنجه بولشه‌وکلرک اوتوکمه و اینانط با یقه اولور . بوا قرار ورلمشمه ؛ سیاسته ده ایشه باشلانمشدر . نحوانلیده بوندن سنه سیاست یولی طوتامازلر . نحوانلیدن ۵ مقداری شبه یوقدر که تورکیا آذربایجان و روس سوویت حکومتی آراسنده‌کی مذاکره‌یه مقیم ایدیلکدر . نحوان وزیرلیغی بعنی ایچ اکلدیب دوشونلری بولشه‌وکلرک ساعت اول بولشمه چالیشمه‌لری لازمدر .

بز نحوانلیده ان ضعیف ان کوچک ان دولی زمانده بیدهوداتاریمی یاپیورز . ایچا فعلیتی یاپمه مقتدر لحاقی یوقدر .

ایشه بویله آنلیه نحوانه بولشه‌وکلرک بولشمه مانع اولمه‌یه کیمسه‌لر بولونمسی و بولشه‌وکلره مقاومت ایدیلمه کستاخلغنه چالیشیلدیغی ایشتمکده‌ایز . اگر نحوان حالا سلامتی کوره‌یور کندیسی قاریشیلیان فاجعه‌یه حاضر اولسون

بز بلدیکم نحوان فداکارلر و مقتدر اولمقدر . بلکه همیشه‌سی بولشه‌وکلرک شرندن بیچاره خلقی قورتارمه‌یچون سزه اعلان ایدیورم که سلامتلر بولشه‌وکلر آذربایجان حکومتله اکلدیکلری بویله یاپاجاقلر هم کندیسی هم زده قورتاریر

بولشه‌وکلرک آذربایجانی یاپدقلری شیدن اوتوری سویلیان سوزلر لحسب افتوادر

لحسب ایکی اشتراکیت بو آذربایجانی کاملا خنالیور قورقاوه وحقیت داخلیه

چاچیری اکلاتدن موکرا قرا باغه کندیری اوینانان مجهول انگلز الی اولدیغی اکلاشیلمقده

کیمیکورلر . یاپدقلری نهلی دن اوتوری عذاب وجدان چکیورلر . شرو چیلری قوغان

الم قره‌بکر

KOL. : ISH
KIS. : S24
DOS : 1-6
FIH : 1-11

Belge No : 2976

Telefon 14.7.36

Nahcivan, Şeril, Ordubat, Şahtahtı Mıntıkalarına ve Kaimakamlıklarına

Kolordu Kumandanlığının beyannamesini aynen tebliğ ediyorum.

Ahâlîye tebliğ edilecektir.

SÛRET

İngiliz ve Fransızların şerîki olan hükûmetler Türkiye'nin ve böylece İslâmiyetin mahvı için uğraşıyorlar. Bu sebebden bizim ve âlem-i İslâmın halâsı ve necâtı ancak Bolşeviklerle uyuşmak ve irtibat yapmakla olur. Buna karar verilmiş, siyaseten de işe başlanmışdır. Nahcivanlılar da bundan başka siyâset yolu tutamazlar. Nahcivanlıların mukadderâtı şübhe yokdur ki Türkiye, Azerbaycan ve Rus Sovyet hükûmetleri arasındaki müzâkere ile ta'yîn edecektir. Nahcivan ve havâlisinin bunu iyice anlayıb düşünmeleri ve Bolşeviklerle bir saat evvel birleşmeye çalışmaları lâzımdır.

Biz Nahcivanlılara en zayıf en kederli, en derdli zamanlarımızda bile her fedakârlığı yaptık. Daha fazlasını yapmaya milletin tâkati yokdur. İş böyle iken Nahcivan'da bizimle Bolşeviklerin birleşmesine mâni olacak kimselerin bulunmasını ve Bolşeviklere mukavemet etmek küstahlığına çalışıldığını işitmekle dil-hûnum, Eğer Nahcivan hâlâ selâmetini göremiyorsa kendisini karşılayan felâketlere hazır olsun.

Benim bildiğim Nahcivan fedakârdır. Ve fukarâ-yı ümmettir. Bazı cebîni sevenler şerrinden biçâre halkı kurtarmak için size ilân ediyorum ki selâmetiniz Bolşevik Azerbaycan Hükûmeti'yle anlaşmakdır. Böyle yaparak hem kendisini hem bizi kurtarır. Bolşeviklerin Azerbaycan'a yapdıkları şeylerden ötürü söylenen sözleri hep iftiradır. Hep İngiliz entrikasıdır. Azerbaycan'dan gelen zâbitlerimiz Türkiye'de vaziyet-i dâhiliyye ve hariciyyeyi anladıktan sonra Karabağ'da kendilerini oynatan mechûl İngiliz eli olduğunu anlamakda gecikiyorsa ve yaptıkları hatadan ötürü azâb-ı vicdan duyarlar.

Şark Cephesi Kumandanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 1-11

Belge No : 2976

Telefon 14.7.1920

Nahcivan, Şeril, Ordubat, Şahtahtı Bölgelerine ve Kaymakamlıklarına

Kolordu Komutanlığının beyannamesini aynen tebliğ ediyorum.

Halka duyrulacaktır.

SURET

İngiliz ve Fransızların dostu olan hükûmetler Türkiye'nin ve böylece de İslâmiyetin yok olması için uğraşıyorlar. Bu sebepten bizim ve İslâm âleminin kurtuluşu ancak Bolşeviklerle anlaşmak ve bağlantı kurmakla olur. Buna karar verilmiş, siyaseten de işe başlanmıştır. Nahcivanlılar da bundan başka siyaset izlemezler. Nahcivanlıların geleceği şüphesiz Türkiye, Azerbaycan ve Rus Sovyet Hükûmetleri arasındaki müzakere ile belirlenecektir. Nahcivan ve havalisinin bunu iyice anlayıp düşünmeleri ve Bolşeviklerle bir an önce birleşmeye çalışmaları lâzımdır.

Biz, Nahcivanlılara en zayıf, en kederli ve en dertli zamanlarımızda bile her fedakârlığı yaptık. Daha fazlasını yapmaya milletin gücü yoktur. İş böyle iken Nahcivan'da bizimle Bolşeviklerin birleşmesine engel olacak kişilerin bulunmasını ve Bolşeviklere karşı çıkmak küstahlığına çalışıldığını duymakla içim kan ağlıyor. Eğer Nahcivan hâlâ kurtuluşunu göremiyorsa başına gelecek felâketlere hazır olsun.

Benim bildiğim Nahcivan fedakârdır ve fakir bir millettir. Bazı kötülük sevenlerin şerrinden çaresiz halkı kurtarmak için size ilân ediyorum ki; kurtuluşunuz Bolşevik Azerbaycan Hükûmeti'yle anlaşmaktır. Böyle yaparak hem kendisini hem bizi kurtarır. Bolşeviklerin Azarbaycan'da yaptıkları şeyden dolayı söylenen sözleri hep yalandır. Hep İngiliz entrikasıdır. Azerbaycan'dan gelen subaylarımız Türkiye'de iç ve dış durumları anladıktan sonra Karabağ'da kendini oynatan meçhul İngiliz eli olduğunu anlamakta gecikiyorsa, yaptıkları hatadan dolayı vicdan azabı duyarlar.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 1-11

Belge No : 2977

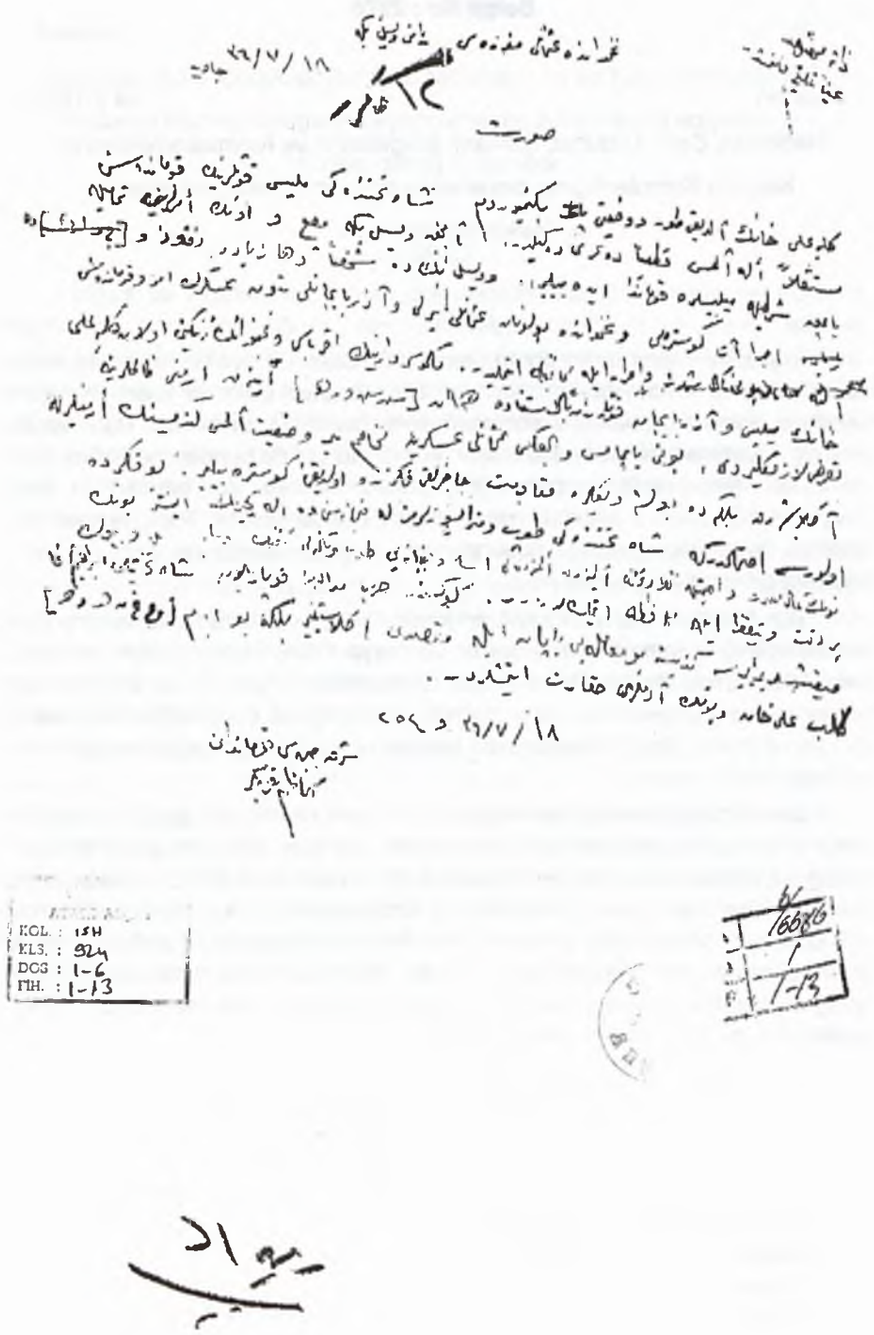

Belge No : 2977

18.7.36

Cavid

Zâta Mahsusdur.

Aynen tebliğ kılınmışdır.

Nahcivan'da Osmanî Müfrezesi Kumandanı Veysel Beye

Sûret

Gülbe Ali Han'ın aldığı tavır ve vaziyeti beğenmiyorum. Şahtahtı'ndaki milis kuvvetlerinin kumandasını müstakilen ele alması kat'iyyen doğru değildir. Ancak Veysel Beye mutî ve onun emirlerini tamamiyle yapmak şartıyla milislere kumanda edebilir ve Veysel Beyin de şahsen daha ziyâde nüfuz ve icrâât göstermesi ve Nahcivan'da bulunan Osmanlı yerli ve Azerbaycanlı bütün askerin emir ve kumandasını eline almalı ve bunu kemâl-i şiddet ile muhafaza etmelidir. Makü serdarının akrabası ve Nahcivan'ın zengini olan Gülbe Ali Han'ın Milis ve Azerbaycan kuvvetlerinden bil-istifade hemen (şifre) aynen Ermeni zâlimlerine taarruzu lâzım gelirdi. Bunu yapmaması ve bilâkis Osmanlı askerini muhâsım bir vaziyet alması kendisinin Ermenilerle anlaşarak belki de Bolşeviklere mukavemet hazırlığı fikrinde olduğunu gösterebilir. Bu fikirde olursa ihtimâldir ki Şahtahtı'ndaki top ve mitralyözlerimizle cephanesini de eline geçirmek ister. Bunun kemâl-i basiret ve ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınarak elimizdeki esliha ve cephaneyi top ve makineli tüfek ve piyade himmetiyle ve büyük bir dikkat ve teyakkuz ile muhafaza etmek lâzımdır. Göğsünden harp madalyamız koparılan Şahtahtlı İbrahim Ağa sıkışdırılırsa bu muameleyi yapan ile maksadı anlaşılır belki. Bu adam (şifre) Gülbe Ali Han ve bunun adamları hakaret etmişlerdir.

18.7.36'da

Şark Cephesi Kumandanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	924
Dosya	:	1-6
Fihrist	:	1-13

Belge No : 2977

Kişiye Özeldir. 18.7.1920

Aynen tebliğ edilmiştir. Cavid

Nahcivan'da Osmanlı Müfrezesi Komutanı Veysel Beye

Suret

Gülbe Ali Han'ın aldığı tavır ve vaziyeti beğenmiyorum. Şahtahtı'ndaki milis kuvvetlerinin komutasını tek başına ele alması kesinlikle doğru değildir. Ancak Veysel Beye bağlı ve onun emirlerini tamamıyla yapmak şartıyla milislere komuta edebilir ve Veysel Beyin de şahsen daha fazla nüfuz ve icraat göstermesi, Nahcivan'da bulunan Osmanlı, yerli ve Azerbaycanlı bütün askerlerin emir ve komutasını eline alması ve bunu büyük bir özenle koruması gerekir. Makü komutanının akrabası ve Nahcivan'ın zengini olan Gülbe Ali Han'ın milis ve Azerbaycan kuvvetlerinden istifade ederek hemen (şifre) Ermeni zalimlerine taarruz etmesi gerekir. Bunu yapmaması bilâkis Osmanlı askerine düşmanca bir tutum alması, kendisinin Ermenilerle anlaşarak belki de Bolşeviklere saldırma hazırlığı fikrinde olduğunu gösterebilir. Bu düşüncede ise, ihtimaldir ki Şahtahtı'ndaki top ve mitralyözlerimizle cephanesini de eline geçirmek ister. Bunun önemle dikkate alınarak elimizdeki silâhları, cephaneyi, top, makineli tüfek ve piyade gücüyle büyük bir dikkat ve titizlikle korumamız lâzımdır. Göğsünden harp madalyamız alınan Şahtahtlı İbrahim Ağa sıkıştırılırsa bu muameleyi yapan ile amacı anlaşılır. Belki bu adam (şifre) Gülbe Ali Han ve bunun adamları hakaret etmişlerdir.

18.7.20'de

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	924
Dosya	:	1-6
Fihrist	:	1-13

Belge No : 2978

KOL. : 15H
KLS. : 814
DOS : 5-9
FIH. : 166

ATASE ARŞİVİ

Belge No : 2978

Karargâhdan

24.7.36

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

15 nci K. Vekâletine

Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

3,9,12 nci Fırkalara

Harp Raporu

1. Şahtahtı mıntıkasında 23.7.36'da Ermeniler Hanlıklar istikametinden gelen bir zırhlı trenleri ve Kışlakabası köyü civarındaki topçularıyla Kabullü ve Pusyan köylerini topçu ateşiyle döğdüler. Zırhlı trenleri, mukabil topçu ateşimizle şimâle çekilmeye mecbur oldu.

24.7.36'da Ermeniler Şahtahtı istikametine taarruz ederek Nahcivan milis kuvvetlerini geri atmış ve 300 kadar piyade dört toptan mürekkeb bir müfrezeleri Pusyan ve cenûb-i garbîsindeki Tazekend köylerini işgal etmiştir. Taarruza zırhlı trenleri iştirak etdi. Şahtahtı sağ cenahında Kabullü ve şimâl-i şarkîsindeki Tananam köyü hattında Nahcivan milisleriyle Ermeni kuvvetleri hâl-i temasdadır.

2. Şark cephesi aksam-ı sâiresinde sükûnet vardır.

3. Bu rapor harekât 24.7.36 saat 02.03 sonrada Erkân-ı Harbiyye-yi Umûmiyye Riyâsetine yazılmak üzere karargâha, telgraf merkezine verildi.

Erkân-ı Harbiyye-yi Umûmiyye Vekâletine

Saat 7/24

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	166

Belge No : 2978

Karargâhtan

24.7.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Cenah Grup Komutanlığına

3 ncü, 9 ncu, 12 nci Tümenlere

Harp Raporu

1. Şahtahtı bölgesinde 23.7.1920'de Ermeniler, Hanlıklar yönünden gelen bir zırhlı trenleri ve Kışlakabası köyü civarındaki topçularıyla Kabullü ve Pusyan köylerini topçu ateşiyle dövmüşler ve zırhlı trenleri karşı topçu ateşimizle kuzeye çekilmek zorunda kalmıştır.

24.7.1920'de Ermeniler Şahtahtı yönüne taarruz ederek Nahcivan milis kuvvetlerince geri atılmış ve 300 kadar piyade ile dört toptan oluşan bir müfrezeleri Pusyan ve güneybatısındaki Tazekend köylerini işgal etmiştir. Taarruza zırhlı trenleri de katılmıştır. Şahtahtı sağ kanadında Kabullü ve kuzeydoğusundaki Tananam köyü hattında Nahcivan milisleriyle Ermeni kuvvetleri çarpışmaktadır.

2. Doğu Cephesi'nin diğer kısımlarında sükûnet vardır.

3. Bu rapor harekât 24.7.1920 saat 14.03'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere telgraf merkezine verildi.

Genelkurmay Başkanlığı Vekâletine

Saat 7.24

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	166

Belge No : 2979

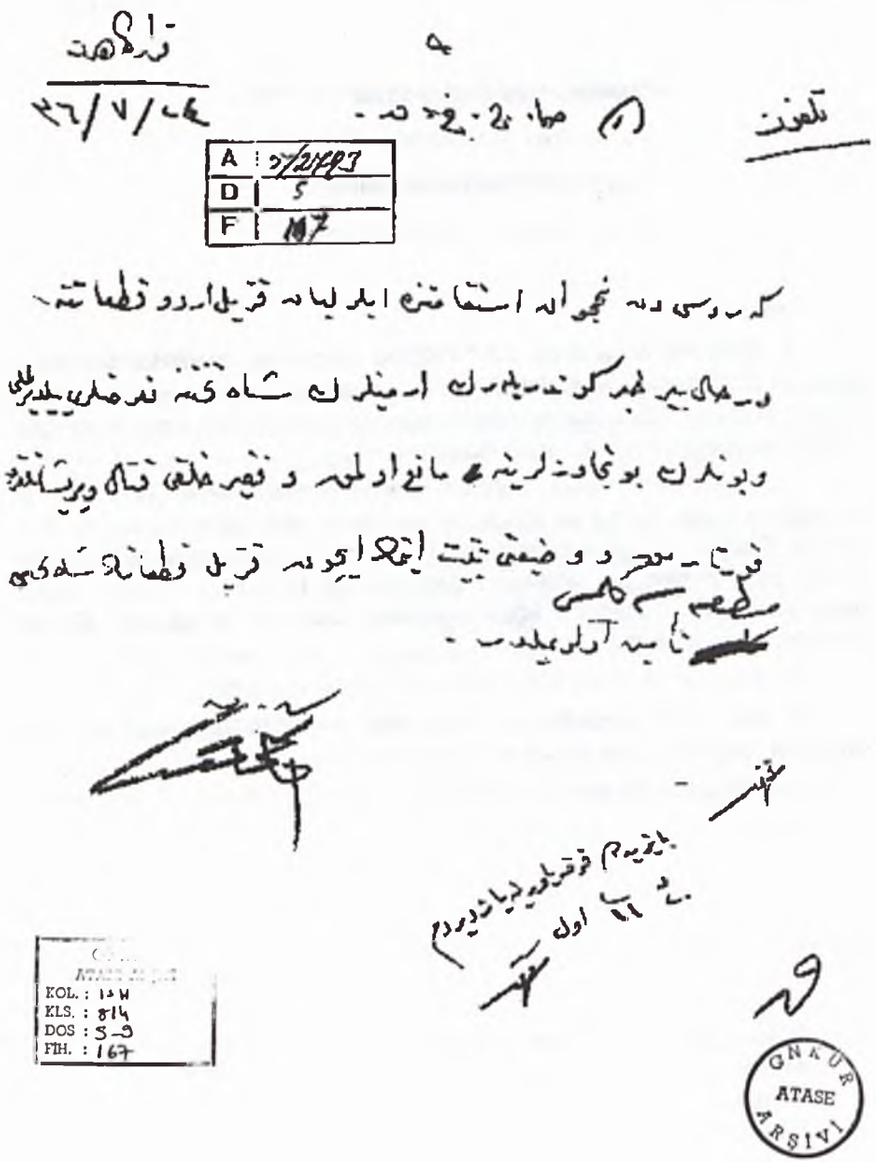

Belge No : 2979

Karargâhdan

24.7.36

Sağ C.G.K.

Telefon

Gerüs'den Nahcivan istikametinde ilerleyen Kızılordu Kıtaâtına derhâl bir haber gönderilerek Ermenilerin Şahtahtı'na taarruzları bildirilmeli ve bunların bu tecâvüzlerine mâni olmak ve fakir halkı katl ve perişanlıktan kurtarmak ve vaziyeti tesbit etmek için Kızıl kıtaâtının Şahtahtı mıntıkasına gelmesi te'mîn olunmalıdır.

Bayazıt'da Fırka yaverine yazdırdım

Saat 11.20 evvelde

Ş.K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	167

Belge No : 2979

Karargâhtan

24.7.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Telefon

Gerüs'ten Nahcivan yönüne ilerleyen Kızılordu birliklerine hemen bir haber gönderilerek Ermenilerin Şahtahtı'na taarruzları bildirilmeli ve bunların bu saldırılarına engel olmak, fakir halkı ölüm ve perişanlıktan kurtarmak ve durumlarını tespit etmek için Kızılordu birliklerinin Şahtahtı bölgesine gelmesi sağlanmalıdır.

Bayazıt'ta Tümen yaverine yazdırdım.
Saat 11.20 'de

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	167

Belge No : 2980

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 15H
KLS. : 814
DOS : 5-9
FİH. : 184

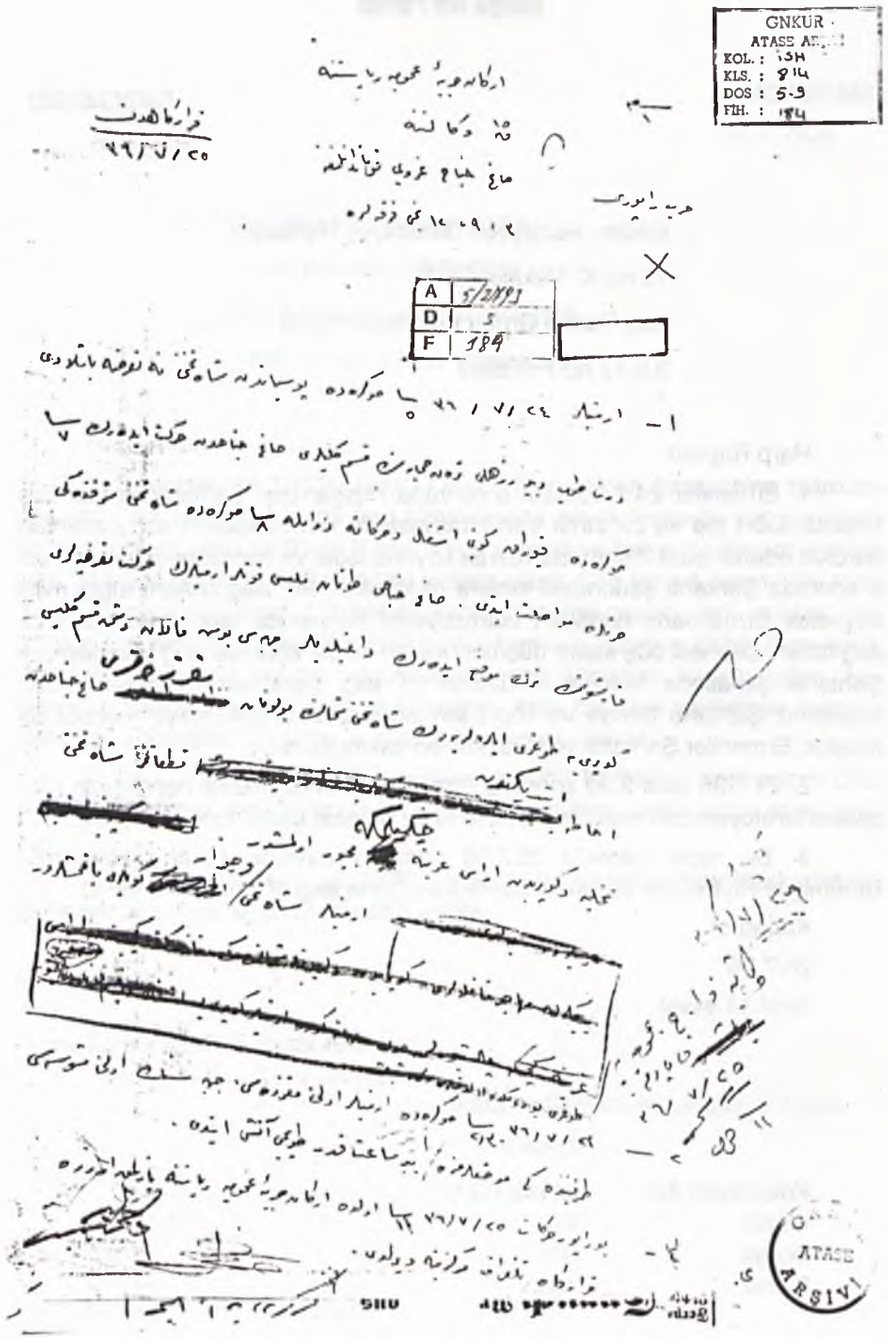

Belge No : 2980

Karargâhdan

25.7.36

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

15 nci K. Vekâletine

Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

3,9,12 nci Fırkalara

Harp Raporu

1. Ermeniler 24.7.36 saat 5 sonrada Pusyan'dan Şahtahtı'na taarruza başladı. Dört top ve bir zırhlı tren himayesinde kısm-ı küllîleri sağ cenahtan hareket ederek saat 7 sonrada Kıvrak köyünü işgal ve harekâta devamla saat 8 sonrada Şahtahtı şarkındaki sırtlara muvâsalat etti. Sağ cenahı tutan milis kuvvetler Ermenilerin hareket-i taarruziyeleri karşısında terk-i mevzi ederek dağıldılar. Cephesi boş kalan düşman kısm-ı küllîsi köprüye doğru ilerleyerek Şahtahtı şimâlinde bulunan müfrezemizi sağ cenahtan ihâta ettiğinden kıtaâtımız Şahtahtı tahliye ve köprüden Aras garbına çekilmeye mecbur olmuştur. Ermeniler Şahtahtı ve civar köyleri yakmışlardır.

2. 24.7.36 saat 2.30 sonrada Ermeniler Oltu Müfrezesi cephesinin Oltu şosesi tarafeynindeki mevzilerimize te'sirsiz bir saat kadar topçu ateşi etdi.

3. Bu rapor harekât 25.7.36 saat 11 evvelde Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine yazılmak üzere karargâha telgraf merkezine verildi.

Kapadım

25.7.36

Saat 11 evvel

Harekâta ve E.H. Umûmiyyeye

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 184

Belge No : 2980

Karargâhtan

25.7.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü, 9 ncu, 12 nci Tümenlere

Harp Raporu

1. Ermeniler 24.7.1920 saat 17.00'de Pusyan'dan Şahtahtı'na taarruza başladı. Dört top ve bir zırhlı tren himayesinde büyük kısmıyla sağ kanattan hareket ederek saat 19.00'da Kıvrak köyünü işgal ve harekâta devam ederek saat 20.00'de Şahtahtı doğusundaki sırtlara ulaştı. Sağ kanadı tutan milis kuvvetleri Ermenilerin taarruz hareketi karşısında mevzilerini terk ederek dağıldılar. Cephesi boş kalan düşman büyük kısmıyla köprüye doğru ilerleyerek Şahtahtı kuzeyinde bulunan müfrezemizi sağ kanattan kuşattığından birliklerimiz Şahtahtı'nı tahliyeye ve köprüden Aras batısına çekilmeye mecbur olmuştur. Ermeniler Şahtahtı ve civar köyleri yakmışlardır.

2. 24.7.1920 saat 14.30'da Ermeniler Oltu Müfrezesi cephesinin Oltu şosesi tarafındaki mevzilerimize bir saat kadar süren etkisiz topçu ateşi yaptılar.

3. Bu rapor harekât 25.7.1920 saat 11'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere karargâh merkezine verildi.

Kapadım

25.7.1920

Saat : 11.00

Harekâta ve Genelkurmay Başkanlığına

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 184

Belge No : 2981

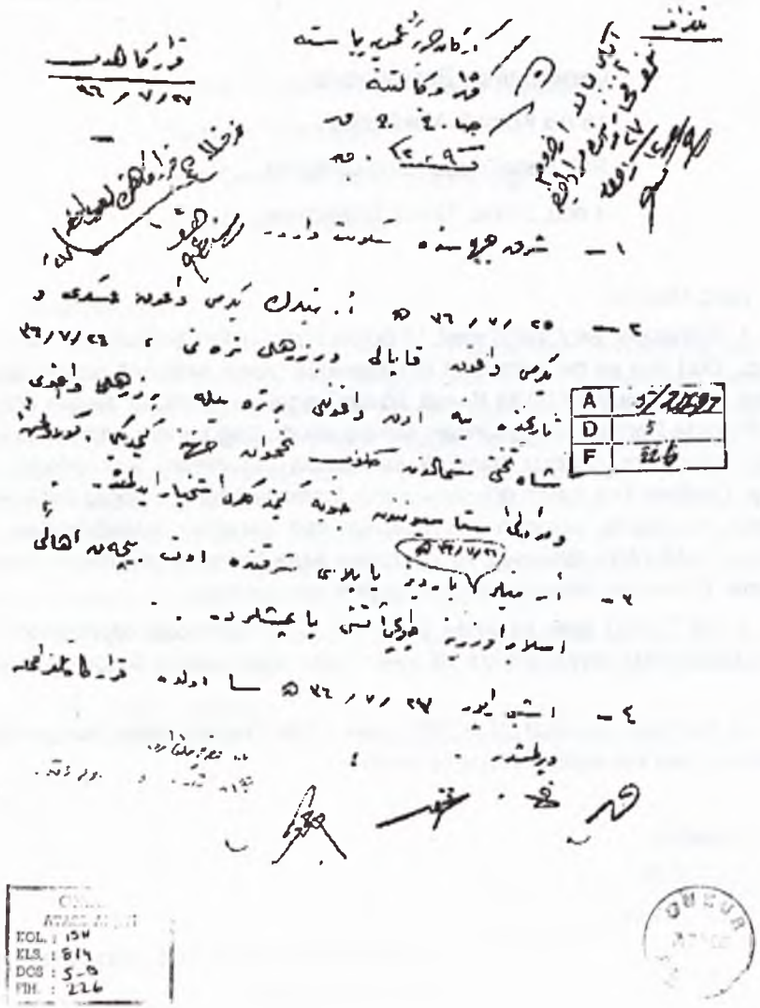

Belge No : 2981

Telgraf — Karargâhdan

İki bâlâ Erzurum Telgrafhanesinde — 27.7.36

27 Minh

12 Zeval

Fırka 11 Karargâhında

Basri Efendi

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

15 nci K. Vekâletine

Sağ C.G.K.

F.9 ve 12 K.

1. Şark Cephesi'nde sükûnet vardır.

2. 25.7.36'da Ermenilerin yirmi vagon askerî ve yirmi vagon kapalı ve bir zırhlı treni, 26.7.36 tarihinde yine on vagonlu bir treniyle bir zırhlı vagonu Şahtahtı şimâlinden gelip Nahcivan cephesine geçtiği görülmüş ve Muratlı İstasyonu'ndan cenûba gitmedikleri istihbar edilmişdir.

3. Ermeniler 26.7.36'da Bardız Yaylası şarkında ot biçen ahâlî-yi İslâmiye üzerine topçu ateşi yapmışlardır.

4. İş bu rapor 27.7.36'da saat evvelde karargâh telgrafhanesine verilmişdir.

Paşa hazretlerinin emr-i sâmîsiyle çekilecekdir.

Hemen şûbeye iâde olunacaktır.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 226

Belge No : 2981

Telgraf — Karargâhtan

İki bâlâ Erzurum Telgrafhanesinde — 27.7.1920

27/de Saat 12.00'de

11 nci Tümen Karargâhında

Basri Efendi

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

9 ncu 12 nci Tümenlere

1. Doğu Cephesi'nde sükûnet vardır.

2. 25.7.1920'de Ermenilerin yirmi vagon askerî ve yirmi vagon kapalı ve bir zırhlı treni, 26.7.1920 tarihinde yine on vagonlu bir treniyle bir zırhlı vagonu Şahtahtı kuzeyine gelip Nahcivan cephesine gittikleri görülmüş ve Muratlı İstasyonu'ndan güneye gitmedikleri haber alınmıştır.

3. Ermeniler 26.7.1920'de Bardız Yaylası doğusunda ot biçen Müslüman halk üzerine topçu ateşi açmışlardır.

4. Bu rapor 27.7.1920'de karargâh telgrafhanesine verilmiştir.

Paşa hazretlerinin emriyle çekilecektir.

Hemen şubeye iade olunacaktır.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	226

Belge No : 2982

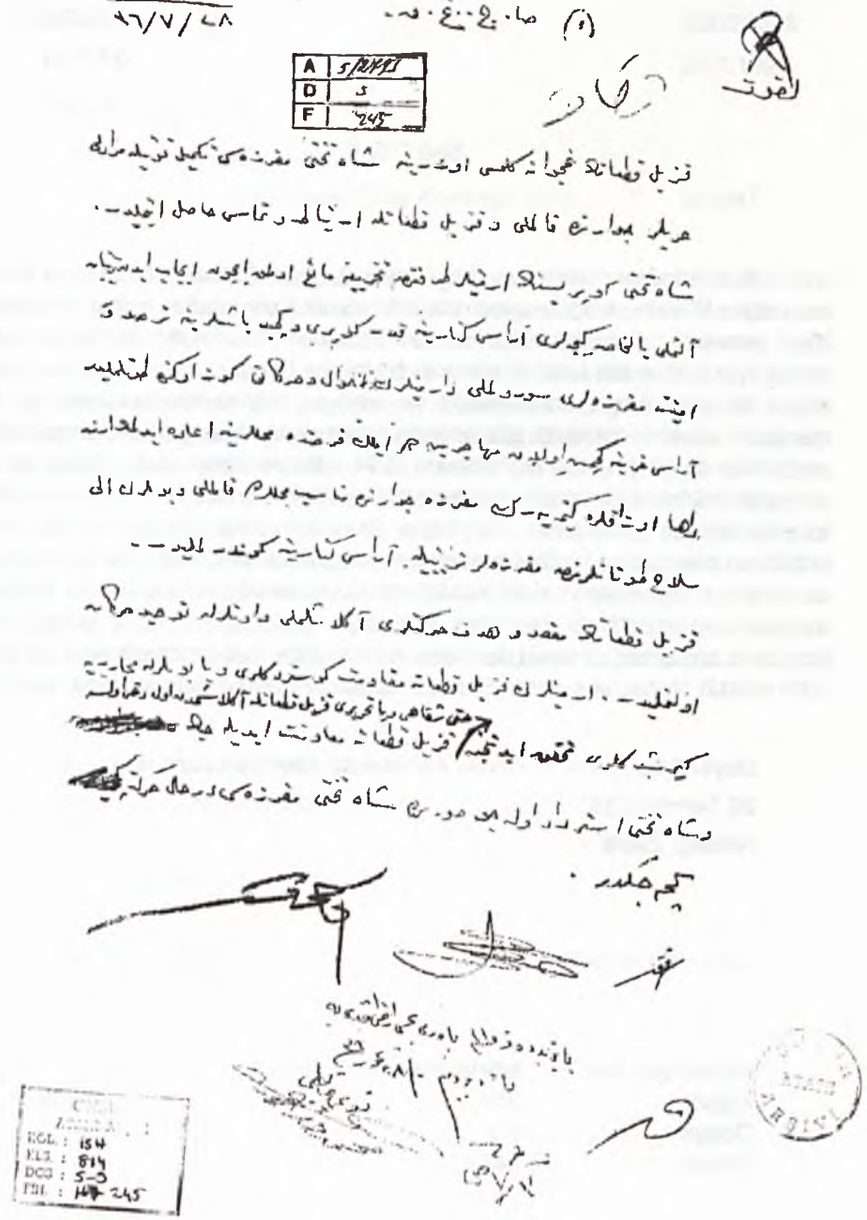

Belge No : 2982

Karargâha

27.7.36

Sağ C.G.K.

Telgraf

Kızıl kıtaâtının Nahcivan'a gelmesi üzerine Şahtahtı Müfrezesi tekmil kuvvetiyle Muratlı, Araplar civarında kalmalı ve Kızıl kıtaâtla irtibat ve teması hâsıl etmelidir. Şahtahtı Köprüsü'nün Ermeniler tarafından tahribine mâni' olmak için icab eden tertibat alınmalı bil-hâssa geceleri Aras kenarına kadar köprü ve geçit başlarına tarassûd ve emniyet müfrezeleri sürülmeli ve Ermenilerin ahvâl ve harekâtı göz önünde tutulmalıdır. Aras garbına geçmiş olan muhâcirin de ilk fırsatda mahallerine iâde edilmek üzere daha uzaklara gitmeyerek müfreze civarında münasip mahallerde kalmalı ve bunların eli silâh tutanlarının da müfrezeler tezyîdiyle Aras kenarına gönderilmelidir. Kızıl kıtaâtının maksad ve hedef-i hareketleri anlaşılmalı ve onlarla tevhîd-i harekât olunmalıdır. Ermenilerin Kızıl kıtaâta mukavemet gösterdikleri veya bunlarla muharebeye giriştikleri tahakkuk edinceye hatta şifahî veya tahrirî Kızıl kıtaâtıyla anlaşmadan evvel dahi olsa Kızıl kıtaâta muavenet edilecek ve Şahtahtı istirdât olunacak suretde Şahtahtı Müfrezesi derhâl harekete geçecekdir.

Bayazıt'da 11 nci K.Yaveri Yahya Razi Efendiye yazdırdım.
28 Temmuz 36
Nöbetçi Zâbiti

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 245

Belge No : 2982

Karargâha

27.7.1920

Telgraf

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Kızıl birliklerinin (Rus birliklerinin) Nahcivan'a gelmesi üzerine Şahtahtı Müfrezesi bütün kuvvetiyle Muratlı, Araplar bölgesinde kalmalı ve Kızıl birlikleriyle bağlantı kurmalıdır. Şahtahtı Köprüsü'nün Ermeniler tarafından tahribine engel olmak için gereken önlemler alınmalı bilhassa geceleri Aras kenarına kadar köprü ve geçit başlarına gözetleme ve güvenlik müfrezeleri sürülmeli ve Ermenilerin hâl ve hareketleri göz önünde tutulmalıdır. Aras batısına geçmiş olan göçmenlerin de ilk fırsatta yerlerine gönderilmek üzere daha uzaklara gitmeyerek müfreze bölgesinde uygun yerlerde kalmaları ve bunların eli silâh tutanları da müfrezeler artırılarak Aras kenarına gönderilmelidir. Kızıl birliklerinin amaç ve hareketleri anlaşılmalı ve onlarla birlikte hareket edilmelidir. Ermenilerin Kızıl birliğe karşı koydukları veya bunlarla muharebeye giriştikleri anlaşılınca sözlü veya yazılı Kızıl birlikleriyle anlaşmadan önce de olsa Kızıl birliklerine yardım edilecek ve Şahtahtı geri alınacak surette Şahtahtı Müfrezesi hemen harekete geçecektir.

Bayazıt'da 11 nci Kolordu Yaveri
Yahya Razi Efendiye yazdırdım.
28 Temmuz 1920
Nöbetçi Subayı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 245

Belge No : 2983

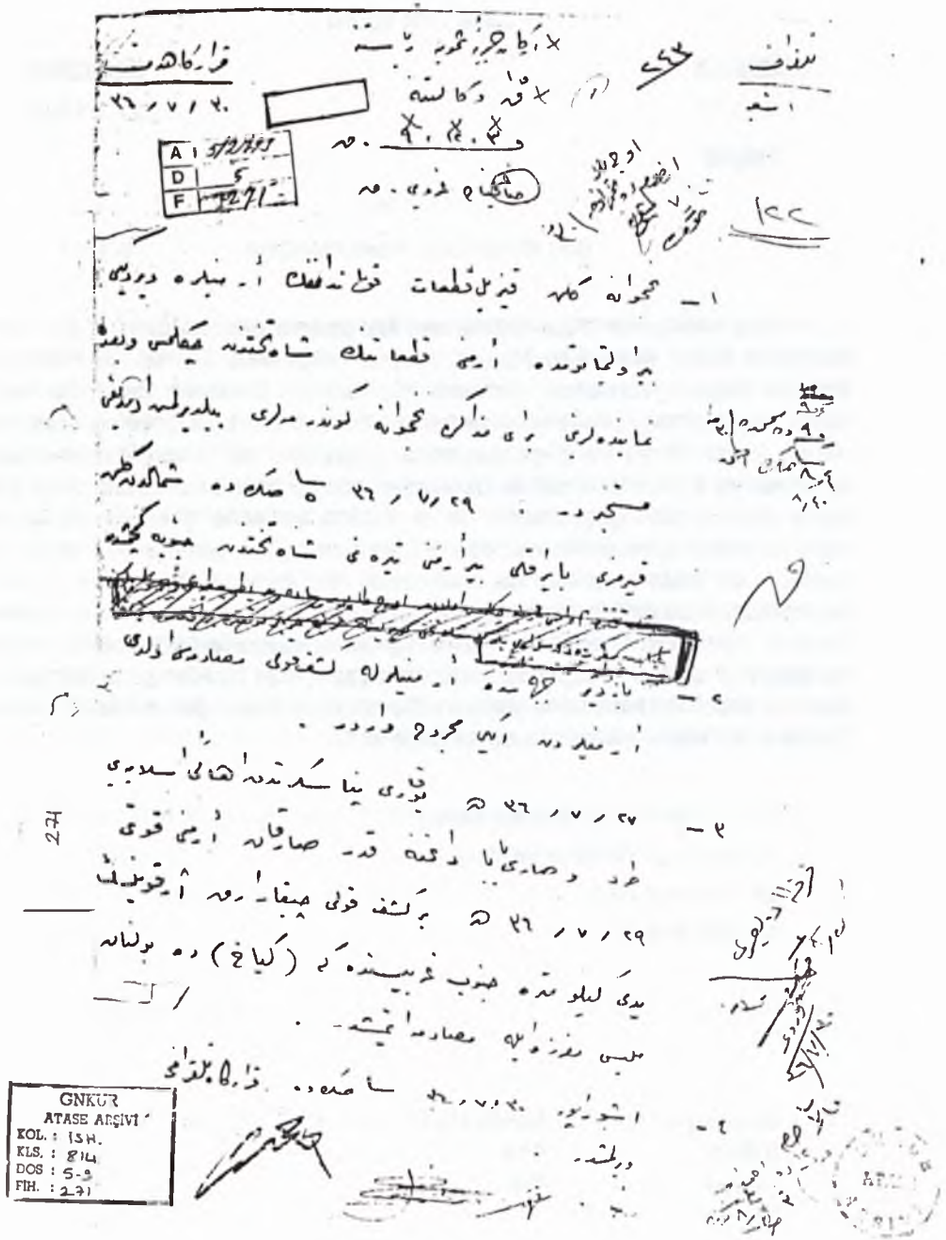

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : ISH.
KLS. : 814
DOS : 5-9
FIH. : 271

Belge No : 2983

Telgraf 243 — Karargâhdan

1. Şube — 30.7.36

Erkân-ı Harbiyye-yi Umûmiyye Riyâsetine

15 nci K. Vekâletine

F.3, 12, 9 ncu K.

Sağ Cenah Grubu K.

1. Nahcivan'a gelen Kızıl Kıtaât Kumandanlığının Ermenilere verdiği bir ültimatomda Ermeni kıtaâtının Şahtahtı'ndan çekilmesi ve ba'dehû nümayendelerini berâ-yı müzakere Nahcivan'a göndermeleri bildirilmiş olduğu müstahberdir. 29.7.36 saat 5 sonrada şimâlden gelen kırmızı bayraklı bir Ermeni treni Şahtahtı'ndan cenûbuna geçmiştir.

2. Bardız cephesinde Ermenilerle keşif kolu müsâdemesi oldu. Ermenilerden iki mecrûh vardır.

3. 27.7.36'da Yukarı Panaskirit'den ahâlî-yi İslâmiyeyi tard ve Sarıbaba Dağı'na kadar sarkan Ermeni kuvveti 29.7.36'da bir keşif kolu çıkararak Arkonis'in yedi kilometre cenûb-i garbîsindeki (Kiyah)'da bulunan milis müfrezesi ile müsâdeme etmiştir.

4. İş bu rapor 30.7.36 saat sonrada karargâh telgrafhanesine verilmiştir.

Vürûdu

30.7.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	271

Belge No : 2983

Telgraf 243 — Karargâhtan

1. Şube — 30.7.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

3 ncü, 12 nci, 9 ncu Kolordu

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Nahcivan'a gelen Kızılordu Komutanlığının Ermenilere verdiği bir ültimatomda Ermeni birliklerinin Şahtahtı'na çekilmesi ve ondan sonra temsilcilerini görüşmeler için Nahcivan'a göndermelerinin bildirilmiş olduğu haber alınmıştır. 29.7.1920 saat 17.00'de kuzeyden gelen kırmızı bayraklı bir Ermeni treni Şahtahtı'nın güneyine geçmiştir.

2. Bardız cephesinde Ermenilerle keşif kolu çarpışması oldu. Ermenilerden iki yaralı vardır.

3. 27.7.1920'de Yukarı Panaskirit'ten Müslüman halkı uzaklaştırmış ve Sarıbaba Dağı'na kadar sarkan Ermeni kuvveti 29.7.1920'de bir keşif kolu çıkararak Arkonis'in yedi kilometre güney batısındaki Kiyah'da bulunan milis müfrezesiyle çarpışmıştır.

4. Bu rapor 30.7.1920'de karargâh telgrafhanesine verilmiştir.

Gelişi

30.7.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	271

Belge No : 2984

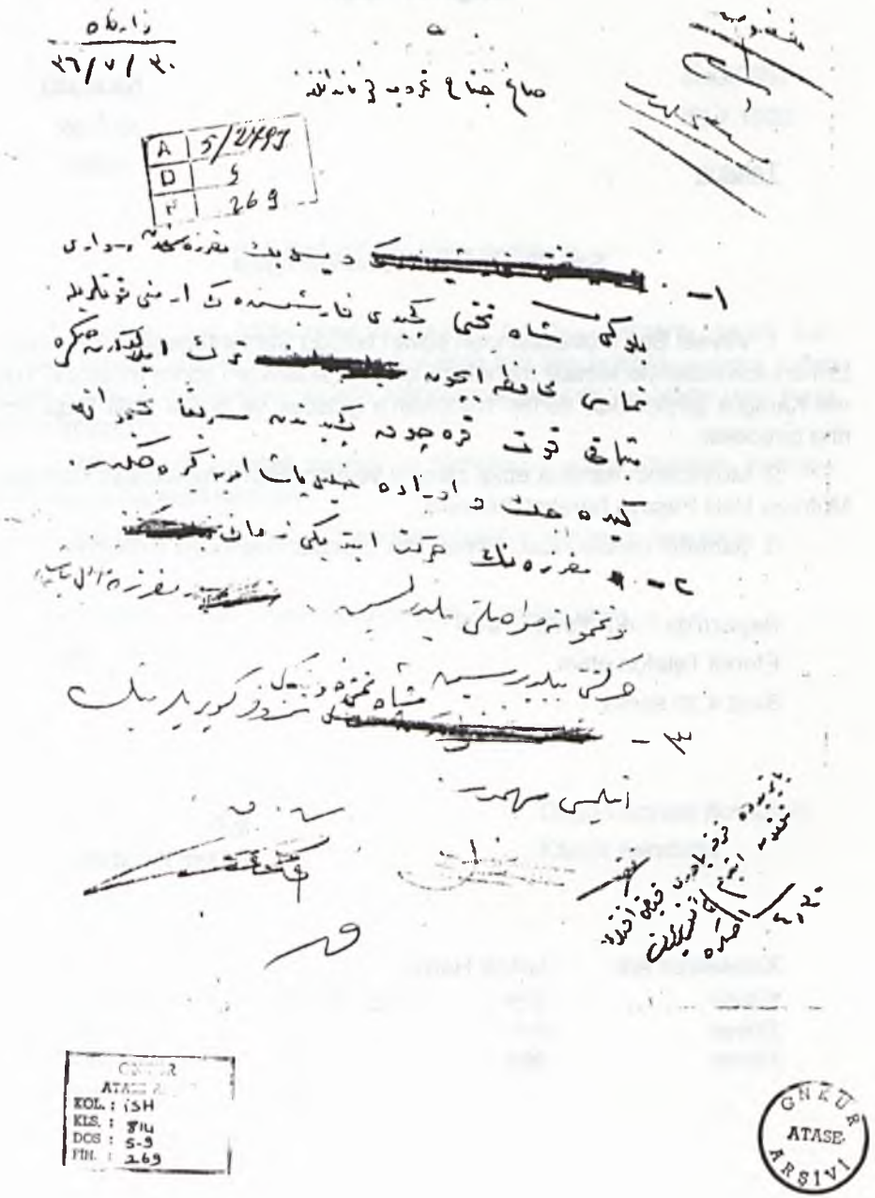

Belge No : 2984

Karargâh

30.7.36

Telefon

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

1. Veysel Bey Müfrezesinden süvâri bölüğü Şahtahtı geçidi karşısındaki Ermeni kuvvetleriyle teması muhafaza için terk edildikten sonra mütebâkî kuvvet Karaçok geçidinden serîan Nahcivan'a gidecek ve orada Halil Paşa emrine girecektir.

2. Müfrezenin hareket ettiği zamanı ve Nahcivan'a muvâsalâtı bildirilsin. Müfreze Halil Paşaya hareketi bildirsin.

3. Şahtahtı cenûbundaki Şimendifer köprülerin atılması mühimdir.

Bayazıt'da Fırka Yaveri Fevzi
Efendi Telefon ettim.
Saat 4.30 sonra

Ş.K
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 269

Belge No : 2984

Karargâh

30.7.1920

Telefon

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Veysel Bey Müfrezesinden süvari bölüğü, Şahtahtı geçidi karşısındaki Ermeni kuvvetleriyle teması korumak için terk edildikten sonra, kalan kuvveti Karaçok geçidinden sür'atle Nahcivan'a gidecek ve orada Halil Paşa emrine girecektir.

2. Müfrezenin hareket zamanı ve Nahcivan'a varışı bildirilsin. Müfreze Halil Paşaya hareketi bildirsin.

3. Şahtahtı güneyindeki Şimendifer köprülerin atılması önemlidir.

Beyazıt'ta Tümen Yaveri Fevzi Efendiye telefon ettim.
Saat : 16.30

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 269

Belge No : 2985

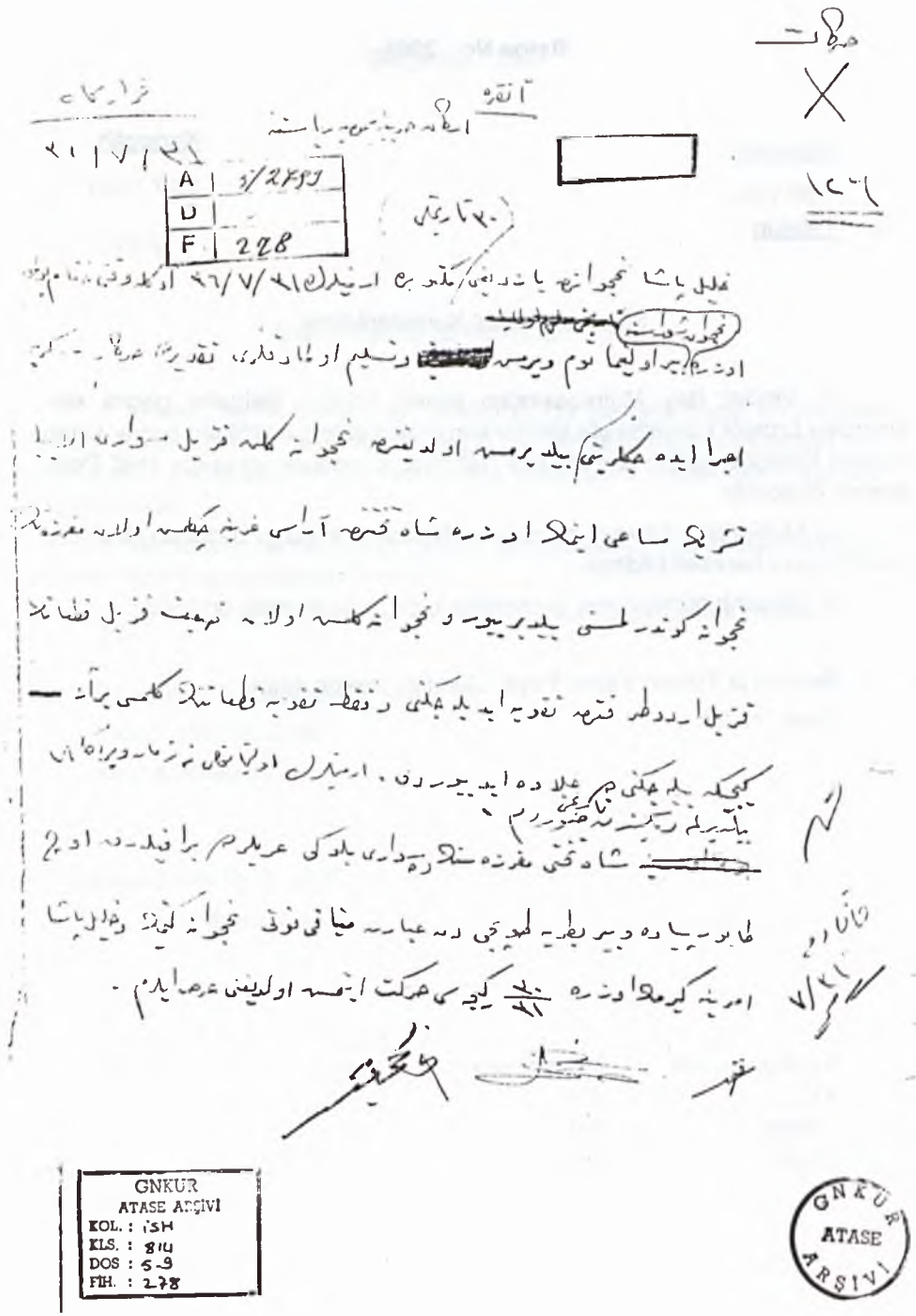

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 814
DOS : 5-9
FİH. : 278

Belge No : 2985

Harekât — Karargâh

126 — 31.7.36

Ankara Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

Halil Paşa Nahcivan'dan yazdığı 30 tarihli mektubunda Ermenilerin 31.7.36 öğle vakti hitâm bulmak üzere Nahcivan Şûrâsı'na bir ültimatom vermiş ve teslim olmadıkları takdirde harekât-ı askeriyye icrâ' edeceklerini bildirmiş olduğundan Nahcivan'a gelen Kızıl Süvâri Alayıyla teşrîk-i mesâî etmek üzere Şahtahtı'ndan Aras garbına çekilmiş olan müfrezenin Nahcivan'a gönderilmesini bildiriyor ve Nahcivan'a gelmiş olan zayıf Kızıl kıtaâtın Kızılordu tarafından takviye edileceğini ve fakat takviye kıtaâtının gelmesinin biraz gecikebileceğini de ilâve ediyordu. Ermenilerin ültimatomu ne zaman verdikleri bildirilmediğinden tarihini sordum.

Şahtahtı Müfrezesinin de süvâri bölüğü Arablar'da bırakılarak üç tabur piyade ve bir batarya topçudan ibâret mütebâkî kuvveti Nahcivan'a gidecek ve Halil Paşa emrine girmek üzere 30/31 gecesi hareket etmiş olduğunu arz eylerim.

Kapadım
7/31

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	278

Belge No : 2985

Harekât	Karargâh
126	31.7.1920

Ankara Genelkurmay Başkanlığına

Halil Paşa Nahcivan'dan yazdığı 30 tarihli mektubunda Ermenilerin 31.7.1920 öğle vakti sona ermek üzere olan Nahcivan Şûrası'na bir ültimatom vermiş ve teslim olmadıkları takdirde askerî harekât yapılacağını Nahcivan'a gelen Kızıl (Rus) Süvari Alayıyla uğraşmak üzere Şahtahtı'na Aras batısına çekilmiş olan müfrezenin Nahcivan'a gönderilmesini bildiriyor ve Nahcivan'a gelmiş olan zayıf Kızıl birliklerinin Kızılordu tarafından takviye edileceğini ancak, takviye birliklerinin gelmesinin biraz gecikebileceğini de ilâve ediyordu. Ermenilerin ültimatomu ne zaman verdikleri bilinmediğinden tarihini sordum.

Şahtahtı Müfrezesinin de süvari bölüğü Araplar'da bırakılarak üç tabur piyade ve bir batarya topçusundan ibaret kalan kuvveti Nahcivan'a gidecek ve Halil Paşa emrine girmek üzere 30/31 gecesi hareket etmiş olduğunu arz ederim.

Kapadım
7/31

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	814
Dosya	:	5-9
Fihrist	:	278

Belge No : 2986

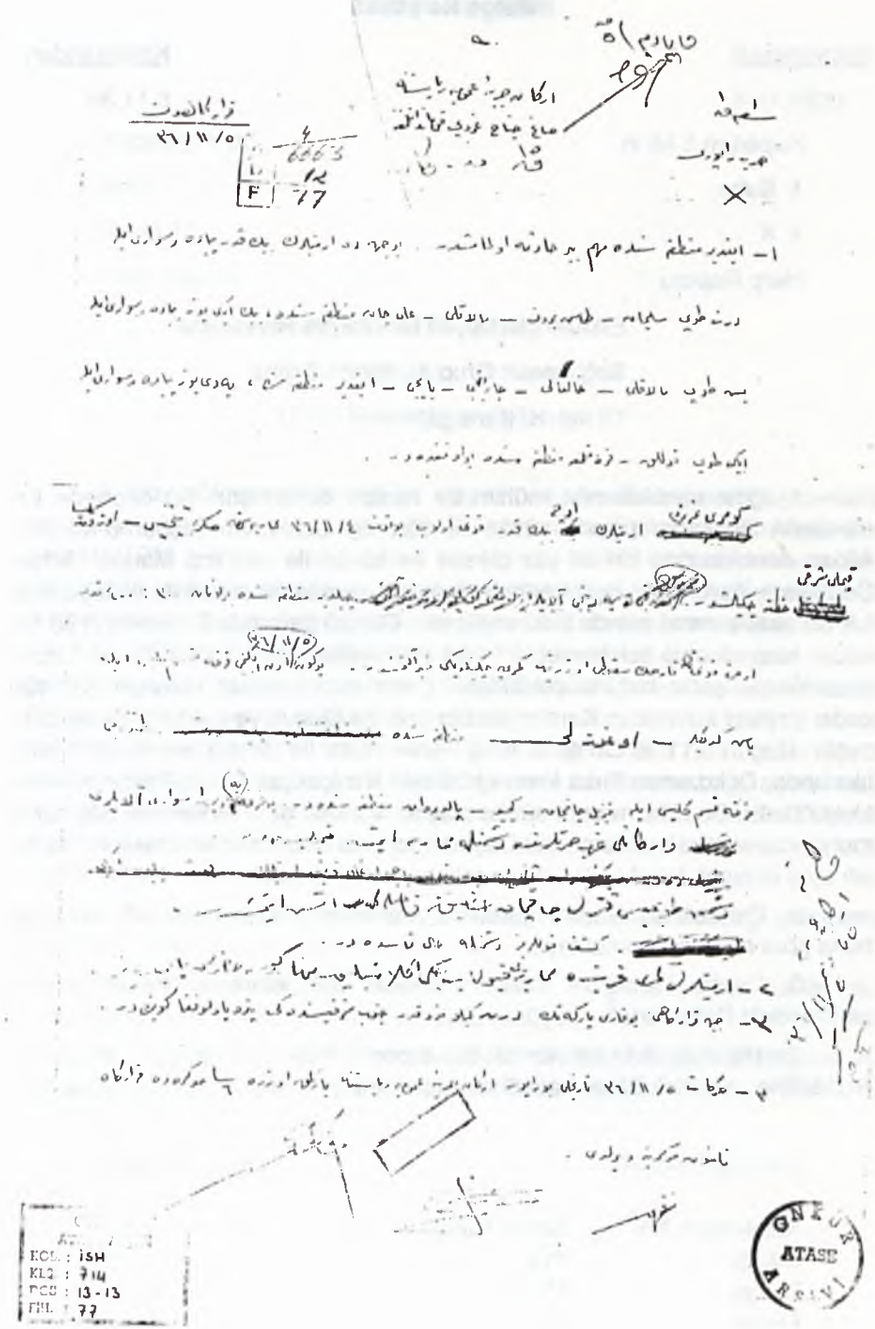

Belge No : 2986

Karargâhdan

5.11.36

Kapadım 5 Minh

1. Şube

1. K

Harp Raporu

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

15 nci K. Karargâhı

1. Iğdır mıntıkasında mühim bir hadise olmamıştır. Bu cephede Ermenilerin bin kadar piyade süvâri ile dört top Süleyman-Taşburnu-Malaklı-Alican mıntıkasında bin iki yüz piyade ve süvâri ile beş top Malaklı-Halfali-Çağbahçe-Yaycı-Iğdır mıntıkasında yedi yüz piyade ve süvâri ile iki topu Kulluk-Karakal'a mıntıkasında bulunmaktadır. Gümrü garbında Ermenilerin üç bin kadar kuvveti olup bu kuvvet 4.11.36 muharebesinden sonra Tıhnıs Uzunkilise-Kımıllı şarkı hattına çekilmiştir. Çıldır mıntıkasında bulunan 300:400 kadar Ermeni kuvvetinin Kars'ın sükûtu üzerine Gümrü'ye çekildiği haber alınmıştır. Bugün 5.11.36 On ikinci fırka kısm-ı küllîsi ile Başgedikler-Öğütlü mıntıkasında, Dokuzuncu Fırka kısm-ı küllîsiyle Kızılçakçak-Gecid-Paldırvan mıntıkasındadır. Bu fırka merbût süvâri alayları Varkatli garb sırtlarında düşmanla muharebe etmesi muhtemeldir. Düşman topçusu Kızılçakçak İstasyonu'na fasılı ateş etmiştir. Keşif kolları düşmanla hâl-i temastadır.

2. Ermenilerin Gümrü garbında muhabereyi kabul edeceği anlaşılıp buna göre hazırlık yapmaktayız.

3. Cephe karargâhı Yukarı Parket'in dört kilometre kadar cenûb-i şarkîsindeki Petroparlofka köyündedir.

4. Harekât 5.11.36 tarihli bu rapor Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine yazılmak üzere saat 6 sonrada karargâh telefon merkezine verildi.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 77

Belge No : 2986

Karargâhtan

5.11.1920

Kapadım 5 de

Şube 1

Kısım 1

Harp Raporu

Genelkurmay Başkanlığına

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

15 nci Kolordu Karargâhına

1. Iğdır bölgesinde önemli bir olay olmamıştır. Bu cephede Ermenilerin bin kadar piyade ve süvari dört top Süleyman-Taşburnu-Malaklı-Alican bölgesinde 1200 piyade ve süvari ile 5 top Malaklı-Halfalı-Çağbahçe-Yaycı-Iğdır bölgesinde yedi yüz piyade ve süvari ile iki topu Kulluk-Karakal'a bölgesinde bulunmaktadır. Gümrü batısında Ermenilerin 3000 kadar kuvveti olup; bu kuvvet 4.11.1920 muharebesinden sonra Tıhnıs-Uzunkilise-Kımıllı şarkı hattına çekilmiştir. Çıldır bölgesinde bulunan 300:400 kadar Ermeni kuvvetinin Kars'ın düşmesi üzerine geriye çekildiği haber alınmıştır. Bugün 5.11.1920'de 12 nci Tümenin büyük kısmı ile Başgedikler-Öğütlü bölgesinde 9 ncu Tümen büyük kısmıyla Kızılçakçak-Geçid-Paldırvan bölgesinde bu tümene bağlı süvari alayları Varkatli batı sırtında düşmanla muharebe etmesi muhtemeldir. Düşman topçusu Kızılçakçak istasyonuna aralıklarla ateş etmiştir. Keşif kollarımız düşmanla çatışma hâlindedir.

2. Ermenilerin Gümrü batısında haberleşmeyi kabul edeceği anlaşılmış olup buna göre hazırlık yapmaktayız.

3. Cephe karargâhı Yukarı Parket'in dört kilometre kadar güneydoğusundaki Petroparlofka köyündedir.

4. Harekât 5.11.1920 tarihli bu rapor Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere 18.00'de karargâh telefon merkezine verildi.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 77

Belge No : 2987

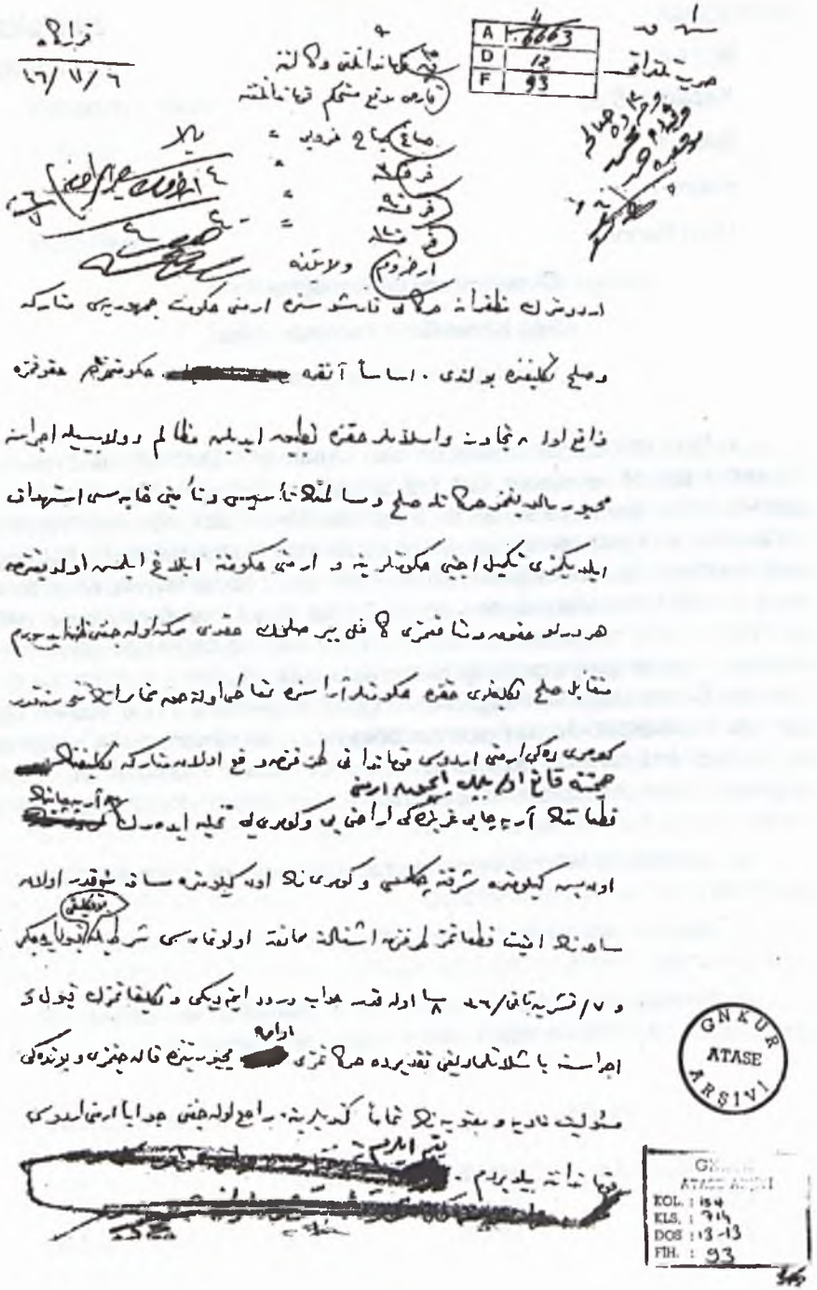

Belge No : 2987

Karargâh

6.11.36

Ş.1

K.1

15 nci K.Kumandanlığı Vekâletine

Kars Mevki-i Müstahkem Kumandanlığına

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

3 ncü Fırka Kumandanlığına

9 ncu Fırka Kumandanlığına

12 nci Fırka Kumandanlığına

Erzurum Vilâyetine

Harp Telgrafı

Ordumuzun muzafferâne harekâtı karşısında Ermeni Hükûmet-i Cumhuriyyesi mütâreke ve sulh teklifinde bulundu. Esasen Ankara Hükûmeti'mizce hukukumuza vâki olan tecavüz ve İslâmlar hakkında tatbik edilen mezalim dolayısıyla icrâsına mecbûr kaldığımız harekâtla sulh ve selâmetin tesis ve temini gayesini istihdâf eylediğimizi tekmil ecnebî hükûmetlerine ve Ermeni hükûmetine iblâğ eylemiş olduğundan her türlü hukuk ve menâfimizi kâfil bir sulhun akdi mümkün olacağını zannediyorum. Mütekabil sulh teklifleri hakkında hükûmetler arasında teâti olunacak muhâberâtını neticesine kadar Gümrü'deki Ermeni ordusu kumandanı tarafından vâki' olan mütareke teklifinin samîmiyetine kâni olabilmek için Ermeni kıtaâtının Arpaçayı garbındaki araziyi ve Gümrü'yü tahliye ederek Arpaçayı'nın on beş kilometre şarkına çekilmesi ve Gümrü'nün on kilometre mesafesine kadar olan sahanın emniyet kıtaâtımız tarafından işgaline mümânaat olunmaması şartıyla bu teklifi kabul edeceğimiz ve 7 Teşrin-i sâni 36 saat 8 evvele kadar cevab vürûd etmediği ve teklifâtımızın kabul ve icrâ'sına başlanılmadığı takdirde harekâtımızı idâme mecbûriyetinde kalacağımızı ve bundaki mes'uliyyet-i mâddiyye ve mâneviyyenin tamamen kendilerine râci' olacağını cevaben Ermeni ordusu kumandanına bildirdim.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	93

Belge No : 2987

Karargâh

6.11.1920

Şube 1

Kısım 1

15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

Kars Müstahkem Mevki Komutanlığına

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

Erzurum Vilâyetine

Harp Telgrafı

Ordumuzun başarılı harekâtı karşısında Ermeni Cumhuriyeti Hükûmeti mütareke teklifinde bulundu. Aslında Ankara Hükûmeti'mizce hukukumuza yapılan tecavüz ve İslâmlara uygulanan mezalim dolayısıyla icrasına mecbur kaldığımız harekâtla barışın sağlanması amacını hedeflediğimizi bütün yabancı hükûmetlerine ve Ermeni hükûmetine bildirmiş olduğumuz her türlü hukuk ve menfaatlerimizi güvence altına alan bir barışın yapılacağını zannediyorum. Diğer barış teklifleri hakkında hükûmetler arasında yapılacak haberleşmelerin neticesine kadar Gümrü'daki Ermeni ordusu komutanı tarafından yapılan mütareke teklifinin samimiyetine inanmak için Ermeni birliklerinin Arpaçayı batısındaki araziyi ve Gümrü'yü boşaltmaları, Arpaçayı'nın 15 km doğusuna çekilmesi ve Gümrü'nün 10 km mesafesine kadar olan sahanın güvenlik birliklerimiz tarafından işgaline engel olunmaması şartı ile bu teklifi kabul edeceğimiz ve 7 Kasım 1920 saat 8.00'e kadar cevap verilmediği ve tekliflerimizin kabul ve icrasına başlanmadığı takdirde harekâtımıza devam mecburiyetinde kalacağımızı ve buradaki maddî ve manevî sorumluluğun tamamen kendilerine ait olacağını cevaben Ermeni Ordu Komutanlığına bildirdi.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	93

Belge No : 2988

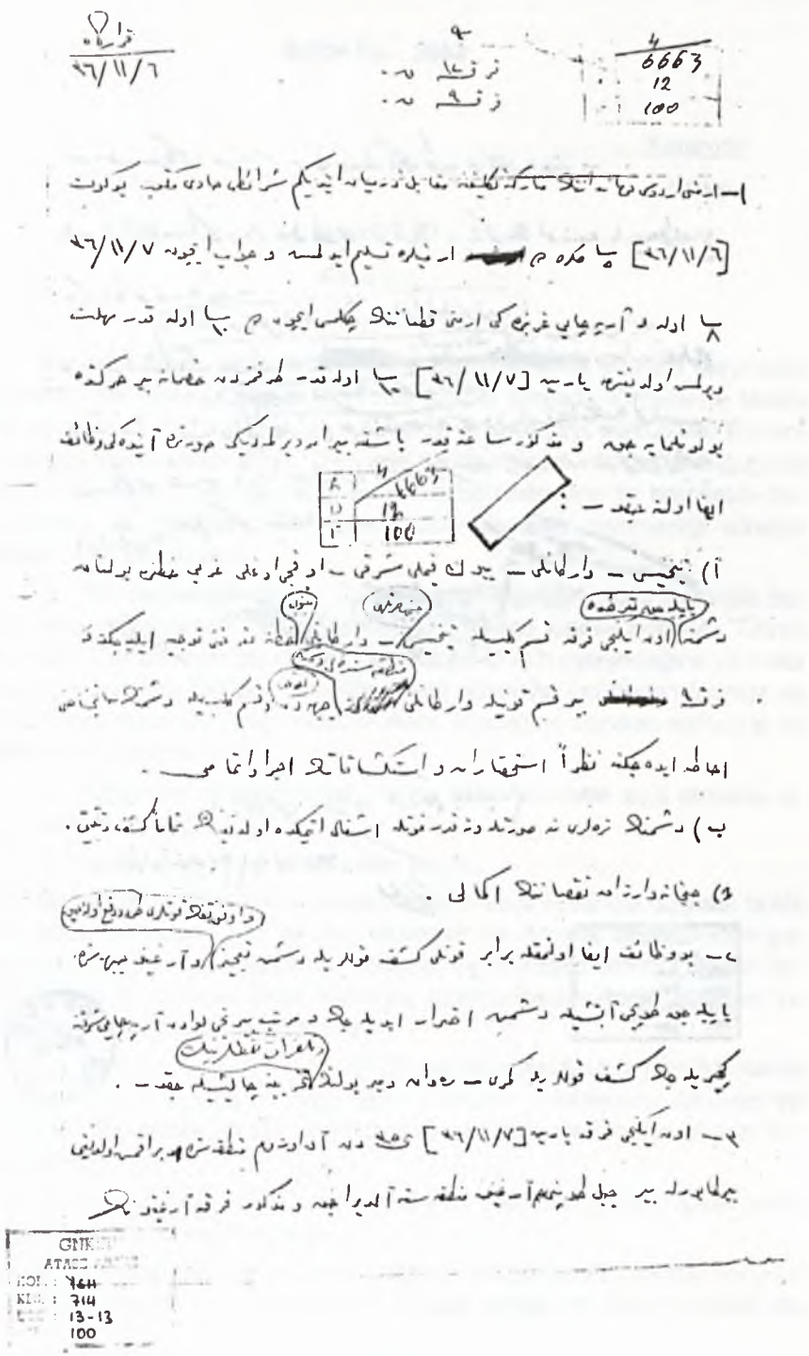

Belge No : 2988

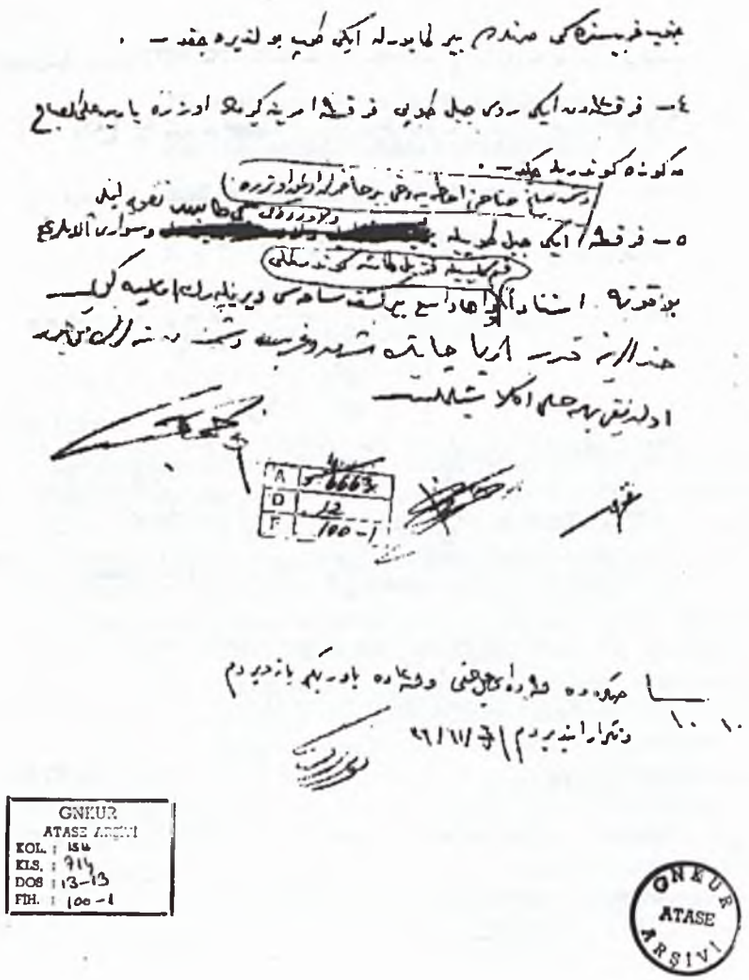

ONKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 154
KLS. : 919
DOS : 13-13
FIH. : 100-1

ONKUR ATASE ARSIVI

Belge No : 2988

Karargâh

6.11.36

Fırka 12 K.

Fırka 9 K.

1. Ermeni Ordusu Kumandanının mütâreke teklifine mukabil der-miyân ettiği şerâiti hâvi mektub bugün (6.11.36) saat 5 sonrada Ermenilere teslim edilmiş ve cevab için 7.11.36 saat 8 evvelce ve Arpaçayı garbındaki Ermeni kıtaâtının çekilmesi içinde saat 10 evvele kadar mühlet verilmiş olduğundan yarın (7.11.36) saat 10 evvele kadar tarafımızdan hasm-âne bir hareketde bulunulmayacak ve mezkûr saate kadar başka bir emir verilmediği sûretde âtideki vezâif ifâ olunacaktır :

a. Tıhnıs-Dartanlı Büyük Kımıllı şarkı-Okçuoğlu garbı hattında bulunan düşmana yapılacak taarruzda On ikinci Fırka kısm-ı küllîsiyle Tıhnıs cenûb sırtları Dartanlı cenûbu hattına taarruzunu tevcîh eyleyeceğine ve Fırka 9 bir kısım kuvvetiyle Dartanlı mıntıkasındaki düşmana cepheden taarruz ve kısm-ı küllîsiyle düşmanın sağ cenahını ihâta edeceğine nazaran istihzarat ve istikşâfatın icrâ' ve itmâmı.

b. Düşmanın nereleri sür'atle ve ne kadar kuvvetle işgal etmekte olduğunun tamamen keşf ve tesbîti.

c. Cephane ve erzak noksanının ikmâli.

2. Bu vezâif ifâ olunmakla beraber kuvvetli keşif kollarıyla düşman ta'cîz ve ufak tefek kuvvetleri tard ve def' olunacak ve Argınık cephesinden yapılacak topçu ateşiyle düşman ihdar edilecek ve Müretteb Birinci Livadan Arpaçayı şarkına geçirilecek keşif kollarıyla Gümrü-Revan demir yolunun ve telgraf hatlarının tahrîbine çalışılacakdır.

3. On İkinci Fırka yarın (7.11.36) 35 nci Alaydan Aküzüm mıntıkasında bırakmış olduğu bir taburla bir cebel topunu Argınık mıntıkasına aldırarak ve mezkûr fırka Argınık'ın cenûb-i garbîsindeki sırtlarda bir taburla iki top bulunduracakdır.

4. Fırka 12'den İki Rus cebel topu Fırka 9 emrine girmek üzere yarın ale-s-sabah Meküz'e götürülecektir.

5. Fırka 9 düşman sağ cenahını ihâtaya dahi bir hazırlık olmak üzere iki cebel topuyla Dilaver'deki kemâ-kânını takviye etmeli ve süvâri alayları bu

kuvvete istinaden kısm-ı küllîsiyle Kızıltaş'a gönderilmeli ve daha vâsî bir keşif sahası verilerek Amasya köyü hizalarına kadar Arpaçayı'nın şark ve garbına düşmandan nelerin mevcûd olduğu be-heme-hâl anlaşılmalıdır.

Saat 10.10 sonrada 9 ncu Fırkada İsmail Hakkı ve Fırka 12'de Yaver Beye yazdırdım ve tekrar ettirdim. 6/7.11.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 100, 100-1

Belge No : 2988

Karargâh
6.11.1920

12 nci Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

1. Ermeni Ordusu Komutanının mütareke teklifine karşı ortaya koyduğum şartları içeren mektup, bugün 6.11.1920 saat 17.00'de Ermenilere teslim edilmiştir. Cevap için 8.11.1920 saat 08.00'e ve Arpaçayı batısındaki Ermeni birliklerinin çekilmesi için de saat 10.00'a kadar zaman verilmiş olduğundan yarın 7.11.1920 saat 10.00'a kadar tarafımızdan düşmanca bir harekette bulunulmayacak ve belirtilen saate kadar başka bir emir verilmediği takdirde aşağıdaki görevler yapılacaktır :

a. Tıhnıs-Dartanlı Büyük Kımıllı doğusu- Okçuoğlu batısı hattında bulunan düşmana yapılacak taarruza 12 nci Tümen büyük kısmıyla Tıhnıs güney sırtları Dartanlı güney hattına taarruz edeceğine ve 9 ncu Tümen bir kısım kuvvetiyle Dartanlı bölgesindeki düşmana cepheden taarruz ve büyük kısmıyla düşmanın sağ kanadını kuşatacağına göre hazırlık ve araştırmanın bitirilmesi.

b. Düşmanın nereleri sür'atle ve ne kadar kuvvetle işgal etmekte olduğunun tamamen keşif ve belirlenmesi.

c. Cephane ve erzak eksikliklerinin tamamlanması.

2. Bu görev yapılmakla beraber kuvvetli keşif kollarıyla düşman taciz edilecek ve küçük kuvvetleri sökülüp atılacak Argınık cephesinden yapılacak topçu ateşiyle düşman uyarılacak ve Mürettep 1 nci Tugaydan Arpaçayı doğusuna geçirilecek keşif kollarıyla Gümrü-Revan demir yolunun ve telgraf hatlarının tahribine çalışılacaktır.

3. 12 nci Tümen yarın (7.11.1920) 35 nci Alaydan Aküzüm bölgesinde bırakmış olduğu bir taburla bir dağ topunu Argınık bölgesine aldıracak ve adı geçen tümen Argınık'ın güneydoğusundaki hareketleri için bir taburla iki top bulunduracaktır.

4. 12 nci Tümenden iki Rus dağ topu 9 ncu Tümen emrine girmek üzere yarın sabahleyin Meküz'e götürülecektir.

5. 9 ncu Tümen düşman sağ kanadını kuşatmaya bir hazırlık olmak üzere iki dağ topuyla Dilaver'deki eski birlikleri takviye etmeli ve süvari alayları

bu kuvvete dayanarak büyük kısmıyla Kızıltaş'a gönderilmeli ve daha geniş bir keşif sahası verilerek Amasya köyü hizalarına kadar Arpaçayı'nın doğu ve batısına düşmandan nelerin mevcut olduğu elbette anlaşılmalıdır.

Saat 22.10'da 9 ncu Tümende İsmail Hakkı ve 12 nci Tümende Yaver Beye yazdırdım ve tekrar ettirdim. 6/7.11.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	100, 100-1

Belge No : 2989

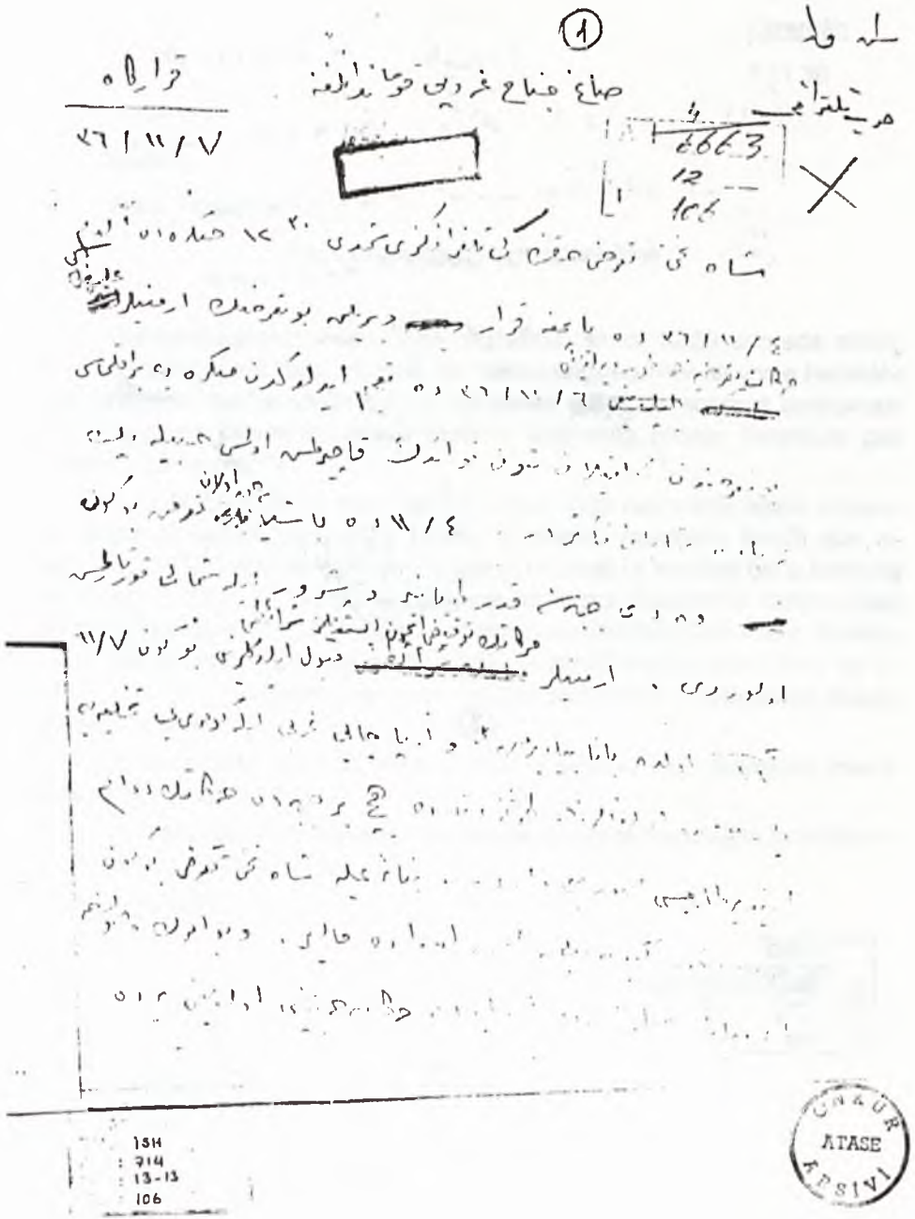

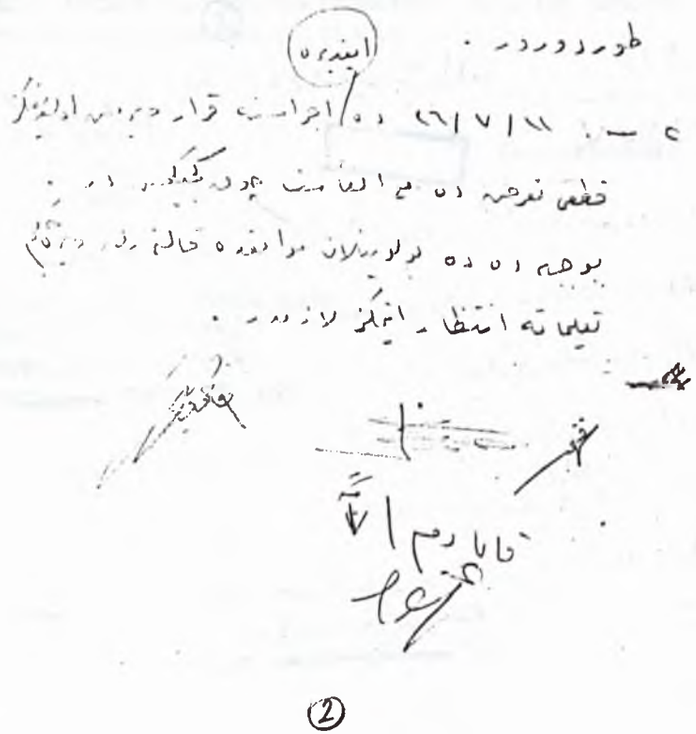

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 714
DOS : 13-13
FİH. : 106

Karargâh

7.11.36

Kısım 1

Şube 1

Harp Telgrafı

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Şahtahtı taarruzu hakkındaki telgrafınızı şimdi 12.30 sonrada aldım. 4.11.36'da yapmağa karar verilmiş, bu taarruzun Ermeniler aleyhine harekât-ı taarruziyyenin durdurulduğu 6.11.36'da tamim edildikten sonraya bırakılması bu taarruzdan beklenilen bütün fevâidin kaçırılmış olması hasebiyle pek ziyâde şâyân-ı te'sirdir.

4.11'de başlayacak olan taarruz bugün Vedi cephesine kadar dayanır ve Şarur ile şimâli kurtarılmış olurdu. Ermeniler harekâtın tevkîfi için istediğimiz şerâiti kabul eylediklerini bugün 7.11. saat 11 evvelde bana bildirmiş ve Arpaçayı garbı ile Gümrü'yü tahliyeye başlamış olduklarının tarafımızdan da hiçbir cephede harekâtın devam ettirilmemesi mecbûriyyeti vardır. Binâenaleyh Şahtahtı taarruzu bugün nereye kadar gidebilmiş ise orada kalır ve bu emrin vüsulünden itibaren sağ cenah Grupça'da harekât-ı harbiyyesini olduğu yerde durdurur.

2. 11.7.36'da icrâ'sına karar vermiş olduğunuz kat'i taarruzda maa-tteessüf çok gecikmişdir.

Bu cephede de bulunulan mevzilerde kalınarak vereceğim ta'limâta intizar etmeniz lâzımdır.

Kapadım 7 minh.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	106

Belge No : 2989

Karargâh

7.11.1920

Kısım 1

Şube 1

Harp Telgrafı

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Şahtahtı taarruzu hakkındaki telgrafınızı şimdi 00.30'da aldım. 4.11.1920'de yapılmaya karar verilmiş bu taarruzun, Ermeniler aleyhine taarruzlarının durdurulduğunun 6.11.1920'de duyurulmasından sonraya bırakılması bu taarruzdan beklenilen bütün menfaatlerin kaçırılmış olması nedeniyle pek üzücüdür.

4.11'de başlayacak olan taarruz bugün Vedi cephesine kadar dayanır ve Şarur ile kuzeyi kurtarılmış olurdu. Ermeniler harekâtın durdurulması için istediğimiz şartları kabul ettiklerini bugün 7.11 saat 11'de bana bildirmiş ve Arpaçayı batısı ile Gümrü'yü boşaltmaya başlamış olduklarının tarafımızdan da hiçbir cephede harekâta devam ettirilmemesi mecburiyeti vardır. Bununla beraber Şahtahtı taarruzu bugün nereye kadar gidilmişse orada kalır ve bu emrin gelişinden itibaren Sağ Kanat Grupça'da harekâtını olduğu yerde durdurur.

2.11.7.1920'de yapılmasına karar vermiş olduğunuz kesin taarruz da maalesef çok gecikmiştir.

Bu cephede de bulunan mevkilerde kalınarak vereceğim karara uymanız lâzımdır.

Kapadım 7/de

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	106

Belge No : 2990

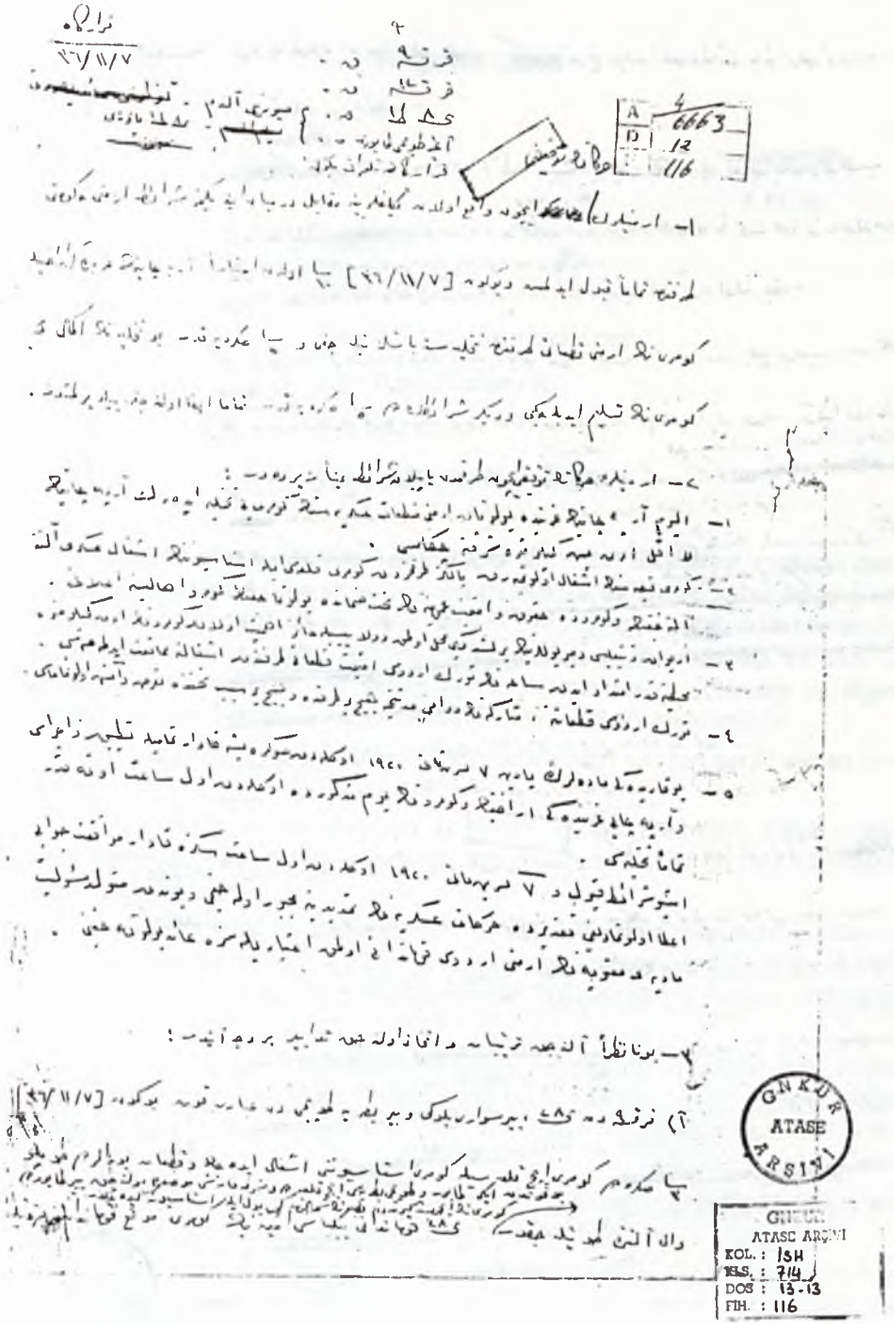

Belge No : 2990

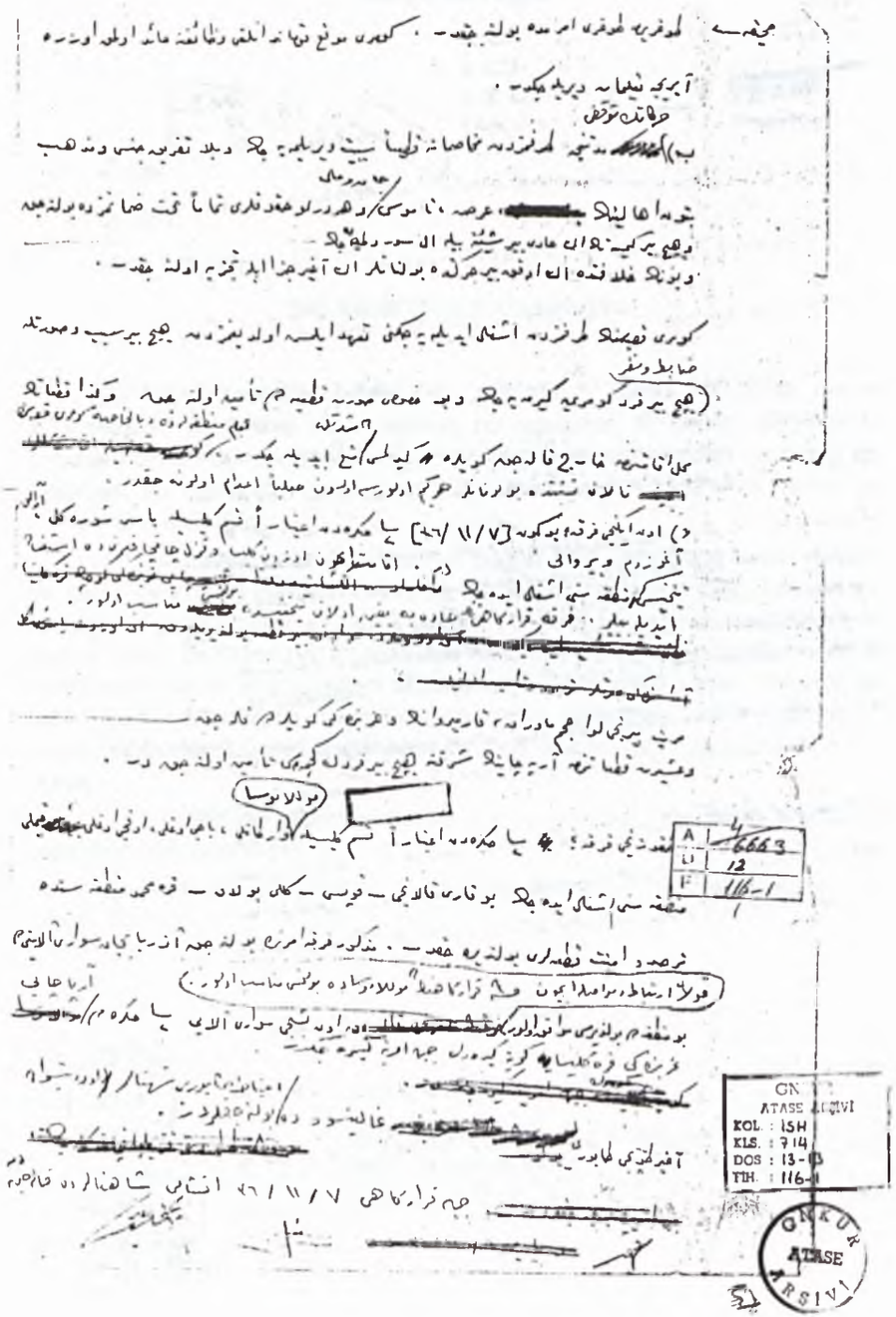

Belge No : 2990

Karargâh

7.11.36

Fırka 9 K.

Fırka 12 K.

Alay 8 T.1.K. Çevirisini aldım

Ağır Topçu Taburu K.

8 A 1.A. Yaveri

Karargâh Telgraf Bölüğüne

1. Ermenilerin harekâtın tevkîfi için vâki olan tekliflerine mukabil dermiyân ettiğimiz şerâit Ermeni hükûmeti tarafından tamamen kabul edilmiş ve bugün (7.11.36) saat 10 evvelden itibaren Arpaçayı'nın garbındaki araziyle Gümrü'nün Ermeni kıtaâtı tarafından tahliyesine başlanabileceği ve saat 2 sonraya kadar bu tahliyenin ikmâl ve Gümrü'nün teslim edileceği ve diğer şerâitin de saat 5 sonraya kadar tamamen îfâ olunacağı bildirilmişdir.

2. Ermenilere harekâtın tevkîfi için tarafımdan yapılan şerâit aynen zirdedir.

a. Elyevm Arpaçayı'nın garbında bulunan Ermeni kıtaât-ı askeriyyesinin Gümrü'yü tahliye ederek Arpaçayı'nın lâ-akall on beş kilometre şarkına çekilmesi.

b. Gümrü kasabasının işgal olunmayarak yalnız tarafımızdan Gümrü kal'ası ile istasyonun işgal-i askeriyye altına alınacağının ve Gümrü'de hukuk ve emniyet-i umumiyyenin taht-ı himâyede bulunacağının Gümrü ahâlîsine ilânı.

c. Erivan ve Tiflis demir yollarının birleştiği mahal olmak dolayısıyla hâiz-i ehemmiyet olan Gümrü'nün on kilometre muhitine kadar imtidad eden sahanın Türk ordusu emniyet kıtâatı tarafından işgaline mümânaat edilmemesi.

d. Türk ordusu kıtaâtına mütarekenin devam müddetince hiçbir tarafda ve hiçbir sebeb tahtında taarruz ve ateş olunmaması.

e. Yukardaki maddelerin yarın 7 teşrin-i sâni 1920 öğleden sonra beşe kadar tamamıyla tatbîk ve icrâ'sı ve Arpaçayı garbındaki arazinin ve Gümrü'nün yevm-i mezkûrda öğleden evvel saat ona kadar tamamen tahliyesi

işbu şerâit kabul ve 7 teşrin-i sâni 1920 öğleden evvel saat sekize kadar muvafakat cevabı i'ta olunmadığı takdirde harekât-ı askeriyyenin temdîdine mecbûr olacağı ve bundan mütevellid mes'uliyet-i mâddiyye ve mâneviyyenin Ermeni ordusu kumandanı olmak i'tibariyle size aid bulunacağını,

3. Buna nazaran alınacak tertibât ve ittihaz olunacak tedâbbir ber vech-i âtidir.

a. 9 uncu Fırkadan 28 inci Alay bir süvâri bölüğü ve bir batarya topçudan ibâret kuvvet bugün 7.11.36 saat 3 sonrada Gümrü İçkalesiyle Gümrü İstasyonu'nu işgal edecek ve kıtaât buralarda toplu ve el altında tutulacakdır. Bu kuvvetten iki tabur ve topçu bataryası iç kalede ve şarka karşı mevziide bulunacak bir tabur da Gümrü'nün içerisine girmeden kasabanın şimâlinden geçen yol ile istasyona gidecekdir. 68.A Kumandanı Binbaşı Emin Bey Gümrü Mevkii Kumandanlığı sıfatıyla doğrudan doğruya emrimde bulunacakdır. Gümrü Mevki Kumandanlığı vezâif aid olmak üzere ayrıca ta'lîmât verilecekdir.

b. Harekâtın tevkîfi müddetince tarafımızdan muhasemâta kat'iyyen sebebiyet verilmeyecek ve bilâ tefrik cins ve mezhep bütün ahâlînin ırz, namus, can ve mal ve her türlü hukukları tamamen taht-ı zamanımız bulunacak ve hiçbir kimsenin en âdî bir şeyine bile el sürülmeyecek ve bunun hilâfında en ufak bir harekette bulunanlar en ağır ceza ile tecziye olunacakdır.

Gümrü kasabasının tarafımızdan işgal edilmeyeceğini taahhüt eylemiş olduğumuzdan hiçbir sebeb ve sûretle zâbit ve nefer hiçbir ferd Gümrü'ye girmeyecek ve bu husus sûret-i kat'iyyede te'min olunacak ve kezâ kıtaâtın mahal-i ikâmetinden hariç kalacak köylere girilmesi şiddetle men edilecekdir. Umum mıntıkalarda ve bilhassa Gümrü kasabasında talan teşebbüsünde bulunanlar her kim olursa olsun salben idam olunacakdır.

c. On ikinci Fırkaya bugün 7.11.36 saat 2 sonradan itibaren kısm-ı küllîsiyle Başsüregel, Aralık, Tıhnıs, Ağüzüm (Ak üzüm) ve Pirvali mıntıkasını işgal edecekdir. İkâmet için Uzun kilise ve Kızılçakçak'dan istifâde edilebilir. Fırka karargâhının caddeye yakın olan Tıhnıs'da bulunması münâsib olur.

Müretteb Birinci Liva Acem Mavrak, Karmirvank ve garbındaki köylerde kalacak ve aşîret kıtaâtının Arpaçayı'nın şarkına hiçbir ferdin geçmemesi te'min olunacakdır. Dokuzuncu Fırka saat 2 sonradan itibaren kısm-ı küllîsiyle Mollamusa, Vartanlı, Bacıoğlu, Okçuoğlu, Kımıllı mıntıkasını işgal edecek Yukarı Kalaycı, Kupes- Güllübulak-Kara Mehmet mıntıkasında tarassud ve emniyet kıt'aları bulunduracakdır. Mezkur fırka emrinde bulunacak Azerbaycan Süvâri Alayının da bu mıntıkada bulundurulması muvâfık olur. Kolay irtibat ve muvasele için 9 ncu Fırka karargâhının Mollamusa'da bulunması münâsib olur. On beşinci Süvâri Alayı saat 2 sonrada Arpaçayı garbındaki Karakilise

köyüne girerek cephe emrine girecekdir. Ağır topçu taburu Galinsu ve de emniyet taburu Şahnalar (okunamadı) bulunacaklardır. Cephe karargâhı 7.11.36 akşam Şahnalar'da kalacakdır.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	116, 116-1

Belge No : 2990

Karargâh

7.11.1920

9 ncu Tümen Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

8 nci ve 1 nci Tabur Komutanlığına Çevirisini aldım

Ağır Topçu Taburu Komutanlığına

8 nci Alay, 1 nci Tabur Yaveri

Karargâh Telgraf Bölüğüne

1. Ermenilerin harekâtın durdurulması için öne sürdükleri tekliflerine karşı ortaya koyduğumuz şartlar Ermeni Hükûmeti tarafından tamamen kabul edilmiş ve bugün (7.11.1920) saat 10.00'dan itibaren Arpaçayı'nın batısındaki araziyle Gümrü'nün Ermeni birlikleri tarafından tahliyesine başlanabileceği ve saat 14.00'e kadar bu tahliyenin tamamlanarak Gümrü'nün teslim edileceği ve diğer şartların da saat 17.00'ye kadar tamamen yerine getirileceği bildirilmiştir.

2. Ermenilere harekâtın durdurulması için tarafımdan yapılan şartlar aynen aşağıdadır.

a. Bugün Arpaçayı'nın batısında bulunan Ermeni askerî birliklerinin Gümrü'yü tahliye ederek Arpaçayı'nın en az 15 km doğusuna çekilmesi.

b. Gümrü kasabasının işgal olunmayarak yalnız tarafımızdan Gümrü kalesi ile istasyonunun askerî işgal altına alınacağının ve Gümrü'de hukuk ve genel emniyetin koruma altında bulunacağının Gümrü halkına ilânı.

c. Erivan ve Tiflis demir yollarının birleştiği yer olması nedeniyle önem taşıyan Gümrü'nün 10 km genişliğindeki sahanın Türk ordusu güvenlik birlikleri tarafından işgaline engel olunmaması.

d. Türk ordusu birliklerine mütarekenin devamı süresince hiçbir tarafta ve hiçbir sebeple taarruz ve ateş edilmemesi.

e. Yukarıdaki maddelerin yarın 7 Kasım 1920 öğleden sonra 17.00'ye kadar tamamıyla uygulanması ve Arpaçayı batısındaki arazinin ve Gümrü'nün anılan günde öğleden önce saat 10.00'a kadar tamamen tahliyesi. İş bu şartların kabul ve 7 Kasım 1920 öğleden önce saat 08.00'e kadar olumlu

cevap verilmediği takdirde askerî harekâtın devamına mecbur kalınacağı ve bundan doğacak maddî ve manevî sorumluluk Ermeni Ordusu Komutanı olmanız nedeniyle size aittir.

3. Buna göre alınacak önlemler aşağıdadır:

a. 9 ncu Tümen 28 inci Alay bir süvari bölüğü, bir batarya topundan oluşan kuvvet bugün 7.11.1920 saat 15.00'te Gümrü İçkalesiyle, Gümrü İstasyonu'nu işgal edecek ve birlikler burada toplu olarak el altında tutulacaktır. Bu kuvvetten iki tabur ve topçu bataryası İçkale'de ve doğuya karşı mevzide bulunacak bir tabur da Gümrü'nün içerisine girmeden kasabanın kuzeyinden geçen yol ile istasyona gidecektir. 68 nci Alay Komutanı Binbaşı Emin Bey Gümrü Mevki Komutanlığından hareketle doğrudan doğruya emrimde bulunacaktır. Gümrü Mevki Komutanlığı görevine ait olmak üzere ayrıca talimat verilecektir.

b. Harekâtın durdurulduğu süre içinde tarafımızdan çatışmaya kesinlikle sebebiyet verilmeyecek ve ayırt edilmeyerek her cins ve her mezhepten bütün halkın ırz, namus, can, mal ve her türlü hukuku tamamen koruma altında bulunacak ve hiç kimsenin en adi bir şeyine bile el sürülmeyecek, bunun dışında en ufak bir harekette bulunanlar en ağır cezaya çarptırılacaklardır.

Gümrü kasabasının tarafımızdan işgal edilmeyeceğini garanti etmiş olduğumuzdan hiçbir nedenle subay ve asker Gümrü'ye girmeyecek ve bu husus kesinlikle temin edilecek ve birliklerin ikamet edeceği yerlerin dışında kalacak köylere girilmesi şiddetle yasaklanacaktır. Genel bölgelerde ve bilhassa Gümrü kasabasında talan girişiminde bulunanlar her kim olursa olsun asılmak suretiyle idam edileceklerdir.

c. 12 nci Tümene bugün 7.11.1920 saat 14.00'ten itibaren büyük kısmıyla Başsüregel, Aralık Tıhnıs, Ağüzüm (Aküzüm) ve Pirvalı bölgesini işgal edecektir. İkamet için Uzunkilise ve Kızılçakçak'tan istifade edilebilir. Tümen karargâhının caddeye yakın olan Tıhnıs'ta bulunması uygun olur.

Mürettep Birinci Tugay Acem, Mavrak, Karmirvank ve batısındaki köylerde kalacak, aşiret birliklerinin Arpaçayı'nın doğusuna geçmemesi sağlanacaktır.

9 ncu Tümen saat 14.00'ten itibaren büyük kısmıyla Mollamusa, Vartanlı, Bacıoğlu, Okçuoğlu, Kımıllı bölgesini işgal edecek, Yukarı Kalaycı-Kupes-Güllubulak-Kara Mehmet bölgesinde gözetleme ve emniyet birlikleri bulunduracaktır. Adı geçen tümen emrinde bulunacak Azerbaycan Süvari Alayının da bu bölgede bulundurulması uygun olur. Kolay bağlantı kurmak için 9 ncu Tümen karargâhının Mollamusa'da bulunması uygun olur. 15 nci Süvari Alayı saat 14.00'te Arpaçayı batısındaki Karakilise köyüne girerek cephe emrine girecektir. Ağır topçu taburu Galinsu ve de emniyet taburu

Şahnalar (okunamadı) bulunacaklardır. Cephe karargâhı 7.11.1920 akşamı Şahnalar'da kalacak.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	116, 116-1

Belge No : 2991

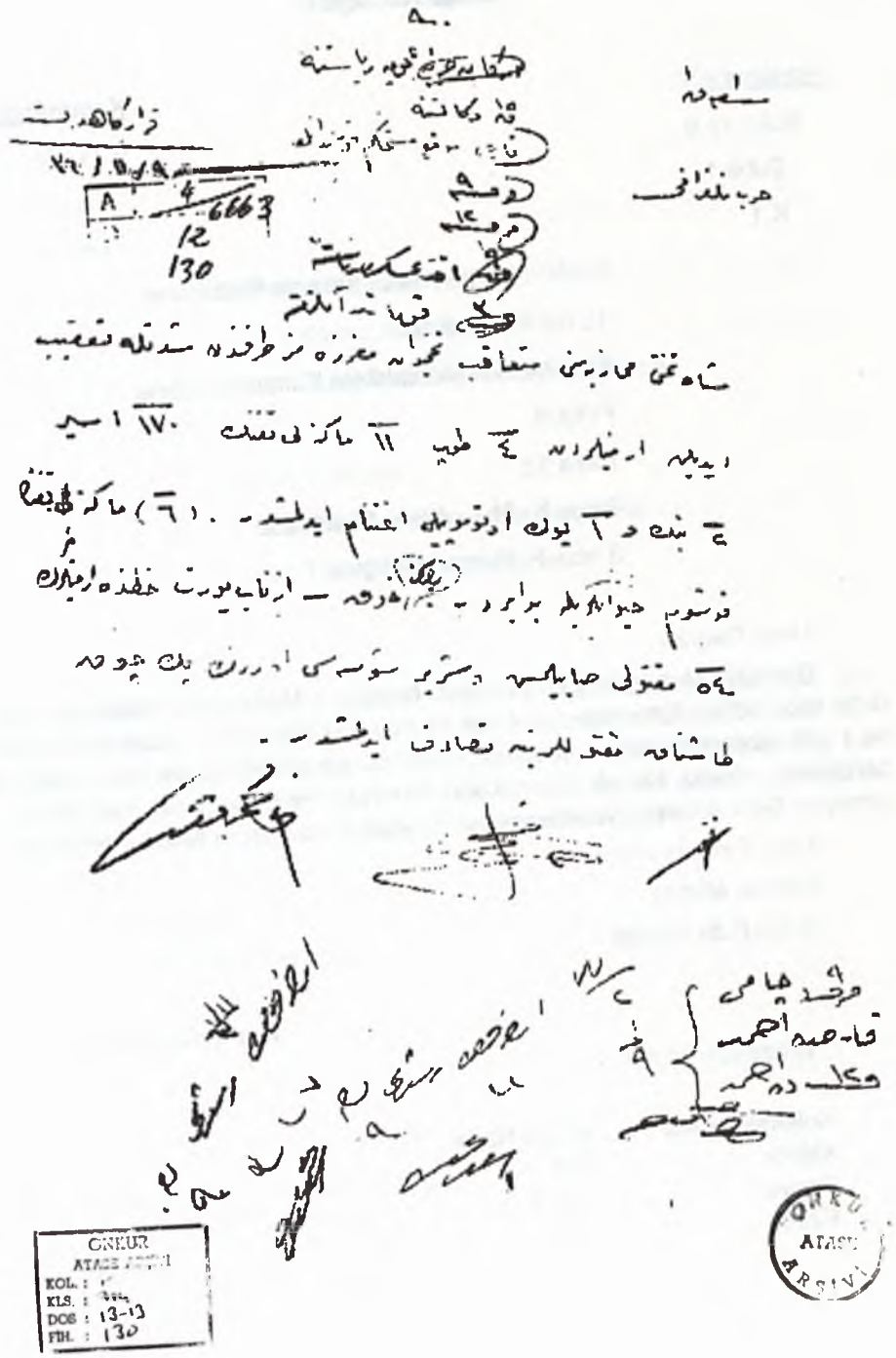

Belge No : 2991

Karargâhdan

9.11.36

Şube 1

K.1

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

15 nci K. Vekâletine

Kars Mevki-i Müstahkem Kumandanlığına

Fırka 9

Fırka 12

9 ncu K. Ahz-ı Asker Riyâsetine

3 ncü F. Kumandanlığına

Harp Telgrafı

Şahtahtı Muharebesi'ni müteakip Nahcivan Müfrezemiz tarafından şiddetle takib edilen Ermenilerden 4 top 11 makineli tüfenkin 170 esir ve 2 binek ve 1 yük otomobili iğtinâm edilmiştir. (6) Makineli tüfenk koşum hayvanlarıyla beraberdir. Yalnız Hunuk Ebzinabyurt hattında Ermenilerin 54 maktûlü sayılmış ve Serir şosesi üzerinde pekçok Taşnak maktûllerine tesadüf edilmiştir.

9 ncu Fırkada Hami

Kars'da Ahmet

12 nci F.da Ahmet

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 130

Belge No : 2991

Karargâhtan

9.11.1920

Şube 1

Kısım1

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Kars Müstahkem Mevki Komutanlığına

9 ncu Tümene

12 nci Tümene

9 ncu Kolordu Asker Alma Şubesine

3 ncü Tümen Komutanlığına

Harp Telgrafı

Şahtahtı Muharebesi'ni takiben Nahcivan Müfrezemiz tarafından şiddetle takip edilen Ermenilerden 4 top, 11 makineli tüfek, 170 esir, 2 binek ve 1 yük otomobili ele geçirilmiştir. (6) Makineli tüfek koşum hayvanlarıyla beraberdir. Yalnız Hunuk Eznabyurt hattında Ermenilerin 54 ölüsü sayılmış ve Şerir şosesi üzerinde pekçok Taşnak ölülerine rastlanmıştır.

9 ncu Tümende Hami

Kars'ta Ahmet

12 nci Tümende Ahmet'e

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 130

Belge No : 2992

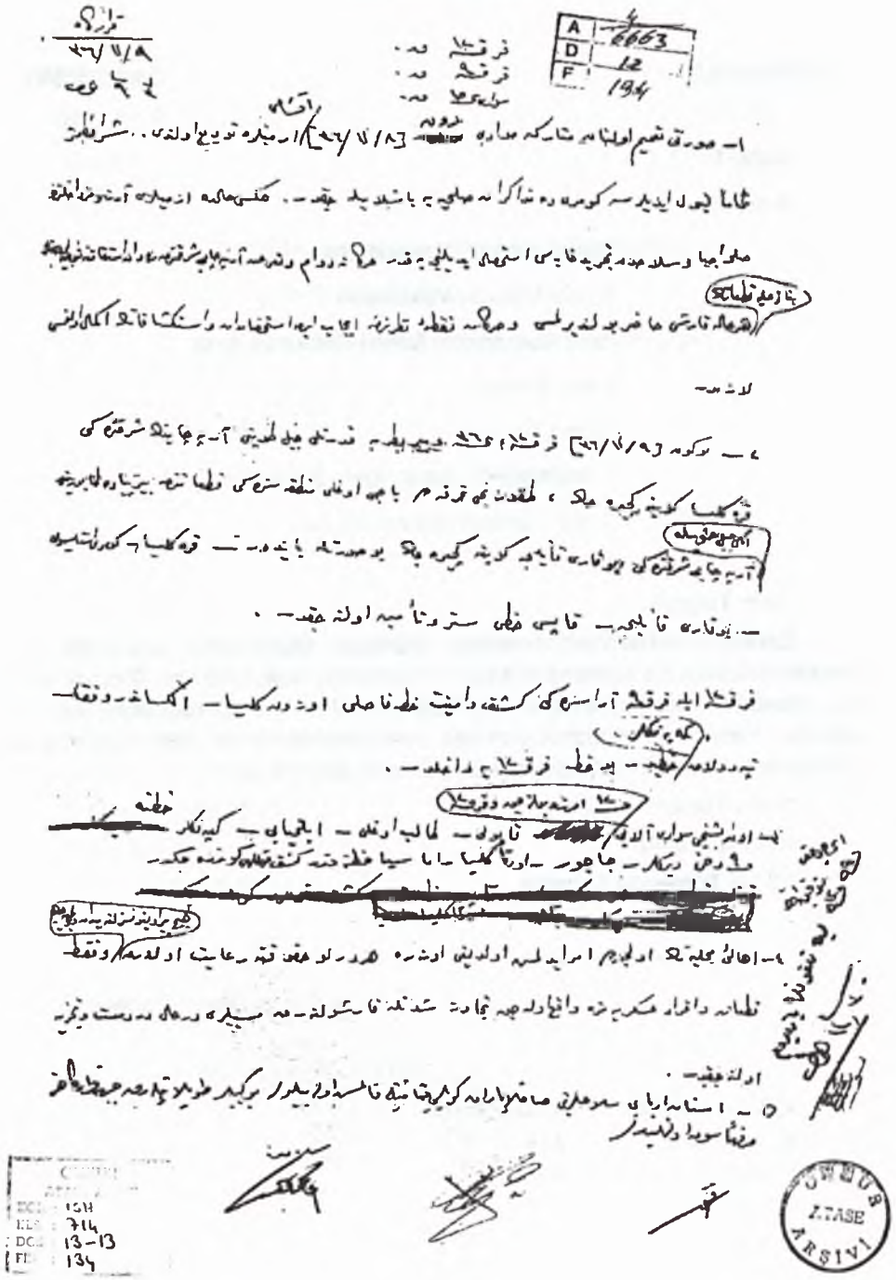

Belge No : 2992

Karargâh

9.11.36

Saat 9.30 evvel

Fırka 12 K.

Fırka 9 K.

15 nci Süvari A.K.

1. Sûreti ta'mim olunan mütareke mevâdı dün (8.11.36) akşamı Ermenilere tevdî' olundu. Şeraitimiz tamamen kabul edilirse Gümrü'de müzekerât-ı sulhiyeye başlanılacaktır. Aksi Ermenileri arzumuz dahilinde sulhe ihyâ ve silâhtan tecrîd gayesi istihsâl edilinceye kadar harekâta devam ve tarruz Arpaçayı şarkından Revan istikametine tevcih olunacaktır. Binâen-aleyh kıtaâtın her hâle karşı hazır bulundurulması ve harekât nokta-yı nazarından icab eden istihzârât ve istikşâfatın ikmâl olunması lâzımdır.

2. Bugün (9.11.36) Fırka 12; Alay 36 ve bir batarya kudretli cebel topunu Arpaçayı'nın şarkındaki Karakilise köyüne geçirecek. Dokuzuncu Fırkadan Bacoğlu mıntıkasındaki kıtaâtın bir piyade taburunu iki cebel topuyla Arpaçayı şarkındaki Yukarı Kanlıca köyüne geçilecek bu sûretle Bayındır-Karakilise-Gümrü İstasyonu-Yukarı Kanlıca-Kapis hattı setr ve te'mîn olunacaktır. Fırka 12 ile Fırka 9 arasındaki keşif ve emniyet hatt-ı fasıl Uzun Kilise- Aleksandırofaka-Tepedolak-Kepenekler hattıdır. Bu hat da Fırka 12'ye dahildir.

3. On beşinci Süvari Alayı 12 nci Fırka emrinde bulunacak ve 12 Fırka Topulu-Talepoğlu-İlhiyabi-Kepenekler hattına kadar keşif kolları gönderecektir.

4. Ahâlî-i mahalliyenin evvelce de emredilmiş olduğu üzere her türlü hukukuna riayet olunarak hiçbir uygunsuzluğa meydan verilmeyecek ve fakat kıtaât ve efrad-ı askeriyemize vakî' olacak tecavüz şiddetle karşılanarak müsebbibleri derhâl der-dest ve tecziye olunacaktır.

5. İnsân erbâbı silâhlarını saklayarak köylü kıyafetiyle kalmış olabilirler. Bu gibiler toplatılarak cephe karargâhına müreffehen sevk olunmalıdır.

Ş.K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	134

Belge No : 2992

Karargâh

9.11.1920

Saat 9.30

12 nci Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

15 nci Süvari Tümeni Komutanlığına

1. Kararlaştırılan mütareke maddeleri dün (8.11.1920) akşamı Ermenilere verildi. Şartlarımız tamamen kabul edilirse Gümrü'de barış müzakereleri başlayacaktır. Aksi hâlde Ermenilere barışı sağlamak ve silâh bıraktırmak amacı gerçekleşinceye kadar harekâta devam ve taarruz Arpaçayı doğusundan Revan yönüne döndürülecektir. Bundan dolayı birliklerin her duruma karşı hazır bulundurulması ve harekât açısından her türlü hazırlık ve araştırmanın yapılması lâzımdır.

2. Bugün (9.11.1920) 12 nci Tümen; 36 ncı Alay ve bir batarya güçlü dağ topu Arpaçayı'nın doğusundaki Karakilise köyüne geçirilecek 9 ncu Tümeni de Bacoğlu bölgesindeki birliklerin bir piyade taburunu iki dağ topuyla Arpaçayı doğusundaki Yukarı Kanlıca köyüne geçirilecek bu suretle Bayındır-Karakilise-Gümrü İstasyonu-Yukarı Kanlıca-Kapis hattı örtülecek ve güvenliği sağlanacaktır. 12 nci Tümen ile 9 ncu Tümen arasındaki keşif ve emniyet ara hattı Uzun Kilise Aleksandrofka-Tepedolak-Kepenkler hattıdır. Bu hat da 12 nci Tümene dahildir.

3. 15 nci Süvari Alayı, 12 nci Tümen emrinde bulunacak ve 12 nci Tümen Topulu-Talepoğlu-İlhiyabi-Kepenekler hattına kadar keşif kolları gönderecektir.

4. Bölge halkının önceden de emredilmiş olduğu üzere her türlü hukukuna riayet edilecek, hiçbir uygunsuzluğa meydan verilmeyecek, fakat, birlikler ve askerlerimize karşı ortaya çıkabilecek tecavüz şiddetle karşılanarak, sorumluları derhâl yakalanıp cezalandırılacaktır.

5. Yaşlılar silâhlarını saklayarak köylü kıyafetiyle kalmış olabilirler. Bu gibiler toplatılarak cephe karargâhına salimen sevk olunmalıdır.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	134

Belge No : 2993

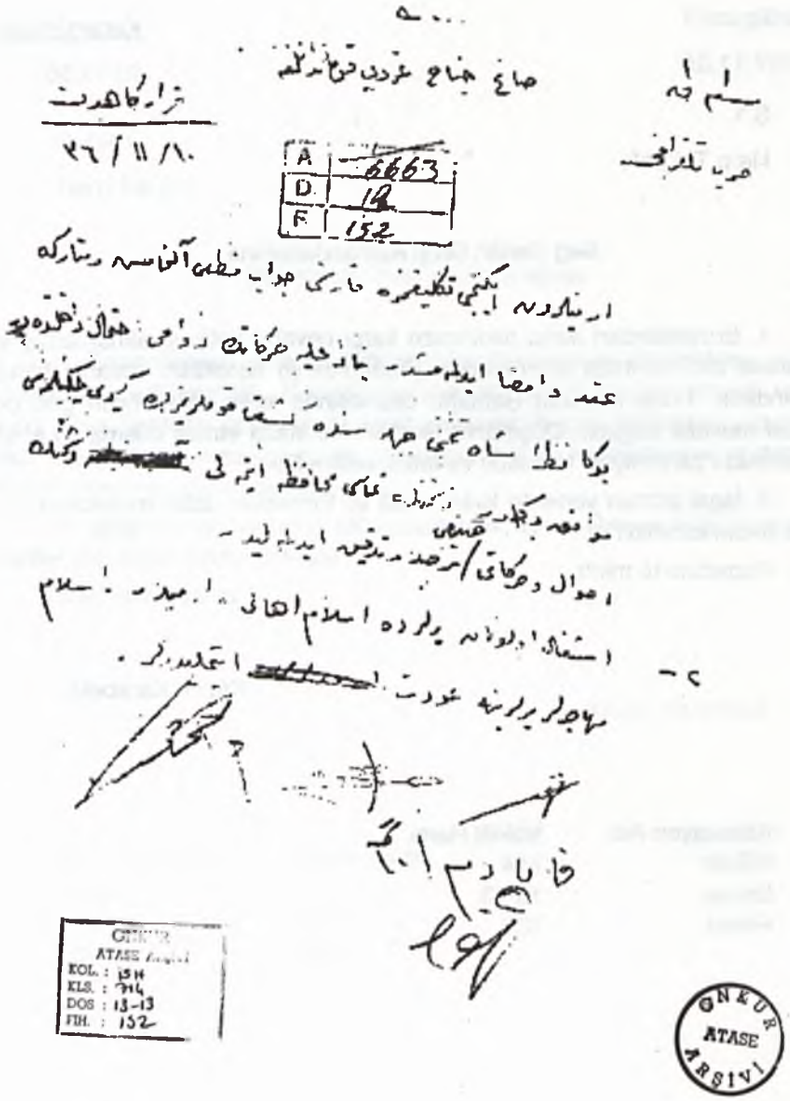

Belge No : 2993

Karargâhdan

10.11.36

Ş.1

Harp Telgrafı

Sağ Cenâh Grup Kumandanlığına

1. Ermenilerden ikinci teklifimize karşı cevab-ı kat'iyye alınamamış ve mütareke akd ve imza edilmemiştir. Binâen-aleyh harekâtın devamı ihtimâl dahilindedir. Buna nazaran Şahtahtı cephesinde keşif kollarımızın geri çekilmesi muvafık değildir. Düşmanla teması muhafaza etmeli düşmanın ahvâl ve harekât-ı samimiyesi tarassud ve tetkik edilmelidir.

2. İşgal olunan yerlerde İslâm ahâlî ve Ermeniler İslâm muhacirler yerlerine avdet etmelidirler.

Kapadım/10 minh

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 152

Belge No : 2993

Karargâhtan

10.11.1920

Şube 1

Harp Telgrafı

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Ermenilerden ikinci teklifimize karşı kesin cevap alınamamış ve mütareke imza edilmemiştir. Bununla beraber harekâtın devamı ihtimali vardır. Buna göre Şahtahtı cephesinde keşif kollarımızın geri çekilmesi uygun değildir. Düşmanla temas korunmalı, düşmanın hâl ve hareketlerinin samimiyeti gözetlenmeli ve incelenmelidir.

2. İşgal olunan yerlerde Müslüman halk, Ermeniler ve Müslüman göçmenler yerlerine döndürülmelidir.

Kapadım / 10'da

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 152

Belge No : 2994

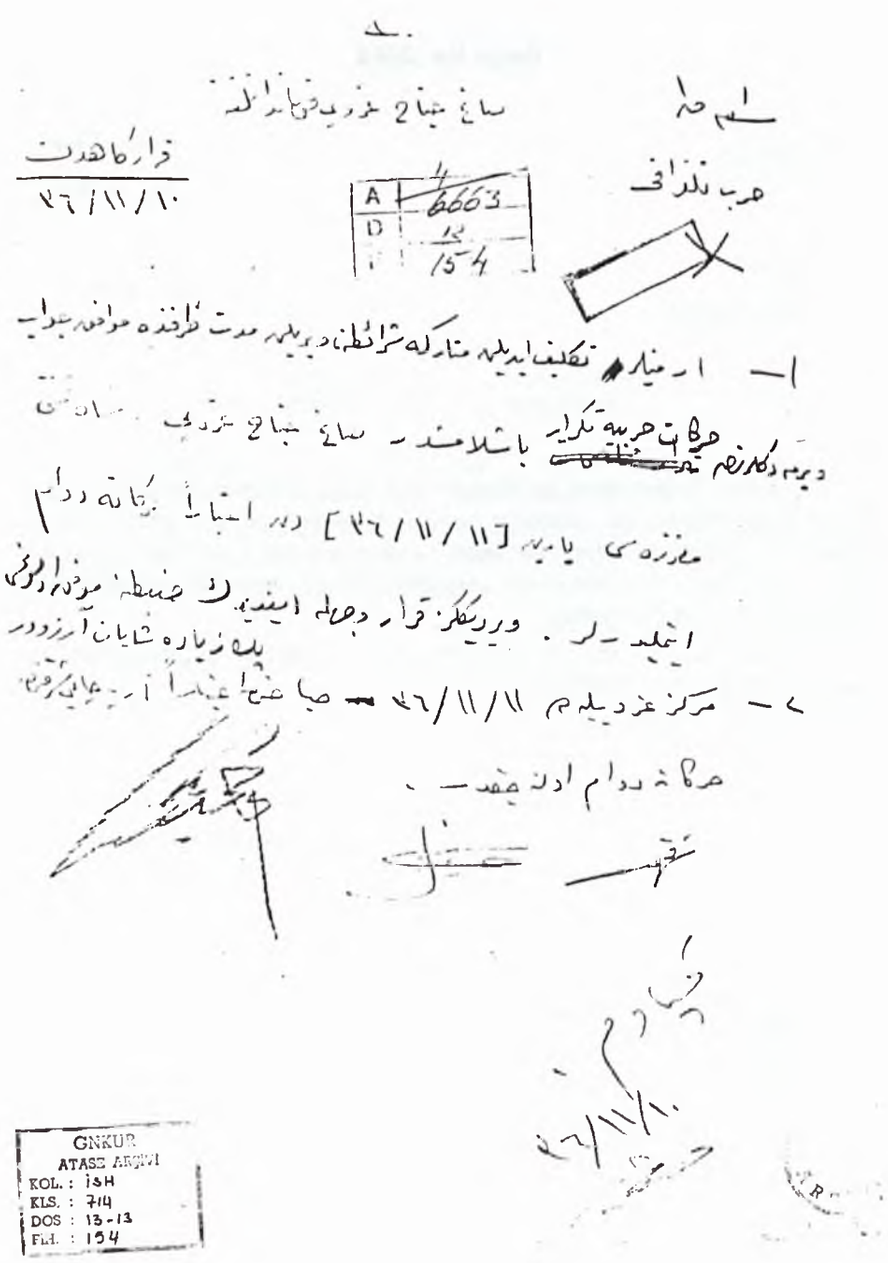

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 714
DOS : 13-13
FİH. : 154

Belge No : 2994

Karargâhdan

10.11.36

Şube 1

K.1

Sağ Cenâh Grup Kumandanlığına

Harp Telgrafı

1. Ermeniler teklif edilen mütareke şeraitine verilen müddet zarfında muvafak cevab vermediklerinden harekât-ı harbiye tekrar başlamıştır. Sağ Cenâh Grubu ve Şahtahtı Müfrezesi yarın 11.11.36'dan itibaren harekâta devam etmelidirler. Verdiğimiz karar vechle Iğdır'ın zaptına muvaffak olunması, pek ziyade şâyân-ı arzudur.

2. Merkez Grubuyla da 11.11.36 sabahından itibaren Arpaçayı şarkından harekete devam olunacaktır.

Kapadım

10.11.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	154

Belge No : 2994

Karargâhtan

10.11.1920

Şube 1

Kısım 1

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Harp Telgrafı

1. Ermeniler teklif edilen mütareke şartlarına verilen sürede uygun cevap vermediklerinden harekâtımız tekrar başlamıştır. Sağ Kanat Grubu ve Şahtahtı Müfrezesi yarın (11.11.1920) dan itibaren harekâta devam etmelidirler. Verdiğimiz karar ile Iğdır'ın zaptında başarılı olunması çok arzu edilmektedir.

2. Merkez Grubuyla da 11.11.1920 sabahından itibaren Arpaçayı doğusundan harekete devam edilecektir.

Kapadım

10.11.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	154

Belge No : 2995

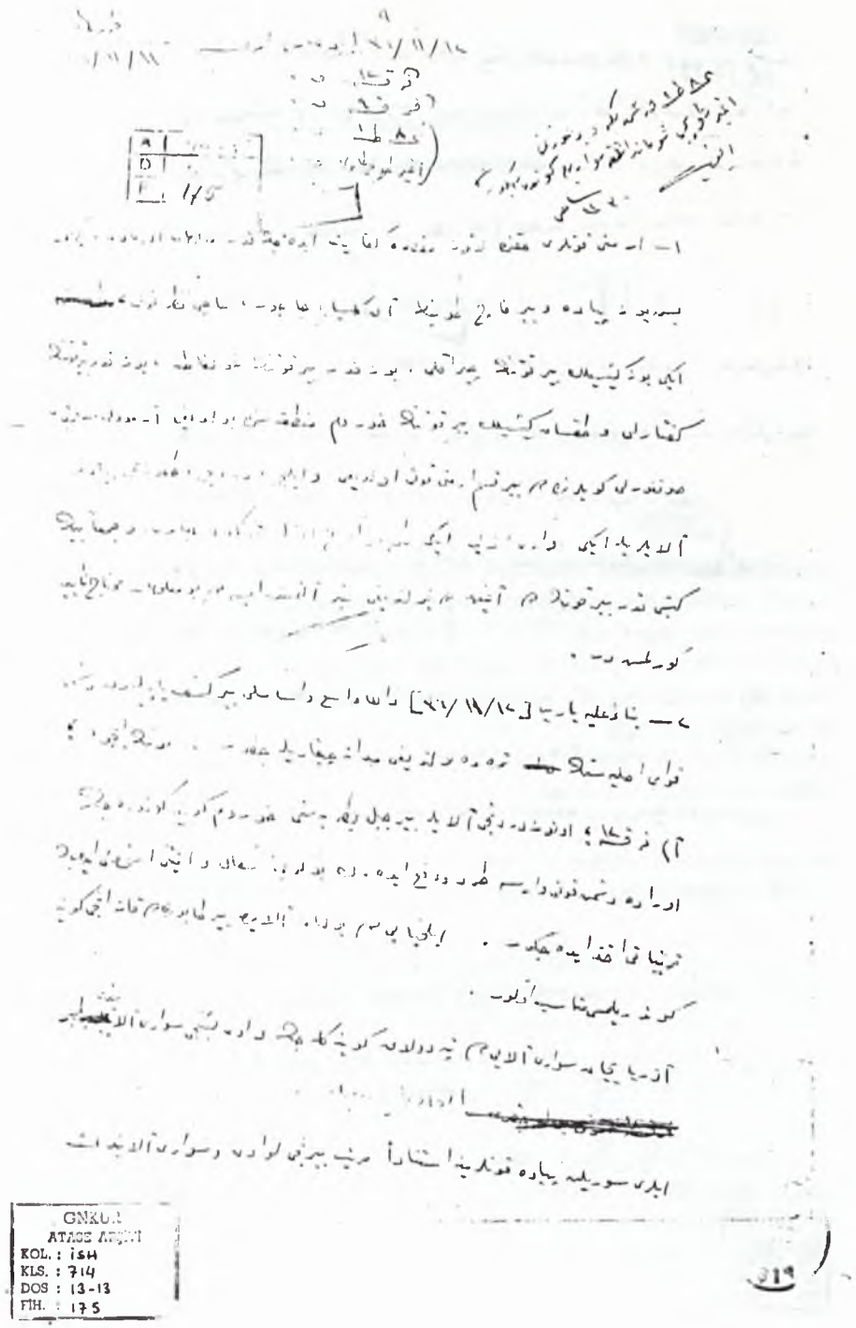

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 714
DOS : 13-13
FİH. : 175

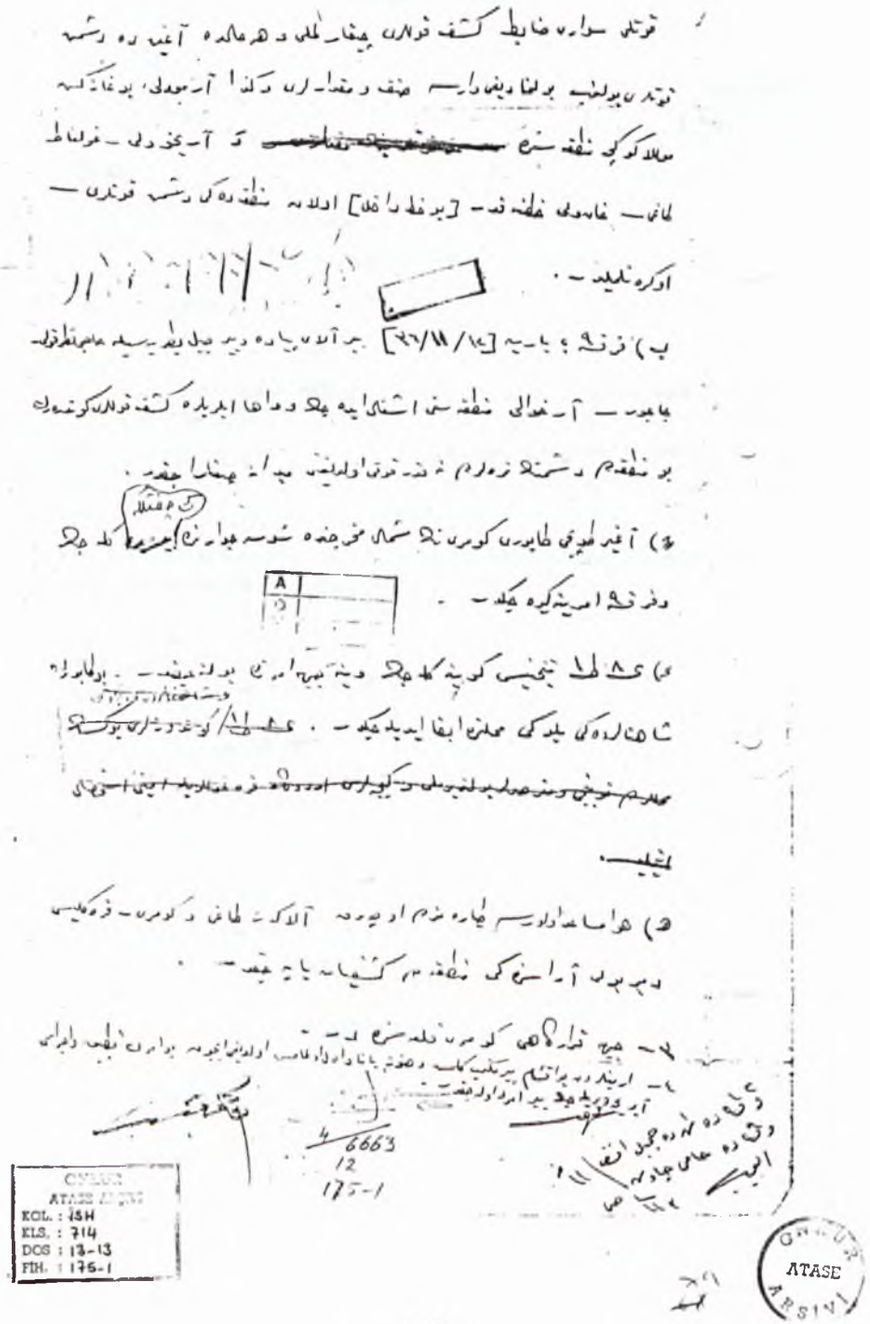

Karargâh

11.11.36

12.11.36 İçin Cephe Emri

Fırka 12.K.

Fırka 9.K

8.A 1.T.K.

Ağır Topçu Taburu K.

8 nci Alay 1.T.K.

Mehmet Beye ve bir sûreti

Ağır Topçu Kumandanlığına süvâriyle gönderilecektir.

Saat 11.30 sonra

1. Ermeni kuvvetleri hakkında henüz maksada kifâyet edecek kadar malûmat alınamadı. Yalnız beş yüz piyade ve birkaç topunun Akkilise, Cacur, Hacı Nüzzar Kolu iki yüz kişilik bir kuvvetinin Çarıklı, yüz kadar bir kuvvetinin Golgat, yüz kadar bir kuvvetinin Kiftarlı ve doksan kişilik bir kuvvetinin Hurum mıntıkasında bulunduğu Armudlu Sarıbaş, Sungurlu, köylerinde de bir kısım Ermeni kuvveti olduğu ve ikinci, dördüncü, dokuzuncu piyade alaylarıyla iki süvâri alayı, iki top ve üç makinalı tüfenkden ibaret ve cem'an bin kişi kadar bir kuvvetinin de Ağın'da bulunduğu haber alınmış ise de bu malûmat muhtâc-ı te'yîd görülmüştür.

2. Binâen-aleyh yarın (12.11.36) daha vâsi ve esaslı bir keşif yapılarak düşman kuvve-i asliyesinin nerede bulunduğu meydana çıkarılacaktır. Bunun için;

a. Fırka 12; Otuz dördüncü Alay ile bir cebel bataryasını Hurum köyüne gönderecek, orada düşman kuvveti varsa tard ve def ederek bu köyü işgal ve emniyetini istihsâl edecek tertibatı ahz edecektir. İlhiyabi'de bulunan alaydan bir taburun da Kazancı köyüne gönderilmesi münâsib olur.

Azerbaycan Süvâri Alayı da Tepedolak köyüne gelecek ve On beşinci Süvâri Alayına iltihâk edecektir. İleri sürülen piyade kuvvetlerine istinâden Müretteb Birinci Livadan ve Süvâri Alayından kuvvetli süvâri zabit keşif kolları çıkarılmalı ve her hâlde Ağın'da düşman kuvvetleri bulunup bulunmadığı, varsa sınıf ve miktarı ve keza Armudlu, Boğazkes Mollagökçe mıntıkasında ve Arıhudlu-Golgat Dağı-Hanveli hattına kadar (bu hat dahil) olan mıntıkadaki düşman kuvvetleri öğrenilmelidir.

b. Fırka 9; yarın (12.11.36) bir alay piyade ve bir cebel bataryasıyla Hacı Nüzzar Kolu-Cacur-Arhavali mıntıkasını işgal edecek ve daha ilerilere keşif kolları göndererek, bu mıntıkada düşmanın nerelerde ne kadar kuvveti olduğunu meydana çıkaracaktır.

c. Ağır Topçu Taburu Gümrü'nün şimâl mahrecinde şose civarındaki çiftliğe gelecek ve Fırka 9 emrine girecektir.

d. 8 nci Alay 1 nci Tabur Tıhnıs köyüne gelecek ve yine cephe emrinde bulunacakdır. Bu taburun Şahnalar'daki bölüğü mahallinde ikba' edilecekdir.

e. Hava müsait olursa tayyaremiz de uçarak Alagöz Dağı ve Gümrü-Karakilise demir yolu arasındaki mıntıkada keşfiyât yapacaktır.

3. Cephe karargâhı Gümrü kal'asındadır.

4. Ermenilerden bu akşam bir mektup gelmiş ve henüz bana vâsıl olmamış olduğu için bu emrin tatbik ve icrâsı ayrıca verilecek bir emirle olacaktır.

12 nci Fırkada Şube 1'de

Cemil Efendi ve Fırka 9'da

Hami Çavuş Saat 1.35

11 Minh

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	714
Dosya	:	13-13
Fihrist	:	175, 175-1

Belge No : 2995

Karargâh

11.11.1920

12.11.1920 İçin Cephe Emri

12 nci Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

8 nci Alay 1 nci Tabur Komutanlığına

Ağır Topçu Taburu Komutanlığına

8 nci Alay 1 nci Tabur

Mehmet Beye ve bir sureti

Ağır Topçu Komutanlığına

süvari ile gönderilecektir.

Saat 23.30

1. Ermeni kuvvetleri hakkında henüz yeteri kadar bilgi alınamadı. Yalnız 500 piyade ve birkaç topunun Akkilise, Cacur-Hacı Nüzzar Kolu, 200 kişilik bir kuvvetinin Çarıklı, 100 kadar bir kuvvetinin Golgat 100 kadar bir kuvvetinin Kiftarlı ve 90 kişilik bir kuvvetinin Hurum bölgesinde bulunduğu Armudlu Sarıbaş Sungurlu köylerinde de bir kısım Ermeni kuvvetlerinin olduğu ve 2 nci, 4 ncü ve 9 ncu Piyade Alaylarıyla iki süvari alayı iki top ve üç makineli tüfekten oluşan ve toplam bin kişi kuvvetinin de Ağın'da bulunduğu haber alınmış ise de bu bilginin doğruluğu araştırılmalıdır.

2. Bundan dolayı yarın (12.11.1920) daha geniş bir keşif yapılarak düşmanın asıl kuvvetinin nerede bulunduğu meydana çıkarılacaktır. Bunun için;

a. 12 nci Tümen 34 ncü Alayı ile bir dağ bataryasını Hurum köyüne gönderecek, orada düşman kuvveti varsa püskürtülüp uzaklaştırılarak bu köy işgal edilip güvenliği sağlanacak ve önlemler alınacaktır. İlhiyabi'de bulunan alayın bir taburunun da Kazancı köyüne götürülmesi uygun olur.

Azerbaycan Süvari Alayı da Tepedolak köyüne gelecek ve 15 nci Süvari Alayına katılacaktır. İleri sürülen piyade kuvvetlerine dayanarak Mürettep Birinci Tugaydan ve Süvari Alayından kuvvetli süvari subay keşif kolları çıkarılmalı ve her hâlde Ağın'da düşman kuvvetleri bulunup bulunmadığı, varsa sınıf ve miktarı ve yine Armutlu, Boğazkes, Mollagökçe bölgesinin ve Arı-

Belge No : 2996

Karargâhdan

12.11.36

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine

Kars Mevki-i Müstâhkem Kumandanlığına

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Fırka 3 Kumandanlığına

Fırka 9 Kumandanlığına

Fırka 12 Kumandanlığına

Harp Raporu

1- Şahtahtı mıntıkasında: Kuşçu, Demirci'ye taarruz etmek isteyen 350 kadar Ermeni piyadesi tard edilmiş ve Zeyva şimalinden ilerlemek isteyen bir miktar Ermeni süvarisi de firara mecbur edilmiştir.

Iğdır mıntıkasında: Ermenilerin Iğdır havâlisini tahliye etmekte oldukları anlaşılmaktadır. Keşif kollarımız Iğdır'ın hemen cenûbundaki düşman siperlerini işgal etmiş ve Ermenilere tesadüf etmemiştir. Ermenilerle teması hâsıl etmek üzere kuvvetli keşif müfrezeleri ileri sürülmüştür.

Gümrü mıntıkasında: Ağın İstasyonu tarafımızdan işgal olunmuştur. Buradaki iki yüz kadar Taşnak kuvvetleri cenûba tard olunmuştur.

2. Kırmızı kıtaâtın yeniden Zengibasar'ı işgal ettiği ve 9, 11'de İnkelavdad şarkındaki Karakilise (okunamadı) zapt ve Ermenilerden bir top bir makinalı ve altmış yedi esir aldıkları haber alınmıştır.

3. Bu rapor harekât 12.11.36 saat 2.30 sonrada Erkân–ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine yazılmak üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

Kâzım Karabekir

K-12'de Ahmet'e

Kars'ta Salih'e yazılmıştır. 12 Minh

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 714

Dosya : 13-13

Fihrist : 180

Belge No : 2996

Karargâhtan

12.11.1920

Genelkurmay Başkanlığına

Kars Müstahkem Mevkii Komutanlığına

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

Harp Raporu

1. Şahtahtı bölgesinde: Kuşçu, Demirci'ye taarruz etmek isteyen 350 kadar Ermeni piyadesi uzaklaştırılmış ve Zeyva kuzeyinden ilerlemek isteyen bir miktar Ermeni süvarisi de kaçmak zorunda bırakılmıştır.

Iğdır bölgesinde: Ermenilerin Iğdır civarını tahliye etmekte oldukları anlaşılmaktadır. Keşif kollarımız Iğdır'ın hemen güneyindeki düşman siperlerini işgal etmiş ve Ermenilere rastlamamışlardır. Ermenilerle çarpışmayı sürdürmek üzere kuvvetli keşif müfrezeleri ileri sürülmüştür.

Gümrü bölgesinde: Ağın İstasyonu tarafımızdan ele geçirilmiştir. Buradaki 200 kadar Taşnak kuvveti güneye sürülmüştür.

2. Kırmızı birliklerin yeniden Zengibasar'ı işgal ettiği 9 ve 12 nci Tümenlerin de İnkelavdad doğusundaki Karakilise (okunamadı) ele geçirerek, Ermenilerden bir top, bir makineli ve 67 esir aldıkları haber alınmıştır.

3. Bu rapor harekât 12.11.1920 saat 14.30'da Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

Kâzım Karabekir

12 nci Kolorduda Ahmet'e

Kars'ta Salih'e yazılmıştır. 12/de

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 714

Dosya : 13-3

Fihrist : 180

شرق جبهه‌سی قوماندانلغی

ارکان حربیه‌سی

قرارگاه

A	6663
D	12
F	188

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 15H
KLS. : 714
DOS : 13-13
FIH. : 188

15H
714
13-13
188

Belge No : 2997

Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa

Tarafından Cephe Emri

Karargâh

12.11.36

Şark Cephesi Kumandanlığı

Erkân-ı Harbiyyesi

İkinci Şube

Aded

Fırka 9 K.

Fırka 12 K.

A.8, T.1 K.

Hususî

Umumî

1. Ermenilerin vaziyetinde mühim bir tebeddül yoktur. Ağın tarafımızdan işgal edilmiş, orada bulunan iki yüz kişilik Ermeni kuvveti Kızılkilise Bozdoğan istikametine çekilmiştir. Derbend civarında bulunan Ermeni kuvvetleri de tard ve Derbend dahi tarafımızdan işgal edilmiştir.

2. Yarın (13.11.36) kıtaâtının vaziyetinde esaslı bir tebeddül yapılmayacak. Keşfiyatla iştigal olunacak ve 14.11.36'da âtîdeki harekât yapılacaktır:

a. Fırka 12; Müretteb Birinci Liva işgal ettiği mıntıkada kalacaktır. İlhiyabi'deki alay Keftarlı mıntıkasına ve Karakilise'deki alay da Çaluhan İlhiyabi mıntıkasına gidecek, Keftarlı'daki alaydan bir taburu Golgat'a gönderilecektir. Süvari alayı Çıraklı'ya gönderilecektir. Kızılkilise-Bozdoğan-Boğazkesen-Mahmudcuk-Arıhumlu-Golgat Dağı-Hanveli hattına kadar keşif kolları gönderilecektir. On ikinci Fırka karargâhının da İlhiyabi'ye gitmesi sahra ve obüs taburlarının da Çaluvahan ve İlhiyabi mıntıkasına aldırması muvâfık olur.

b. Fırka 9; bir alayıyla Kiyenkler, Dibrekler ve bir alayıyla da Hacı Nüzzar Kolu-Cacur-Arhavali mıntıkasını işgal edecek, diğer kıtaâtını da Tepedolak, Düzkez mıntıkasına aldıracaktır. Kiyenkler, Cacur mıntıkasının işgalini yapacak muharebeye on ikilik obüs taburlarının da iştirâki temin olunmalıdır. Fırka karargâhının da Tepedolak veya Düzkez'de bulunması münâsib olur.

c. A.8.T.1 yarın (13.11.36) Gümrü kalesine gelecek Şahnalar'daki bölükden bir takım aynı vazife ile Şahnalar'da bırakılarak bölüğün mütebâki kuvveti tabura iltihâk ettirilecektir.

3. Cephe karargâhı Gümrü kal'asındadır.

F.9'da muhabereci Dursun'a (Zabit istedim gelinceye kadar yazıldı.)

F.12'de Süvari ile tahriren gönderdim saat 4.15

A.8 T.1 Zarfları postaya teslim ettim. Ve bu vakte kadar telefon irtibatı mümkün olmadı.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 714

Dosya : 13-13

Fihrist : 188

Belge No : 2997

Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa

Tarafından Cephe Emri

Karargâh

12.11.1920

Doğu Cephesi Komutanlığı Kurmay Başkanlığı

İkinci Şube

Adet

9 ncu Tümen Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

8 nci Alay 1 nci Tabur Komutanlığına

Özel

Genel

1. Ermenilerin durumunda önemli bir değişiklik yoktur. Ağın, tarafımızdan işgal edilmiş, orada bulunan 200 kişilik Ermeni kuvveti Kızılkilise, Bozdoğan istikametine çekilmiştir. Derbend civarında bulunan Ermeni kuvvetleri de püskürtülerek, Derbend de tarafımızdan işgal edilmiştir.

2. Yarın (13.11.1920) birliklerin durumlarında esaslı bir değişiklik yapılmayacak, keşiflerle uğraşılacak ve 14.11.1920'de aşağıdaki harekât yapılacaktır.

a. 12 nci Tümen Müretteb Birinci Tugay işgal ettiği bölgede kalacaktır. İlhiyabi'deki alay Keftarlı bölgesine ve Karakilise'deki alay da Çaluhan, İlhiyabi bölgesine gidecek, Keftarlı'daki alayın bir taburu Golgat'a gönderilecektir. Süvari alayı Çıraklı'ya gönderilecektir. Kızılkilise-Bozdoğan-Boğazkesen-Mahmutcuk-Arıhumlu Golgat Dağı, Hanveli hattına kadar keşif kuvvetleri gönderilecektir. 12 nci Tümen karargâhının da İlhiyabi'ye gitmesi, sahra ve obüs taburlarının da Çaluvahan ve İlhiyabi bölgesine aldırılması uygun olur.

b. 9 ncu Tümen bir alayıyla Dibrekler ve bir alayıyla da Hacı Nüzzar Kolu-Cacur-Arhavali bölgesini işgal edecek diğer birliklerini de Tepedolak, Düzkez bölgesine aldıracaktır. Kiyenkler, Cacur bölgesinin işgalini yapacak, muharebeye on ikilik dağ taburlarının da katılması sağlanacaktır. Tümen karargâhının da Tepedolak veya Düzkez'de bulunması uygun olur.

c. 8 nci Alay 1 nci Tabur yarın (12.11.1920) Gümrü kalesine gelecek Şahnalar'daki bölükten bir takım aynı görev ile Şahnalar'da bırakılarak bölüğün kalan kuvveti tabura katılacaktır.

3. Cephe karargâhı Gümrü kalesindedir.

9 ncu Tümen haberci Dursun'a (Subay istedim, gelinceye kadar yazıldı.)

12 nci Tümen Süvari ile yazıyla gönderdim, saat 16.15 zarfları postaya teslim ettim.

8 nci Alay Ve bu zamana kadar telefon bağlantısı mümkün olmadı.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 714

Dosya : 13-13

Fihrist : 188

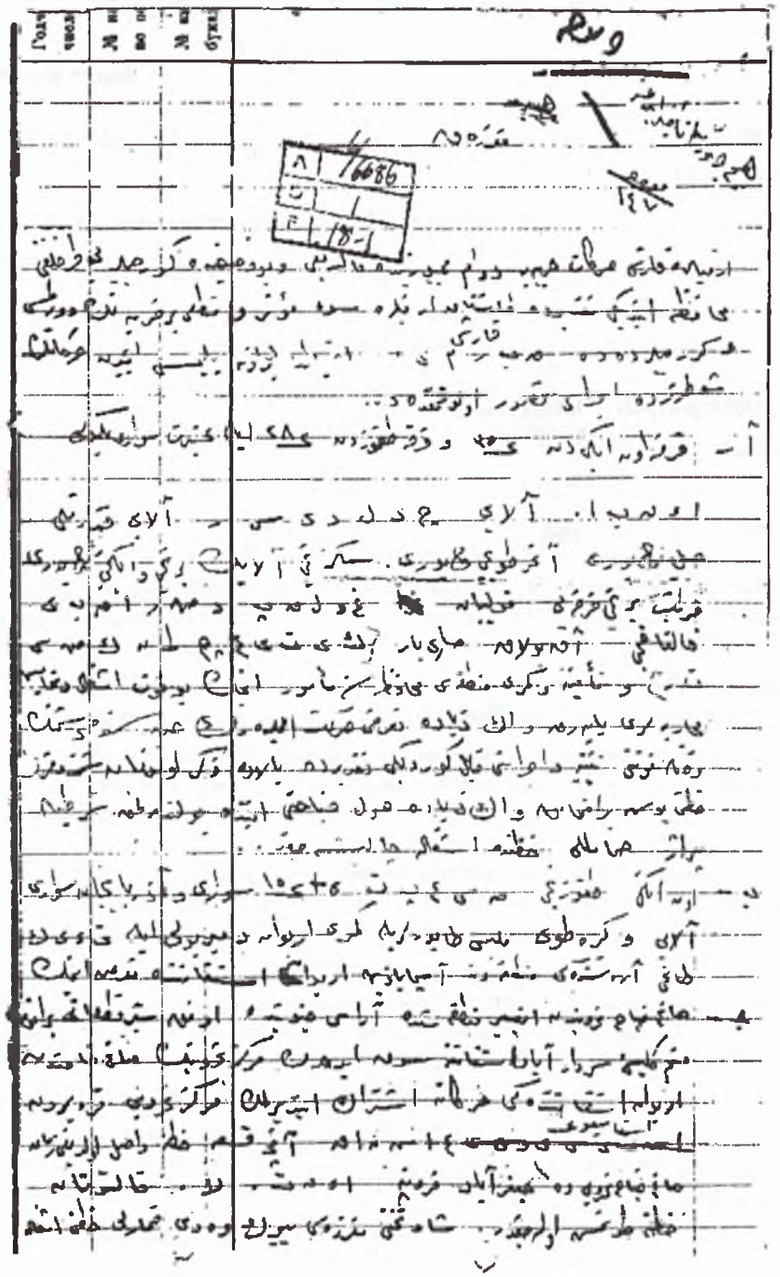

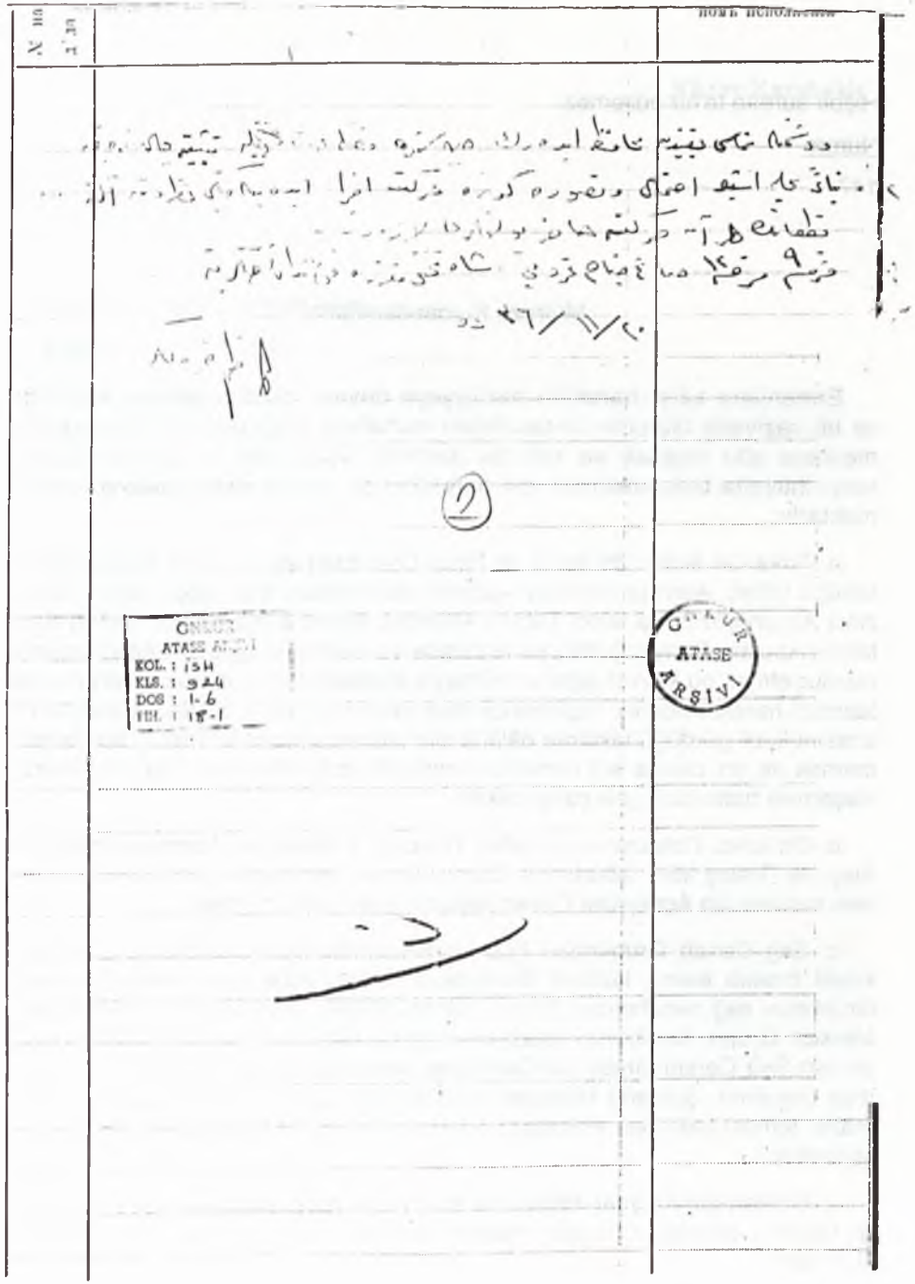

ONKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 154
KLS. : 924
DOS : 1-6
FİH. : 18-1

ONKUR
ATASE
ARŞİVİ

Belge No : 2998

Hiçbir surette te'hîr edilemez.

Numro

147

Müfreze Kumandanlığına

Ermenilere karşı harekât-ı harbiyyeye devam mecburiyetinde kalındığı ve bu vaziyette Gürcüler bî-taraflığını muhafaza ettiği takdirde Taşnak Ermenilere sû-i müessir ve kat'i bir darbenin vurulması ve Gürcülerde de karşı ihtiyatta bulunabilmesi için harekâtın şu tarzda icrası tasavvur olunmaktadır.

a. Fırka On ikiden 35 nci A ve Fırka Dokuzdan 28 nci A ile Aşiret Süvâri Bölüğü (şifre), Alayı (şifre) Alayı kudretli cebel taburu ağır topçu taburu Sekizinci Alayın Birinci ve İkinci Taburu Müretteb Birinci Fırka Koliban (şifre) Kaltakçı-Akbulak, Sarıyar (şifre) ve te'mînine ve Gümrü mıntıkası muhafazasına memur etmek bu kuvvet işgal ve nümayiş muharebeleri yaparak ve en ziyade taarruzî hareket ederek cephesinde düşmanın bu cihetle kuvvetini tesbite ve icrasını kabil gördüğü takdirde bâlâda zikr olunan şimendifer hattını boş bırakmamak ve en ziyade sol cenahını emniyette bulundurulmak şartıyla Peraz-Haçamallı hattında işgale çalışacakdır.

b. On ikinci, Dokuzuncu K. (şifre) 15 nci S. A Süvari ve Azerbaycan Süvâri Alayı ve Gretoy Milis taburlarıyla Gümrü-Erivan demir yolu (şifre) dağı arasındaki mıntıkadan Açmiyazin Erivan istikametinde taarruz etmek.

c. Sağ Cenah Grubundan Iğdır mıntıkasında Aras cenûbunda ufak setr kıtaât bırakıb kısm-ı küllîsini Serdarabad istikametine sevk ederek Merkez Grubunun sağ cenahından Erivan istikametindeki harekâta iştirak ettirilmek, Merkez Grubu Karaburun İstasyonu (şifre) Akçakala hattına vâsıl o'duğu zaman Sağ Cenah Grubu da Caferâbad Karatepe (şifre) Kaltutan hattını tutmuş olacakdır. Şahtahtı Müfrezesi büyük Vadi Kamarlı hattını işgale ve düşmanla teması yakından muhafaza ederek cephesinde fazla kuvvet tesbite çalışacakdır.

2. Binâen-aleyh işgal ihtimâli ve tasavvura göre hareket icrâ' edebileceği nazar-ı dikkate alınarak kıtaâtın her an harekete hazır bulunmaları lâzımdır.

9 Fırka 12 Fırka Sağ Cenah Grubu Şahtahtı Müfreze Kumandanlıklarına

20.11.36'da

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1-6

Fihrist : 18-1

Belge No : 2998

Hiçbir surette geciktirilemez.

Numara

147

Müfreze Komutanlığına

Ermenilere karşı harbe devam mecburiyetinde kalındığı ve bu durumda Gürcüler tarafsızlığını koruduğu takdirde Taşnak Ermenilere kalıcı ve kesin bir darbenin vurulması ve Gürcülerde de (şifre) karşı ihtiyatta bulunabilmesi için harekâtın şu şekilde yapılması düşünülmektedir.

a. 12 nci Tümenden 35 nci Alay ve 9 ncu Tümenden 28 nci Alay ile Aşiret Süvari Bölüğü (şifre) Alayı, kuvvetli dağ taburu, ağır topçu taburu, 8 nci Alayın 1 nci ve 2 nci Taburu Müretteb Birinci Tümen, Koliban (şifre) Kaltakçı-Akbulak, Sarıyar (şifre) sağlanmasını ve Gümrü bölgesinin korunmasına görevlendirmek bu kuvvetin işgal ve gösteri muharebeleriyle daha fazla taarruzî hareket yaparak, cephesinde düşmanın kuvvetini tespite ve yapılmasını uygun gördüğü takdirde yukarıda belirtilen demir yolu hattını boş bırakmamış ve en fazla sol kanadını emniyette bulundurmak şartıyla Peraz-Haçamallı hattını da işgale çalışacaktır.

b. 12 nci, 9 ncu Kolordu (şifre) 15 nci Süvari Alayı ve Azerbaycan Süvari Alayı, Gretoy Milis Taburuyla Gümrü-Erivan demir yolu (şifre) dağı arasındaki bölgeden Açmiyazin Erivan istikametinde taarruz etmek,

c. Sağ Kanat Grubundan Iğdır bölgesinde, Aras güneyinde küçük gizli birlik bırakıp, büyük kısmını Serdarabad istikametine sevk ederek, Merkez Grubunun sağ kanadından Erivan istikametindeki harekâta katmak, Merkez Grubu, Karaburun İstasyonu (şifre) Akçakala hattına ulaştığı zaman Sağ Kanat Grubu da Caferabad, Karatepe (şifre) Kaltutan hattını tutmuş olacaktır. Şahtahtı Müfrezesi, Büyük Vadi Kamarlı hattını işgale ve düşmanla teması yakından muhafaza ederek, cephesinde fazla kuvvet tespite çalışacaktır.

2. Bununla beraber, işgal ihtimali ve düşüncesine göre hareket edeceği dikkate alınarak, birliklerin her an harekete hazır bulunmaları lâzımdır.

9 ncu ve 12 nci Tümen Sağ Kanat Grubu Şahtahtı Müfreze Komutanlıklarına.

20.11.1920'de.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 18 -1

Belge No : 2999

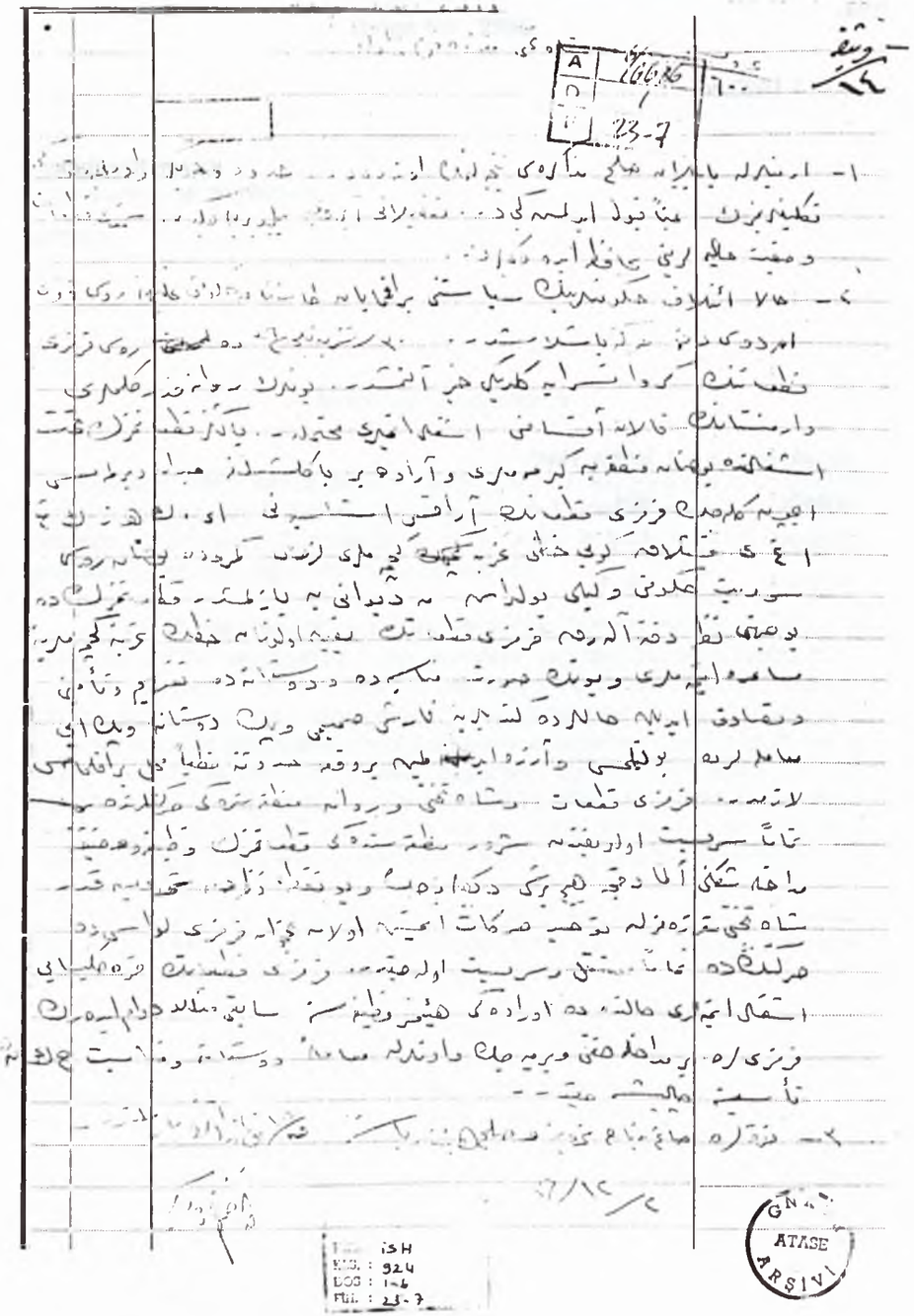

Belge No : 2999

Şahtahtı Müfrezesi Kumandanlığına

1. Ermenilerle yapılan sulh müzakeresi neticelenmek üzeredir. Hudud ve diğer ahvâller hakkındaki tekliflerimizin aynen kabul edilmiş gibidir. Tafsilâtı ayrıca bildirilecektir. Şimdi kıtaât vaziyet-i hâliyelerini muhafaza edeceklerdir.

2. Hâlâ itilaf hükûmetlerinin siyasetini bırakmayan Taşnak hükûmeti aleyhine Rus Kırmızı ordusu dahi harekete başlamıştır. 20 Teşrin–i sânî 36'da Rus Kırmızı kıtaâtının da Kervansaray'a geldikleri haber alınmıştır. Bunların Revan'a kadar gelmeleri ve Ermenistan'ın kalan aksâmını işgal etmeleri muhtemeldir. Yalnız kıtaâtımızın taht-ı işgalinde bulunan mıntıkaya girmemeleri ve orada bir yanlışlığa meydan verilmemesi için gelecek kırmızı kıtaâtın Araks İstasyonu (şifre) Kışlak köyü hattını tahribe geçmemeleri lüzûmu Gümrü'de bulunan Rus Sovyet Hükûmeti Vekili yoldaş Divari'ye yazılmıştır. Kıtaâtımızın da bu ciheti nazar-ı dikkate alarak kırmızı kıtaâtın tayin olunan hattın tahribine geçmemelerine müsâade etmemeleri ve bunun sûret-i münâsebede ve dostâne tefhîm ve te'mîni ve tesâdüf edilen hâllerde kendilerine karşı samimî ve pek dostâne ve pek iyi muâmelelerde bulunulması ve arzu edilmeyen bir vak'a hudûsuna kat'iyyen mahall bırakılmaması lâzımdır. Kırmızı kıtaât ve Şahtahtı ve Revan mıntıkasındaki hareketlerinde tamamen serbest olduğundan Şürur mıntıkasındaki kıtaâtımızın vazife ve vaziyetine müdâhale şeklini almadıkça hiçbir şey denilmeyecek ve bu nokta-i nazardan şimdiye kadar Şahtahtı müfrezemizle tevhid-i harekât olan Nahcivan Kırmızı Livası da hareketinde tamamen müstakil ve serbest olacaktır. Kırmızı kıtaât da Karakilise'yi işgal etmeleri hâlinde oradaki heyetimiz vazifesini sabıkı misillü devam ederek Kırmızılara bir müdâhale hakkını vermeyecek ve onlarla muâmele-i dostâne münasebet (şifre) tesisine çalışacaktır.

3. Fırkalara, Sağ Cenah Grubuna ve Sulh Heyet-i Riyâsetine 15 nci K. Kumandanlığına yazılmıştır.

2.12.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-7

Belge No : 2999

Şahtahtı Müfrezesi Komutanlığına

1. Ermenilerle yapılan barış görüşmeleri sonuçlanmak üzeredir. Sınır ve diğer konular hakkındaki tekliflerimiz aynen kabul edilmiş gibidir. Ayrıntıları ayrıca bildirilecektir. Şimdi birlikler durumlarını koruyacaklardır.

2. Hâlâ itilâf hükûmetlerinin siyasetini bırakmayan Taşnak hükümeti aleyhine Rus Kızılordusu dahi harekete başlamıştır. 20 Kasım 1920'de Rus Kızılordu birliklerinin de Kervansaray'a geldikleri haber alınmıştır. Bunların Revan'a kadar gelmeleri ve Ermenistan'ın kalan bölümlerini işgal etmeleri muhtemeldir. Yalnız birliklerimizin işgali altında bulunan bölgeye girmemeleri ve orada bir yanlışlığa meydan verilmemesi için gelecek Kızılordu birliğinin Araks İstasyonu (şifre) Kışlak köyü hattını tahribe geçmemeleri lüzumu, Gümrü'de bulunan Rus Sovyet Hükûmeti Vekili yoldaş Divari'ye yazılmıştır. Birliklerimizin de bu konuyu dikkate alarak Kızılordu birliklerinin belirlenen hattın tahribine izin vermemeleri ve bunun uygun bir şekilde ve dostça anlatılması, karşılaşılan durumlarda kendilerine karşı samimî, dostça ve iyi davranılması, arzu edilmeyen bir olayın ortaya çıkmasına kesinlikle meydan verilmemesi lâzımdır. Kızılordu birlikleri Şahtahtı ve Revan bölgesindeki hareketlerinde tamamen serbest Şürur bölgesindeki birliklerimizin görev ve yetkilerine müdahale şeklini almadıkça hiçbir şey denilmeyecek ve bu durumda şimdiye kadar Şahtahtı Müfrezemizle birlikte hareket eden Nahcivan Kızılordu Tugayı da hareketinde tamamen bağımsız ve serbest olacaktır. Kızılordu birlikleri de Karakilise'yi işgal etmeleri hâlinde; oradaki heyetimiz görevlerine eskisi gibi devam edeceklerdir. Kızılorduya bir müdahale hakkını vermeyecek ve onlarla dostane ilişki (şifre) kurmaya çalışacaklardır.

3. Tümenlere, Sağ Kanat Grubuna ve Barış Heyeti Başkanlığına 15 nci Kolordu Komutanlığına yazılmıştır.

2.12.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-7

Belge No : 3000

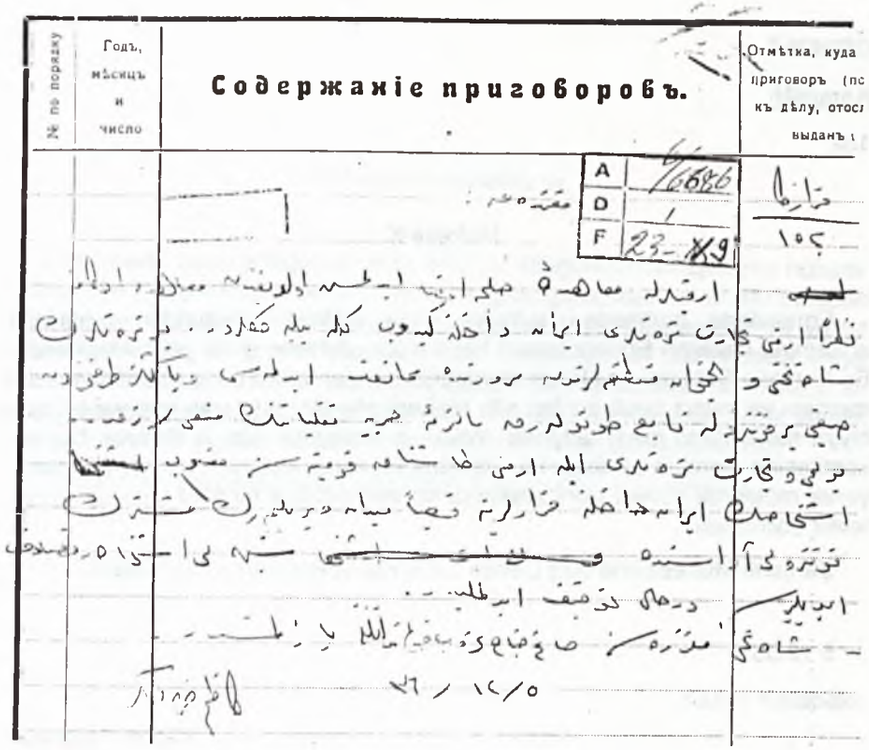

KOL : ISH
KLS : 924
DOS : 1-6
FIH : 23-7

GNKG ATASE ARSIVI

Belge No : 3000

Karargâh

152

Müfreze K.

Ermenilerle muâhede-i sulhiyye imza edilmiş olduğundan muâhede ahkâmına nazaran Ermeni ticaret trenleri İran dahiline gidib gelebileceklerdir. Bu trenlerin Şahtahtı ve Nahcivan mıntıkalarından mürûrunda mümânaât edilmemesi ve yalnız tarafımızdan sıkı bir kontrolle tâbi tutularak malzeme-i harbiyye nakliyâtının men'i lâzımdır. Yolcu ve ticaret trenleri ile Ermeni Taşnak komitesine mensub eşhâslar İran dâhiline firarlarını kat'iyyen meydan verilmeyerek müşterek kuvvet treni arasında şübheli eşhâsa tesâdüf edilirse derhâl tevkif edilmelidir.

Şahtahtı Müfrezesine Sağ Cenah Grup Kumandanlığına yazılmışdır.

5.12.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-9

Belge No : 3000

Karargâh

152

Müfreze Komutanlığına

Ermenilerle barış anlaşması imza edilmiş olduğundan anlaşmanın hükümlerine göre Ermeni ticaret trenleri İran içine gidip gelebileceklerdir. Bu trenlerin Şahtahtı ve Nahcivan bölgelerinden geçmesine engel olunmamalı ve yalnız tarafımızdan sıkı bir kontrol yapılarak harp malzemesinin taşınmasına engel olunmalıdır. Yolcu ve ticaret trenleri ile Ermeni Taşnak komitesine mensup kişilerin İran içlerine kaçmalarına kesinlikle meydan verilmeyerek ortak kuvvet trenleri arasında şüpheli kimselere rastlanılırsa hemen tutuklanmalıdır.

Şahtahtı Müfrezesine Sağ Kanat Grup Komutanlığına yazılmıştır.

5.12.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-9

Belge No : 3001

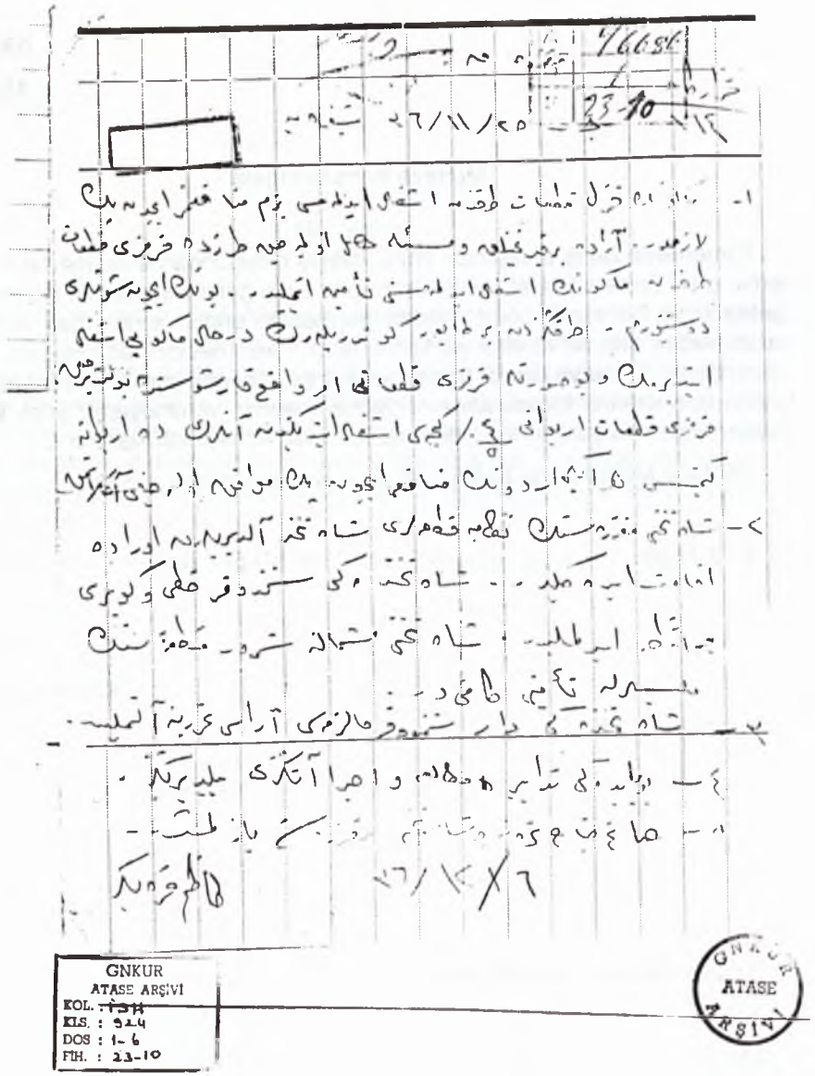

GNKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 1-34
KLS. : 924
DOS : 1-6
FİH. : 23-10

Belge No : 3001

Karargâh

164

Müfreze K.

C.25.11.36 Şifreye

1. Makü'nün Kızıl kıtaât tarafından işgal edilmemesi bizim menâfi'miz için pek lâzımdır. Arada bir kırgınlık ve mesele hâsıl olmayacak tarzda Kırmızı kıtaât tarafından Makü'nün işgal edilmemesini te'mîn etmelidir. Bunun için şunları düşünüyorum. Tarafınızdan bir tabur gönderilerek derhâl Makü'yü işgal ettirmek ve bu sûretle Kırmızı kıtaâtı emr-i vâki' karşısında bulunduracak Kırmızı kıtaât Erivan'ı 4/5 gecesi işgal ettiğinden onların da Erivan'a gitmesi her iki ordunun menâfi' için muvâfık olacağını anlatmak.

2. Şahtahtı Müfrezesinin nizamiye kıt'aları Şahtahtı'na aldırılarak orada ikâmet edecektir. Şahtahtı'ndaki şimendifer hattı ve köprü muhafaza edilmelidir. Şahtahtı şimâline Şürur mıntıkasının milislerle te'mîni kâfidir.

3. Şahtahtı'ndaki dar şimendifer malzemesi Aras garbına alınmalıdır.

4. Bu babdaki tedâbîr-i talîa ve icrâatınızı bildiriniz.

5. Sağ Cenah Grubuna ve Şahtahtı Müfrezesine yazılmıştır.

16.12.36

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-10

Belge No : 3001

Karargâh

164

Müfreze Komutanlığına

Cevap. 25.11.1920 şifreye

1. Makü'nün Kızılordu tarafından işgal edilmemesi bizim menfaatlerimiz için pek gereklidir. Arada bir kırgınlık ve olay yaratmayacak şekilde Kızılordu tarafından Makü'nün işgal edilmemesi temin edilmelidir. Bunun için şunları düşünüyorum. Tarafınızdan bir tabur gönderilerek derhâl Makü işgal ettirilecek ve bu suretle Kızılordu bir oldu bittiye getirilecek, Kızılordu Erivan'ı 4/5 gecesi işgal ettiğinden, onların da Erivan'a gitmesinin her iki ordunun menfaatleri açısından çok uygun olacağını anlatmak.

2. Şahtahtı Müfrezesinin nizamiye birlikleri Şahtahtı'na aldırılarak, orada ikâmet ettirilecektir. Şahtahtı'ndaki demir yolu hattı ve köprü korunmalıdır. Şahtahtı kuzeyinde Şürur bölgesinin milislerle korunması yeterlidir.

3. Şahtahtı'ndaki kısıtlı demir yolu malzemesi, Aras batısına alınmalıdır.

4. Bu konuda almış olduğunuz tedbirleri ve faaliyetlerinizi bildiriniz.

5. Sağ Kanat Grubuna ve Şahtahtı Müfrezesine yazılmıştır.

16.12.1920

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 23-10

Belge No : 3002

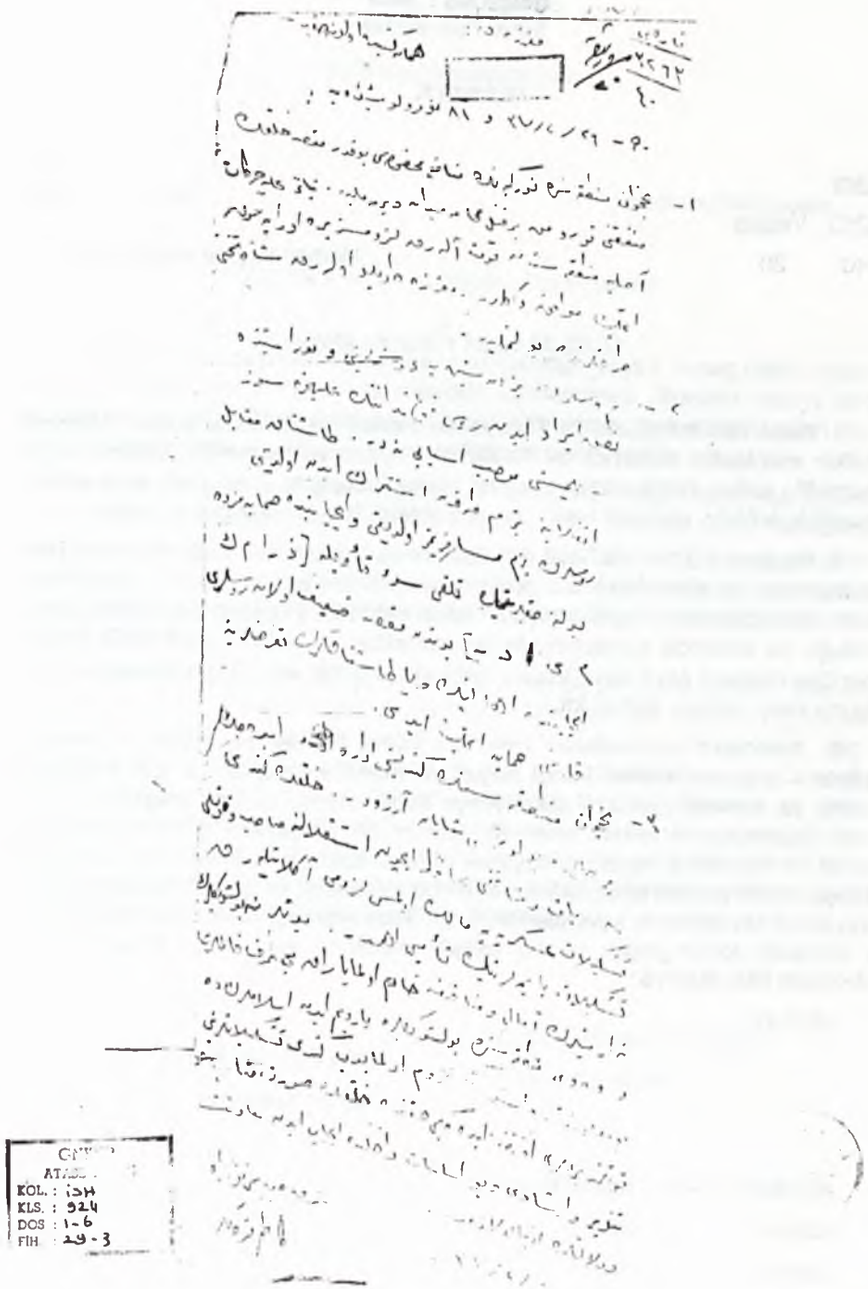

KOL. : İSH
KLS. : 924
DOS : 1-6
FIH : 23-3

Belge No : 3002

Müfreze K.

Kars

3263 Vesika

40 20

Hemen keşîde olunacaktır.

C.2/2.37 ve 81 numrolu şifreye

1. Nahcivan mıntıkasında Türkiye'nin menâfi-i mahsûsası yoktur. Maksad halkın menfaatini korumak bir katliama meydan vermemelidir. Binâen-aleyh harekât-ı asliye mıntıkasından kuvvet alarak lüzûmsuz yere oraya sevk etmek muvâfık değildir. Müfreze toplu olarak Şahtahtı taraflarında bulunmalıdır.

2. Rusların bizden şüpheye düşmelerini ve Nuraşin'de nutuk îrâd eden Rus kumandanının aleyhimize söz söylemesini mûcib-i esbâbı nedir. Taşnak mukabil inkılâbına bizim taraftan iştirak eden oldu mu. Rusların bizim misafirimiz olduğu ve îcâbında himayemizde bulunacaklarının telâkki-i sû-i te'vîle (şifre) bundan maksad zayıf olan Rusları îcâbında ahâlînin veya Taşnakların taarruzlarına karşı himaye etmek idi.

3. Nahcivan mıntıkasının kendisini idare edecek bir hâlde bulunması şâyân-ı arzudur. Halkın kendi hayat ve menâfiini muhafaza için istiklâline sahip ve kuvvetli teşkilât-ı askeriyyeye mâlik olması lüzûmu anlaşılarak teşkilât yapmalarının temîni ehemdir. Bunlar ne Bolşeviklerin ne Ermenilerin âmâl ve menâfiine hadim olmayarak bî-taraf kalmaları ve Vadi mıntıkasında Bolşeviklere yardım eden İslâmların da bu muâvenet ve iştirakine lüzûm olmayıp kendi teşkilâtlarını kuvvetlendirmeleri iktiza edeceği hakkında halkın sûret-i münâsib tenvîr irşâdı ve bu esasât dahilinde icâb eden mûavenet ve delâletin îfâsı lâzımdır.

28.2.37

Şark Cephesi Kumandanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1 - 6

Fihrist : 29-3

Belge No : 3002

Müfreze Komutanlığına

Kars

3263 Vesika

40 20

Hemen çekilecektir.

2.2.1921 ve 81 numaralı şifreye cevap

1. Nahcivan bölgesinde Türkiye'nin özel çıkarları yoktur. Amaç halkın menfaatini korumak ve bir katliama meydan vermemektir. Bundan dolayı asıl harekât bölgesinden kuvvet alarak gereksiz yere oraya sevk etmek uygun değildir. Müfreze toplu olarak Şahtahtı taraflarında bulunmalıdır.

2. Rusların bizden şüphe etmelerinin ve Nuraşin'de nutuk veren Rus komutanının aleyhimizde söz söylemesinin sebebi nedir? Taşnak karşı inkılâbına bizim taraftan katılan oldu mu? Rusların bizim misafirimiz olduğu ve gerektiğinde korumamız altında bulunacaklarının yanlış anlaşılmaya (şifre) bundan amaç zayıf olan Rusları gerektiğinde halkın veya Taşnakların taarruzlarına karşı korumaktı.

3. Nahcivan bölgesinin kendisini idare edecek bir durumda olması, istenen bir husustur. Halkın kendi hayat ve çıkarlarını korumak için bağımsızlığına ve kuvvetli bir askerî teşkilâta sahip olması lüzumunun anlaşılarak teşkilâtlanmalarının sağlanması önemlidir. Bunlar ne Bolşeviklere ne de Ermenilerin emelleri ve menfaatlerine hizmet etmeyerek tarafsız kalmaları ve Vadi bölgesinde Bolşeviklere yardım eden Müslümanların da bu yardım ve katılımına gerek olmayıp kendi teşkilâtlarını kuvvetlendirmeleri gerekeceği hakkında, halkın uygun şekilde aydınlatılarak uyarılması ve bu esaslar içerisinde gereken yardım ve yol göstericiliğin yapılması lâzımdır.

28.2.1921

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1 - 6

Fihrist : 29-3

Belge No : 3003

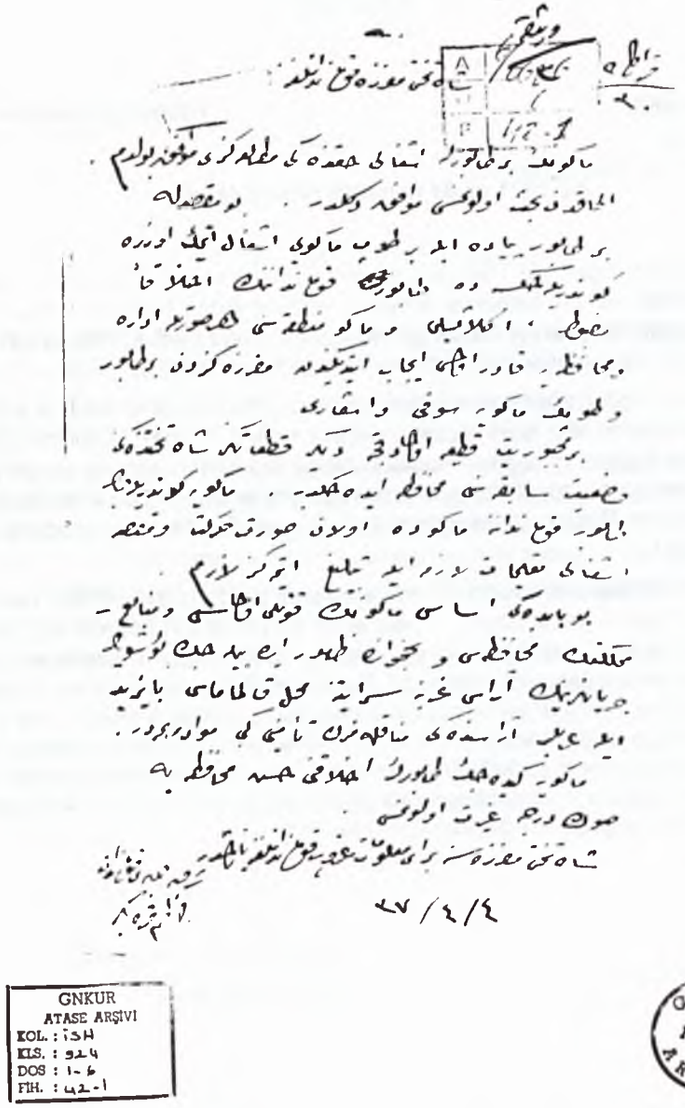

GNKUR
ATASE ARŞİVI
KOL. : İSH
KLS. : 924
DOS : 1-6
FİH. : 42-1

GNKUR ATASE ARŞİVİ

Belge No : 3003

Karargâh

30

Şahtahtı Müfreze Kumandanlığına

Makü'nün bir taburla işgali hakkındaki mütâlaanızı muvâfık buldum. İlhâkdan bahs olunması muvâfık değildir. Bu maksadla bir tabur piyâde ile bir top Makü'yü işgal etmek üzere gönderilecekse de tabur kumandanının ahlâken mazbût anlayışlı ve Makü mıntıkasını her sûretle idare ve muhafaza-ya kâdir olması icâb ettiğinden müfrezenizden bir tabur ve topun Makü'ye sevki ve iş'ârı bir mecbûriyet-i kat'iyye olmadıkça diğer kıtaâtınız Şahtahtı'ndaki vaziyet-i sabıkasını muhafaza edecekdir. Makü'ye gönderilecek tabur kumandanına Makü'de olan sûret-i hareket ve maksat, işgali ta'lîmât-ı lağzıme ile tebliğ etmeniz lâzım.

Bu babdaki esası Makü'nün kuvvetli olması ve menâbi-i memleketin muhafazası ve Nahcivan'da zuhûr edecek Bolşevik cereyanlarının Aras garbına sirâyete mahal kalmaması Bayezit ile Araplar arasındaki münâkalemizin te'mîni gibi mevâdd mühimdir.

Makü'ye gidecek taburun ahlâkını hüsn-ü muhafazaya son derece gayret olunması Şahtahtı Müfrezesine berâ-yı ma'lûmât Grup Kumandanlığına yazılmıştır.

4.4.37

Şark Cephesi Kumandanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 42-1

Belge No : 3003

Karargâh

30

Şahtahtı Müfreze Komutanlığına

Makü'nün bir taburla işgali hakkındaki görüşlerinizi uygun buldum. İlhak konusuna ise katılmıyorum. Bu amaçla bir tabur piyade ile bir top Makü'yü işgal etmek üzere gönderilecekse de, tabur komutanının ahlâkının düzgün ve Makü bölgesini her şartta idare edebilecek yapıda olması gerektiğinden, müfrezeden bir tabur ve bir topun Makü'ye gönderilmesi ve yazı ile bildirilmesi, mecbur kalınmadıkça diğer birlikleriniz Şahtahtı'ndaki eski durumunu koruyacaktır. Makü'ye gönderilecek tabur komutanına Makü'de olan hareket şekli ve amacı, işgali gerekli talimatla yazılı olarak bildirmeniz gereklidir.

Bu konuda esas Makü'nün kuvvetli olması ve memleket menfaatlerinin korunması, Nahcivan'da ortaya çıkacak Bolşevik akımlarının Aras batısına sıçramasına meydan verilmemesi, Bayazıt ile Araplar arasındaki ulaşımın sağlanması gibi konular önemlidir.

Makü'ye gidecek taburun ahlâkının bozulmamasına son derece dikkat edilmesi Şahtahtı Müfrezesine bilgi için Grup Komutanlığına yazılmıştır.

4.4.1921

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1 - 6
Fihrist : 42-1

B. DOĞU CEPHESİ SAĞ KANAT GRUP KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3004

وسائط

26 / 11 / 1

26 / 11 / 7

20 / 8 أول

A	6663
D	12
F	4

ذاته مخصوصه

4 / 22 / 10 / 26 عرضاً ٥٢٧٦ و 28 / 10 / 26 تواريخلي شفاهاً :

١ — 14 / 11 / 26 تيخه كوني شاهي نه تفرصه ايده جكه روس لوسي ده بولنمقه

اشتراك ايده جكدر .

٢ — قوكز دمدلوتر روس بسه يونه يه رلي سواري وقفر تره/ موجود دبلد

براير ٨٠٠ قدر ساده آ آغرلاكه تي تفنك و برطوبه عنا رتدر

له ويسلر جبخانه سي آ تراولسه راحتي حساب ايدله مسه در . ساده لر

ب قسماً حه بورلره اكلي افرادي اولمه ورلدي . حه بورلرك موجودكري

اوجريوزه ابلوغ ايتلكه در .

شاهي خدمتي آز نا بورته كلسه دلاله ارمني مهاجرلري

28 / 10 / 26 ده قره باغدر ايتقا قنده كوي كيتمه در . ارمني لرك

قره باغدر شاه تخته اولري يا قعده اولدقري مستحقدر .

٢ — جريده يا تردده قومه تيبشدرلمه جكه قطعاً روس پياده كمانلي

GNKUR ATASE ARSIVI

GNKUR ATASE ARSIVI
KOL. : 154
KLS. : 744
DOS : 13-13
FIH. : 4

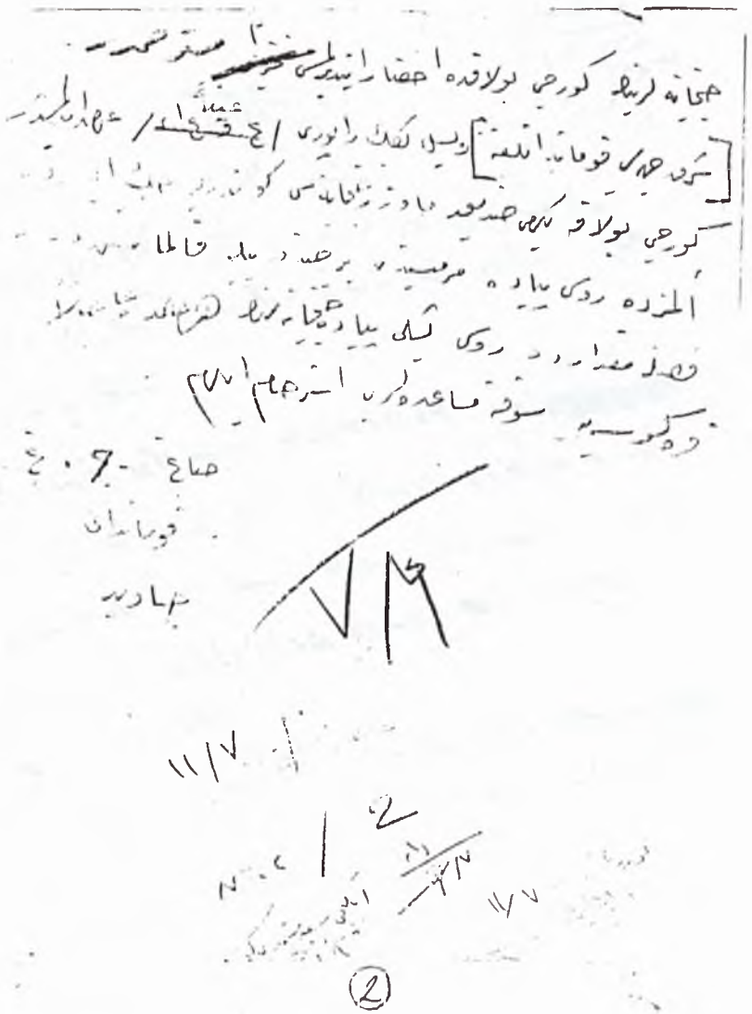

GNKK
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 13H
KLS. : 714
DOS : 13-13
FİH. : 4

Fırka 11
1/11/36
7/11/36
Saat 8.30 evvel

Zâta Mahsusdur.

C.22.10.36 Harekât 5376 ve 28/10/36 Numrolu Şifrelere:

1. 4.11.36 Perşembe günü Şahtahtı'na taarruz edeceğiz. Rus Livası da bu taarruza iştirak edecekdir.

2. Kuvvetimiz dört yüz Rus, beş yüz yerli süvâri ve müfreze mevcûduyla beraber 800 kadar piyâde, 6 ağır makinalı tüfenk ve bir topdan ibâretdir. Levisler cephanesi az olduğundan dahil-i hesap edilmemiştir. Piyâdeler kısmen taburlara ikmâl efrâdı olarak verildi. Taburların mevcûdları üçer yüze iblâğ edilmektedir. Şahtahtı cephesine Aznaburt'a gelmiş olan Ermeni muhacirleri 28.10.36'da Karayağlar istikametinde geri gitmiştir. Ermenilerin Karayağlar ve Şahtahtı'nda evleri yakmakta oldukları müstahberdir.

3. Araplara Bayazıt'dan kuvvet yetiştirilmeyeceğine nazaran Rus piyâde Osmanlı cephânelerinin Gürcübulak'a ihzâr edilmesi müsterhamdır. (Şark Cephesi Kumandanlığına) Veysel Beyin raporu aynen arz edilmiştir. Gürcubulak'a yirmi sandık mavzer cephânesi gönderilecek ise de elimizde Rus piyâde mermisinden bir çindik bile kalmamıştır. Fazla miktarda Rus beşli piyâde cephânesinin herhâlde acilen Karaköse'ye sevkine müsâadelerini istirham eylerim.

Sağ C.G.Kumandanı
Cavid

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 4

Belge No : 3004

11 nci Tümen

1.11.1920

7.11.1920

Saat 8.30

Kişiye Özel

22.10.1920 Harekât 5376 ve 28.10.1920 Numaralı Şifrelere Cevaptır.

1. 4.11.1920 Perşembe günü Şahtahtı'na taarruz edeceğiz. Rus Tugayı da bu taarruza katılacaktır.

2. Kuvvetimiz dört yüz Rus, beş yüz yerli süvari ve müfreze mevcuduyla beraber sekiz yüz kadar piyade, 6 ağır makineli tüfek ve bir toptan oluşmaktadır. Levisler cephanesi az olduğundan hesaba katılmamıştır. Piyadeler kısmen taburlara ikmal erleri olarak verildi. Taburların mevcutları üçer yüze çıkarılmaktadır. Şahtahtı cephesine Aznaburt'a gelmiş olan Ermeni göçmenleri, 28.10.1920'de, Karayağlar istikametinde geri gitmiştir. Ermenilerin Karayağlar ve Şahtahtı'nda evleri yakmakta oldukları haber alınmıştır.

3. Araplar'a Bayazıt'dan kuvvet yetiştirilmeyeceğine göre Rus piyadesi Osmanlı cephanelerinin Gürcübulak'ta hazırlanması istenmektedir. (Doğu Cephesi Komutanlığına) Veysel Beyin raporu aynen arz edilmiştir. Gürcübulak'a yirmi sandık mavzer cephanesi gönderilecek ise de elimizde Rus piyade mermisinden hiç kalmamıştır. Fazla miktarda Rus beşli piyade cephanesinin, her durumda acilen, Karaköse'ye sevk edilmesini dilerim.

Sağ Kanat Grubu Komutanı
Cavid

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 4

Belge No : 3005

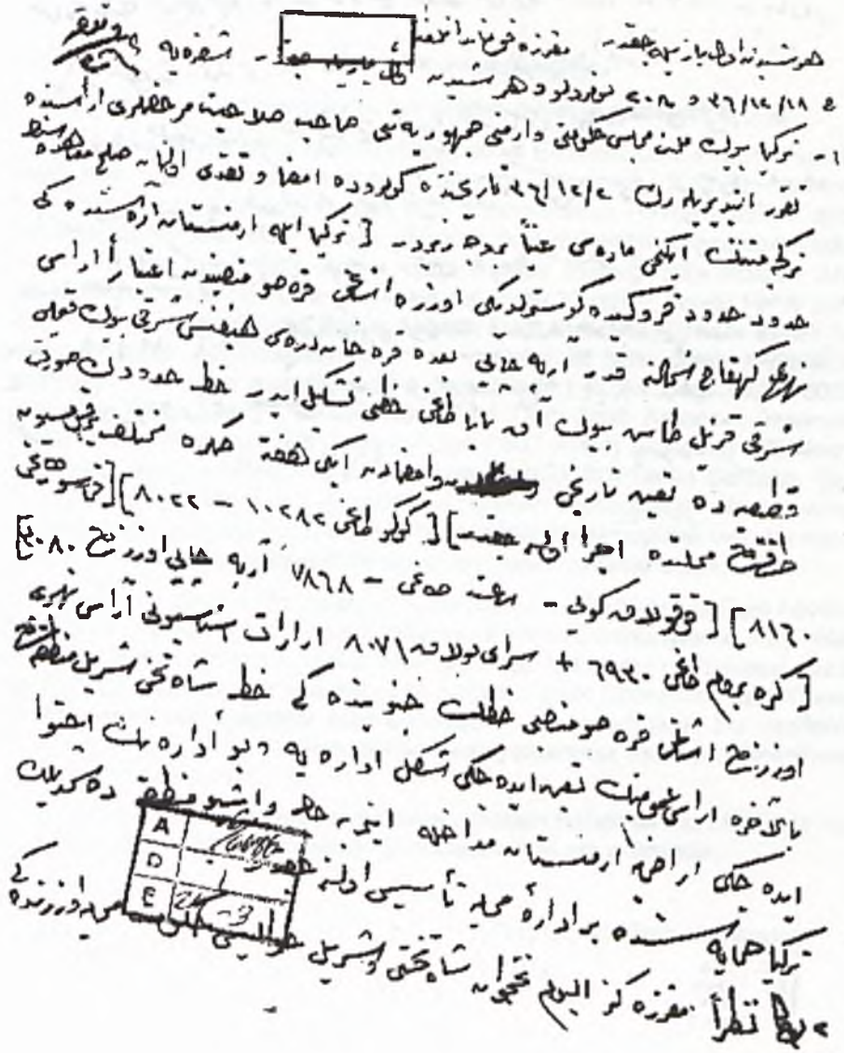

Her şeyden evvel yazılacakdır.

Müfreze Kumandanlığına

C.18.12.36 ve 208 numrolu ve her şeyden evvel yazılacakdır şifreye.

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ve Ermeni Cumhuriyeti'nin sahib-i selâhiyyet murahhasları arasında takarrür ettirilerek 2.12.36 tarihinde Gümrü'de imzâ ve takavvî olunan sulh muâhedesinin Türkçe metninin ikinci maddesi aynen ber vech-i zirdir. (Türkiye ile Ermenistan arasındaki hudud hudud krokide gösterildiği üzere Aşağı Karasu mansıbından itibaren Aras Nehri Kihkaç şimâline kadar Arpaçayı ba' dehû Karahan deresi Hınış şarkı Büyük Kımıllı şarkı Kızıltaş Büyük Akbaba Dağı hattını teşkil eder. Hatt-ı hududunun sûret-i kat'iyede tayin tarihi ve imzadan iki hafta sonra muhtelif bir komisyon tarafından mahallinde icra olunacakdır.) (Kökü Dağı 10282-8022) (Kamasor Dağı 8160) (Kukulak köyü-Saat Dağı-7868 Arpaçayı üzerinden 3080) (Karaburum Dağı 6930+Saraybulak / 807 Ararat İstasyonu Aras Nehri üzerinden Aşağı Karasu mansıbı hattının cenûbundaki hattın Şahtahtı, Şeril mıntıkasından bil âhare âra-yı umûmiyyenin tayin edeceği şekl-i idareye ve bu idarenin ihtivâ' edeceği araziye Ermenistan müdâhale etmeyecek ve iş bu mıntıkada şimdilik Türkiye himâyesinde bir idare-i mahallîye te'sis olunacakdır.

2. Buna nazaran müfrezenizi el-yevm Nahcivan, Şahtahtı ve Şeril havâlîsi hükûmet-i mahallîye üzerindeki himâyenin Ermeni Cumhuriyeti'ne karşı fiilen muhaberesine me'mûrdur. Hükûmetçe Nahcivan hükûmet-i mahallîyesi nezdine me'mûr siyasiler i'zâmına kadar bi-z-zât biz Şark Cephesi'ne Sağ Cenah Grubu siyasî nümâyendesi olarak intihâb ve tayin edildiniz. Bu vazifenizi hükûmet-i mahallîyeye resmen tebliğe selâhiyetdarsınız müfreze kumandanlığı uhdesine mecbûrîdir.

3. 19.12.36 saat 1 sonrada yazılarak cevâben Nahcivan Kızıl Müfreze Kumandanlığına ve berâ-yı mâlûmat Şark Cephesi'ne arz edilmişdir.

19.12.36

Sağ Cenah Grup Kumandanı
Cavit

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 24-3

Belge No : 3005

Her şeyden önce yazılacaktır.

Müfreze Komutanlığına

Cevap. 18.12.1920 ve 208 numaralı ve "her şeyden önce yazılacaktır" şifreye.

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ve Ermeni Cumhuriyeti yetkili delegeleri arasında kararlaştırılan, 2.12.1920 tarihinde Gümrü'de imza edilen barış anlaşmasının Türkçe metninin 2'nci maddesi aynen aşağıda olduğu gibidir: (Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır krokide gösterildiği üzere Aşağı Karasu'dan itibaren Aras Nehri Kihkaç kuzeyine kadar Arpaçayı ondan sonra Karahan Deresi, Hınıs doğusu Büyük Kımıllı doğu Kızıltaş, Büyük Akbaba Dağı hattını oluşturur. Sınır çizgisinin kesin olarak belirlenme tarihi ve imzadan 2 hafta sonra karma bir komisyon tarafından yerinde yapılacaktır.) (Kökü Dağı 10282-8022) (Kamasor Dağı 8160), (Kukulak köyü-Saat Dağı-7868 Arpaçayı üzerinden 3080), (Karaburum Dağı 6930+Saraybulak/807 Ararat İstasyonu Aras Nehri üzerinden Aşağı Karasu hattının güneyindeki hattır. Şahtahtı, Şeril bölgesinden daha sonra gelen bölgenin belirleyeceği idare şekli ve bu idarenin kapsayacağı araziye Ermenistan müdahale etmeyecek ve bu bölgede şimdilik Türkiye himayesinde bir mahallî idare oluşturulacaktır.

2. Buna göre müfrezeniz bugün Nahcivan, Şahtahtı ve Şeril havalisi mahallî hükûmeti üzerindeki himayenin Ermeni Cumhuriyeti'ne karşı fiilen himayesine görevlidir. Hükûmetçe Nahcivan mahallî hükûmeti nezdinde görevli siyasîler gönderilinceye kadar tarafımızdan Doğu Cephesi'ne Sağ Kanat Grubu siyasî olarak seçildiniz ve tayin edildiniz. Bu görevinizi mahallî hükümete resmen tebliğe yetkilisiniz, müfreze komutanlığı da kendi üzerindedir.

3. 19.12.1920 saat 13'te yazılarak, cevaben Nahcivan Kızıl Müfreze Komutanlığına ve bilgi için Doğu Cephesi'ne arz edilmiştir.

19.12.1920

Sağ Kanat Grup Komutanı
Cavit

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 243

C. NAHCİVAN MÜFREZESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3006

27/9/.7

A 16686
D 1
F 3

ONKUR ATASE ARSIVI

ONKUR ATASE ARSIVI
KOL. : 1514
KLS. : 524
DOS : 1-6
FIH. : 3

Belge No : 3006

Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

1. Burada komünist siyasî fırkasını teşkîl etmek üzere bir Ermeni yoldaş geldi. Bizim dairede ictimâ' ediyorlar. Beş altı ictimâ'dan sonra a'zâ kaydına başladılar. A'zâlar bir tercüme-i hâl varakası tanzim ediyor ve bu tercüme-i hâl umûm muvâcehesinde okunarak leh ve aleyhinde ahâlîden izahât taleb ediliyor. Hacı Mahsudi'nin sû-i isti'mâl ve itilâfcılar ve Taşnaklarla münasebeti ileri sürerek ağır sûrette itham eylediler partiye kabul edilmedi.

2. Bolşevikler 7.9.36'da hulâsası zîrde arz edilen beyannâmeyi neşr etdiler.

Beyler, müsâvâtcılar, Ermeni zenginleri Mavzeristler hükûmeti Ermeni Müslüman manzarlarını birbiri aleyhine kıyam ettirerek bunların nazar-ı dikkatlerini kendi zulmlerinden ref'etdiler. Nahcivan Zengibasar Türkiye (okunamadı) ve kendilerinin kanı deryalar gibi akıyordu. Şûra Kırmızı Ordular Başkumandanlığı bu gavgaları kat' için alaylarını Nahcivan ve Zengibasar mıntıkalarına sevk etti. Biz Rusya ile Azerbaycan şûraları. Bu milletlerin (okunamadı) ve kendilerinin menâfi'ni müdâfaa ediyoruz. Müsâvâtcı ve Mavzeristci devletlerin arzusuna tevfikan Müslüman ve Ermeni zahmetkeşlerinin kanının akmasına biz râzı olamayız. Biz toprak alan değiliz, sizi Şûra ordusuyla vuruşmaya ağva eden aks-ı inkılâbcılara inanmayınız. Biz size yardıma geldik. Bizim arkamızdan geliniz. Bize yardım ediniz. Size kardaşlık elimizi veriyoruz. Red olsun servetdâr mavzerciler hükûmeti yaşasın.

7.9.36

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 3

Belge No : 3006

Sağ Kanat Grubu Komutanlığına

1. Burada komünist siyasî partisini oluşturmak üzere bir Ermeni yoldaş geldi. Bizim dairede toplanıyorlar. Beş altı toplantıdan sonra üye kaydına başladılar. Üyeler öz geçmiş bildiren bir belge düzenliyorlar. Ve bu belge herkesin önünde okunarak leh ve aleyhinde halktan görüş soruluyor. Hacı Mahsudi'nin suiistimalleri ve Taşnaklarla olan ilişkilerini ileri sürerek ağır şekilde suçladılar. Partiye kabul edilmedi.

2. Bolşevikler 7.9.1920'de, özeti aşağıda arz edilen beyannameyi yayınladılar;

Beyler, eşitlikçiler, Ermeni zenginleri ! Mavzerist hükûmeti Ermeni ve Müslüman fakir halkı birbirine kırdırarak kendi zulümlerini örttüler. Nahcivan, Zengibasar Türkiye (okunamadı) kendilerinin kanı derya gibi akıyordu. Şûra Kırmızı Orduları Başkomutanlığı bu vuruşmayı önlemek için, alaylarını Nahcivan ve Zengibasar bölgesine sevk etti. Biz Rusya ve Azerbaycan şûraları bu ümmet ve milletlerin (okunamadı) menfaatlerini savunuyoruz. Eşitçi ve Mavzeristçi devletlerin arzusuna uygun olarak Müslüman ve Ermeni (okunamadı) kanının akmasına razı olmayız. Biz toprak alan değiliz. Sizi Şûra ordusuyla vuruşmaya teşvik eden İnkılâp karşıtlarına inanmayınız. Biz size yardıma geldik. Bizim arkamızdan geliniz. Bize yardım ediniz. Size kardeşlik elimizi veriyoruz. Red olsun servetdar Mavzeristler hükûmeti. Yaşasın.

7.9.1920

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 3

Belge No : 3007

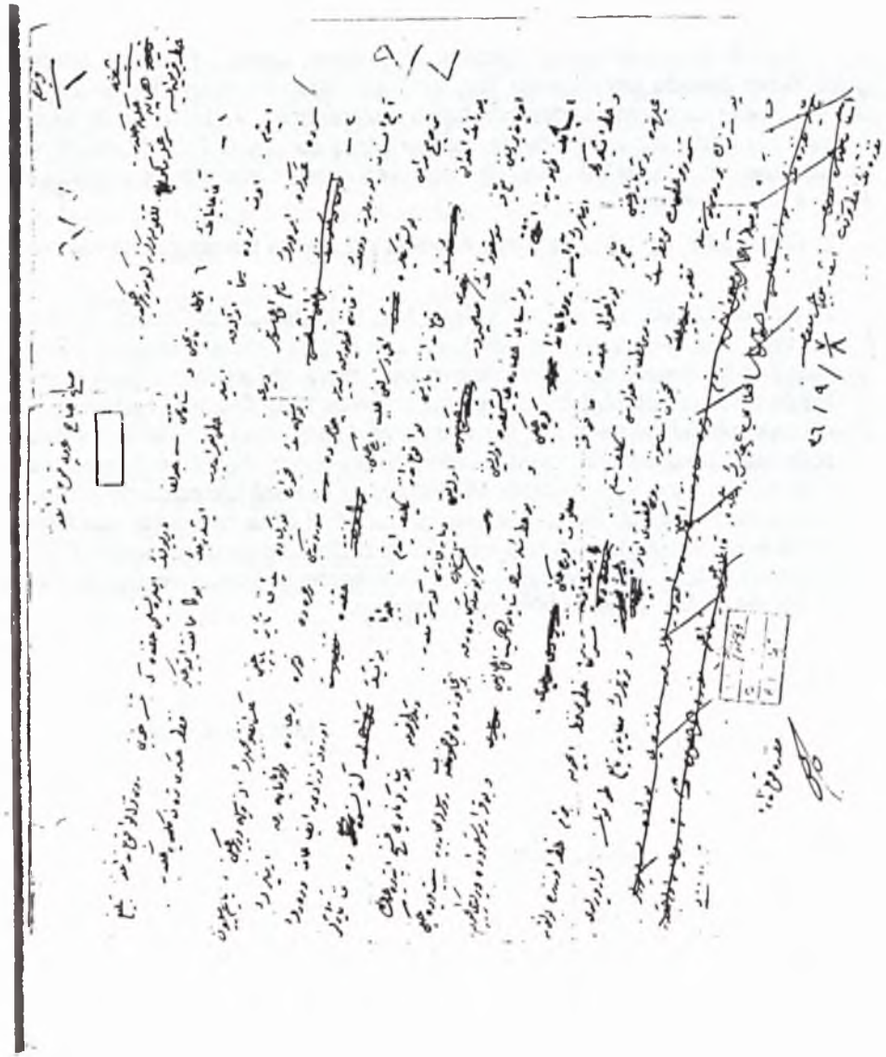

Belge No : 3007

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Şifre

Hemen çekilecektir.

Hat kırık ise sür'atle

Makü telefon merkezine gönderilecektir.

1. Ağacanya'nın 6 Eylül tarihli ve Şahtahtı Cülef demir yolunun Ermenilere teslimi hakkındaki telsiz haberini Rus Liva Kumandanlığına tebliğ etdim. Evet biz de resmen emir aldık Ermeniler hattı ta'mîr edib işletecek, buna mümânaat etmeyeceğiz. Fakat askerî tren gelmeyecekdir. Siz de askerinize emir verin mâni' olmasınlar dedi.

2. Bu meselenin Nahcivan'da Türkiye'de pek fenâ' te'sîr yapacağı aks-i İnkılâpçıların eline vesile verileceğini yarım milyon aç insan yurdlarına dönmek karnını doyurmak ümidiyle çöllerde süründüğü bir sırada bunlara bir çâre bulunamayarak Ermenilerin tervîc-i merâmı Boşeviklere i'timadsızlığı celb edeceği hakkında uzun uzadıya îzâhât vererek buranın ahvâlini kumandanına yazmasını liva kumandanına teklif etdim. Cevâben bu işin kendisinde de fena te'sîrler uyandırdığını ma'mafih Moskova'nın maksadı sulhperver olduğunu dünyaya karşı göstermekdedir. Diğer taraftan bu mütârekenâmeyi fesh ettirecek esbâb zuhûruna intizâr ve bu esbâbı ihzâra çalışmakda olduğunu ve Taşnaqların bundan şımararak bir tecavüzde bulunub Ruslarla muharebeye sebebiyet vereceği ve hat işledikçe Ermenilerin arasına propaganda gireceği bu hat meselesinin şâyân-ı ehemmiyet olmadığını ve bu karar Moskova'da verildiği için aleyhinde bir şey yazamayacağı ma'mafih bura ahvâli hakkında mâfevkına ma'lûmât vereceğini söyledi.

Şimendifer hattının muhafazasının Rus kıtaâtına havâlîsini teşvik ettim. Bunun üzerine müştereken hattı muhafaza için bizim hat üzerinde bulunan postamızın bir Rus postasıya takviye Nahcivan İstasyonu'na Rus kıtaâtı ikâme edilmesine ve trenlerin muâyene tâbi' tutulmasına karar verildi. İş'ar buyrulması ma'rûzdur.

7/8.9.36

Müfreze Kumandanı

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	924
Dosya	:	1-6
Fihrist	:	4

Belge No : 3007

Sağ Cenah Grup Komutanlığına

Şifre

Hemen çekilecektir.

Hat kırık ise hızla

Makü Telefon Merkezine gönderilecektir.

1. Ağacanya'nın 6 Eylül tarihli ve Şahtahtı Cülef demir yolunun Ermenilere teslimi hakkındaki telsiz haberini Rus Kızılordu Tugay Komutanlığına tebliğ ettim. Evet biz de resmen emir aldık, Ermeniler hattı tamir edip işletecek. Buna engel olmayacağız, fakat askerî tren gelmeyecektir. Siz de askerinize emir verin, engel olamasınlar, dedi.

2. Bu meselenin Nahcivan ve Türkiye'de çok kötü tesir yapacağı, inkılâp karşıtlarının eline koz verileceğini, yarım milyon aç insanın yurtlarına dönmek, karınlarını doyurmak ümidiyle çöllerde süründüğü bir sırada bunlara bir çare bulunamayarak Ermenilerin isteklerinin Bolşeviklere güvensizliği uyandıracağı hakkında uzun uzadıya açıklamalar yaparak, buranın durumunun komutanına yazılmasını tugay komutanına teklif ettim. Cevaben; bu işin kendisinde de endişeler uyandırdığını, bununla birlikte Moskova'nın amacının barıştan yana olduğunu dünyaya göstermek olduğunu, diğer taraftan; bu ateşkesi feshettirecek durumlar baş gösterirse bu durumları düzeltmeye çalışmakta olduğunu ve Taşnakların bundan şımararak bir saldırıda bulunup, Ruslarla muharebeye sebebiyet vereceği ve hat meselesinin dikkate değer olmadığını ve bu karar Moskova'da verildiği için aleyhinde bir şey yazamayacağı, bununla beraber buranın durumu hakkında üst makamlara bilgi verileceğini, söyledi.

Demir yolu hattının korunmasının, Rus birliklerine verilmesini teklif ettim. Bunun üzerine müştereken hattın korunması için bizim hat üzerinde bulunan postamızın, bir Rus postasıyla takviye edilerek, Nahcivan İstasyonu'na Rus birliklerinin yerleştirilmesine ve trenlerin kontrole tâbi tutulmasına karar verildi. Yazılması arz olunur.

7/8.9.1920

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1-6

Fihrist : 4

Belge No : 3008

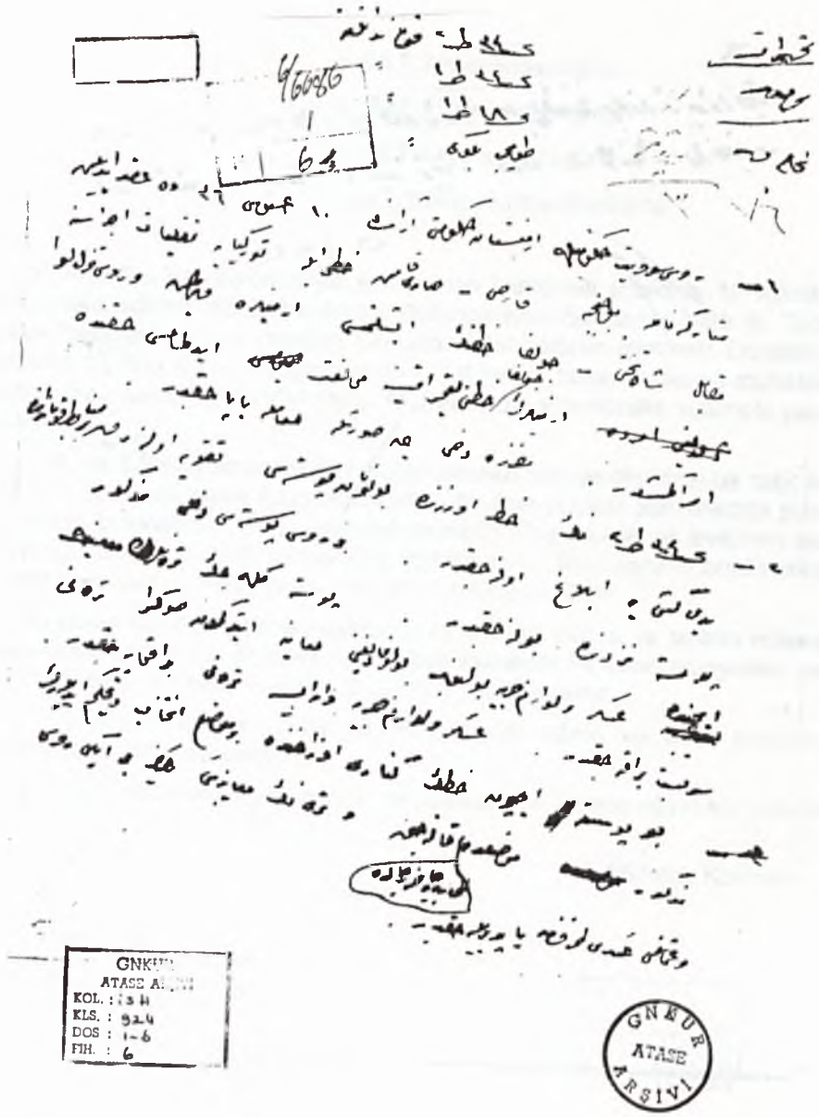

Belge No : 3008

KOL. : İSH
KLS. : 924
DOS. : 1-6
FİH : 6-1

Belge No : 3008

Tahrîrât

A. 34 T.2 Kumandanlığına

A. 34 T.1 Kumandanlığına

A. 18 T.1 Kumandanlığına

Topçu Bölüğü Kumandanlığına

1. Rus Sovyet Hükûmeti'yle Ermenistan Hükûmeti arasında 10 Ağustos 36'da akd edilmiş mütârekenâme mûcibince Kars-Sarıkamış hattı ile Türkiye'ye nakliyat icrâ'sına mukâbil Şahtahtı Cülef hattının işletmesi Ermenilere verilmiş ve Rus Kızıl Liva Ermenilerin Cülef hattını ta'mîr etmesine muhalefet edilmemesi hakkında emir almışdır. Müfreze dahi aynı sûretle muamele yapacakdır.

2. A. 34 T.2'nin hatt üzerinde bulunan postası takviye olunarak bir zabit kumandasında yedi kişiye iblâğ olunacaktır. Bir Rus postası dahi mezkûr posta nezdinde bulunacaktır. Posta gelecek trenlerin içinde asker ve levâzım-ı harbiyye bulunup bulmadığını muayene ettikten sonra treni serbest bırakacaktır. Asker ve levâzım-ı harbiyye var ise treni bırakmayacakdır.

Bu posta için hattın kenarı uzağında bir mevâzi intihâb ve tahkîm edilerek mezkûr mevziden muharebeye hazır hâlde kalınacak ve trenin muayenesi yalnız bir iki Rus ve Osmanlı askeri tarafından yaptırılacaktır.

3. Nahcivan İstasyonu'nda bir Rus kıtaâtı ikâme ve Milis kıtaâtının mevcûdu tezyîd olunacaktır.

4. Kıtaât müteyakkız ve emniyet tertîbâtına son derece riâyet-kâr bulunacaktır.

Müfreze Komutanı

9.9.36

yazdım.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1-6

Fihrist : 6, 6-1

Belge No : 3008

Yazışma

34 ncü Alay 2 nci Tabur Komutanlığına

34 ncü Alay 1 nci Tabur Komutanlığına

18 nci Alay 1 nci Tabur Komutanlığına

Topçu Bölüğü Komutanlığına

1. Rus Sovyet Hükûmeti'yle Ermenistan Hükûmeti arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanmış olan mütarekename gereğince Kars-Sarıkamış hattı ile Türkiye'ye nakliyat yapılmasına karşı Şahtahtı-Cülef hattının işletmesi Ermenilere verilmiş ve Rus Kızıl Tugayı Ermenilerin Cülef hattını tamir etmesine karşı çıkılmaması konusunda emir almıştır. Müfreze de aynı şekilde davranacaktır.

2. 34 ncü Alay 2 nci Taburun hat üzerinde bulunan postası güçlendirilerek bir subay komutasında yedi kişi gönderilecektir. Bir Rus postası da adı geçen posta nezdinde bulunacaktır. Posta gelecek trenlerin içinde asker ve harp malzemeleri bulunup bulunmadığını kontrol ettikten sonra treni serbest bırakacaktır. Asker ve harp malzemesi varsa treni bırakmayacaktır.

Bu posta için hattın kenarının uzağında bir mevzi seçilerek güçlendirilecek ve bu mevziden muharebeye hazır hâlde kalınacak, trenin kontrolü yalnız bir iki Rus ve Osmanlı askeri tarfından yaptırılacaktır.

3. Nahcivan İstasyonu'nda bir Rus birliği bulundurulacak ve milis birliklerinin sayısı arttırılacaktır.

4. Birlik gözetleme ve emniyet önlemlerine son derece önem verecektir.

Müfreze Komutanı

9.9.1920

yazdım.

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1-6

Fihrist : 6, 6-1

Belge No : 3009

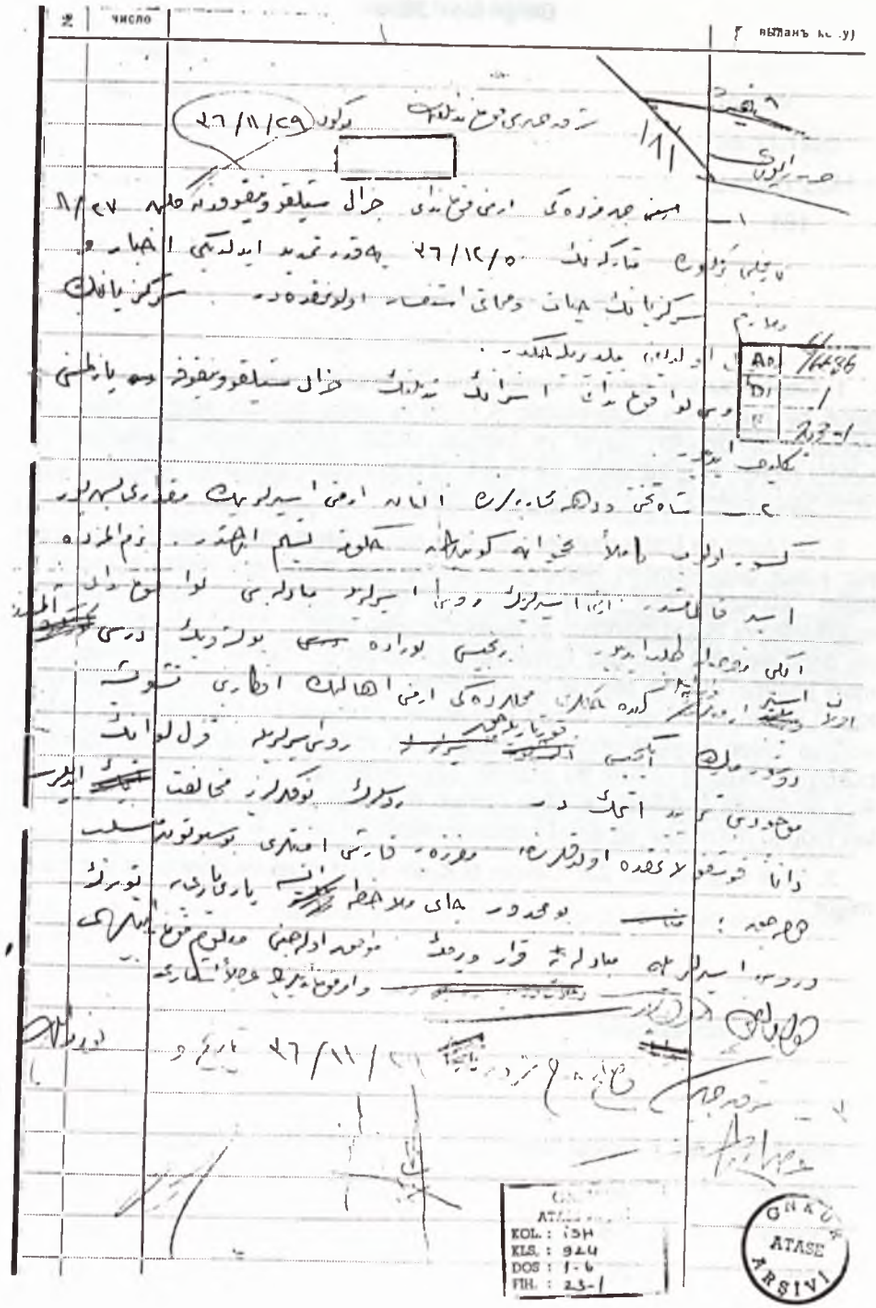

Belge No : 3009

Bugün

29.11.36

Harp Raporu.

181

Şark Cephesi Kumandanlığına

1. Cephemizdeki Ermeni kumandanı Ceneral Şilkovnikof'dan gelen 27.11 tarihli bir mektupda mütârekenin 5.12.36'ya kadar temdîd edildiği ihbar ve Mülâzım Serkezyan'ı hayat ve memâtı istifsâr olunmaktadır. Serkezyan'ın maktûl olduğu bildirilecekdir. Ve Rus Liva Kumandanı Üserâ'nın tebdîlinin Ceneral Şilkovnikof'a yazılmasını teklif ediyor.

2. Şahtahtı ve Daha muharebelerinde alınan Ermeni esirlerinin miktarı beş yüz küsûr olup kâmilen Nahcivan'a gönderilmiş hükûmete teslim edilmişdir. Bizim elimizde esir kalmamışdır. Ermeni esirlerinin Rus esirleriyle mübâdelesini liva kumandanı iki maksatla talep ediyor. Birincisi burada Bolşevik dersi almakta olan esir Ermeniler vasıtasıyla gidecekleri mahâllerdeki Ermeni ahâlînin efkârını teşvîşe düşürmemek, ikincisi kurtarılacak Rus esirleriyle Kızıl Livanın mevcûdunu tezyîd etmektedir. Rusların bu fikirlerine muhalefet edilirse zaten kuşkulanmakta olduklarından müfrezeye karşı ehemmiyetleri büsbütün müsbet olacak bu mahsûr cây-i mülâhaza ise yarı yarıya Türk ve Rus esirleriyle mübâdeleye karar vermek muvaffak olacağı malûm kumandanları olduğu ma'rûzdur ve emr-i kumandanlarınızın acilen iş'arı.

3. Şark Cephesi ve Sağ Cenah G.K. 29.11.36 tarih ve numro ile arz edilmiştir.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 23-1

Belge No : 3009

Bugün

29.11.1920

Harp raporu

181

Doğu Cephesi Komutanlığına

1. Cephemizdeki Ermeni Komutanı General Şilkovnikof'tan gelen 27.11 tarihli bir mektupta mütarekenin 5.12.1920'ye kadar uzatıldığı bildirildi ve Teğmen Serkezyan'ın hayatta olup olmadığı sorulmaktadır. Serkezyan'ın öldüğü bildirilecektir. Ve Rus tugay komutanı esirlerin mübadelesinin General Şilkovnikof'a yazılmasını teklif ediyor.

2. Şahtahtı ve Daha muharebelerinde alınan Ermeni esirlerinin miktarı beş yüz küsur olup tamamı Nahcivan'a gönderilmiş, hükûmete teslim edilmiştir. Bizim elimizde esir kalmamıştır. Ermeni esirlerinin Rus esirleriyle mübadelesini tugay komutanı iki amaçla istiyor: Birincisi burada Bolşevik dersi almakta olan Ermeniler aracılığıyla gidecekleri yerlerdeki Ermeni halkının durumunu karışıklığa düşürmemek, ikincisi kurtarılacak Rus esirleriyle Kızıl Tugayının mevcudunu artırmaktır. Rusların bu fikirlerine muhalefet edilirse, zaten şüphelenmekte olduklarından; müfrezeye karşı güveni büsbütün sarsacak bu sakınca, düşünülmesi gereken bir nokta ise de yarı yarıya Türk ve Rus esirleriyle mübadeleye karar vermek uygun olur, bilinen komutanları olduğu arz olunur ve emirlerinizin acilen yazı ile bildirilmesi.

3. Doğu Cephesi ve Sağ Kanat Grup Komutanlığı 29.11.1920 tarih ve numara ile arz edilmiştir.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 23-1

Belge No : 3010

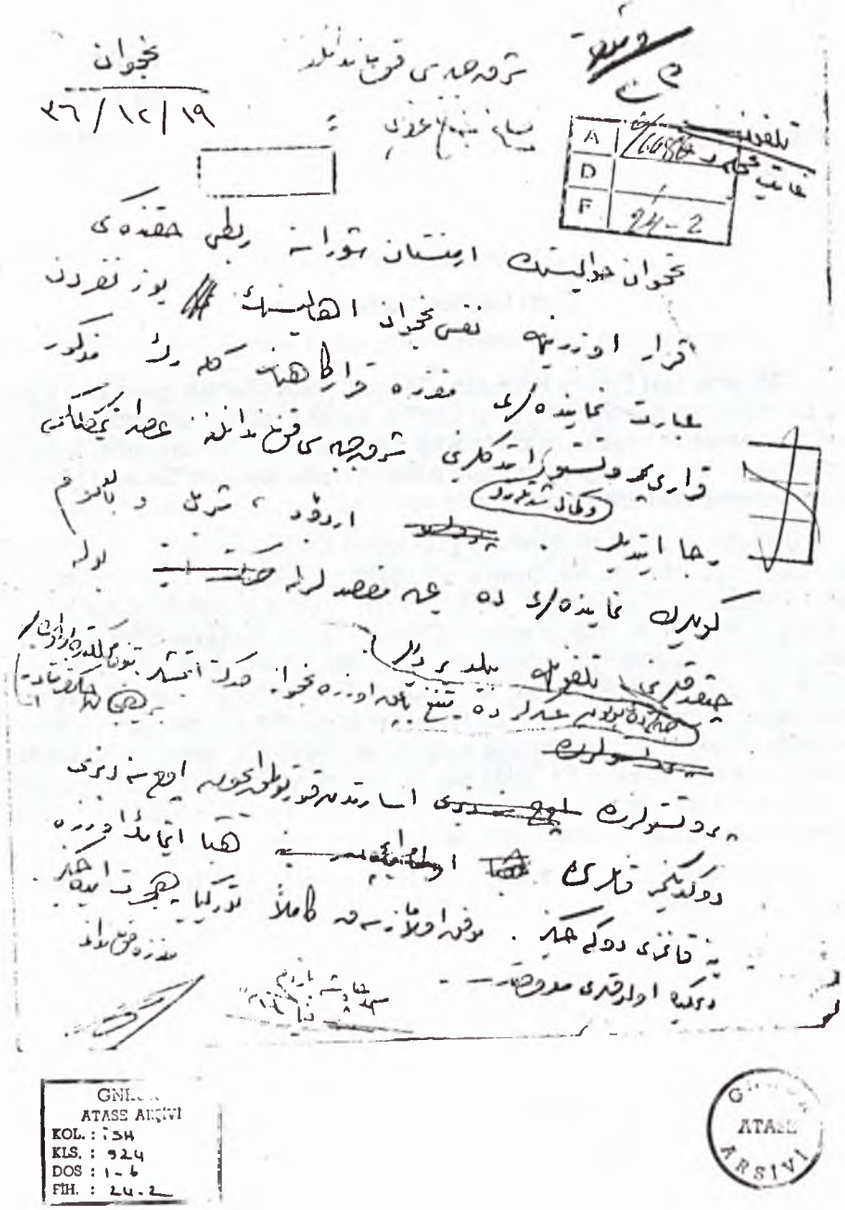

GNL... ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KLS. : 924
DOS : 1-6
FİH. : 24.2

Belge No : 3010

Nahcivan
19.12.36

Telefon
Gayet aceledir.

Şark Cephesi Kumandanlığına
Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

Nahcivan havâlîsinin Ermenistan Şûrası'na rabtı hakkındaki karar üzerine nüfûs-u Nahcivan ahâlîsinin yüz neferden ibâret nümâyendeleri müfreze karargâhına gelerek mezkûr kararı protesto ve kemâl-i şiddetle red ettiklerini Şark Cephesi Kumandanlığına arz etmekliğimi rica ettiler. Ordubat Şeril ve bilumûm köylerin nümâyendeleri de aynı maksatlarla yola çıktıklarını telefonla bildirdiler. Cephelerde bütün askerler de miting yapmak üzere Nahcivan'a hareket etmişler bütün hareketlere büyük bir heyecan hükm–ü fermâdır. Protestolarında "Esaretten kurtulmak için üç seneden beri döktüğümüz kanları da hebâ etmemek üzere yine kanımızı dökeceğiz. Muvaffak olmazsak kâmilen Türkiye'ye hicret edeceğiz." demekte oldukları ma'rûzdur.

Ahmet Çavuşa yazdım.
19 Minh

Müfreze Kumandanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 24-2

Belge No : 3010

Nahcivan

19.12.1920

Telefon

Gayet aceledir.

Doğu Cephesi Komutanlığına

Sağ Kanat Grubu Komutanlığına

Nahcivan havalisinin Ermenistan Şûrası'na bağlanması hakkındaki karar üzerine 100 kadar askerden oluşan göstericileri Müfreze karargâhına gelerek bu kararı protesto ve kesinlikle reddettiklerini Doğu Cephesi Komutanlığına bildirmemi rica ettiler. Ordubat, Şeril ve bütün köylerin göstericileri de aynı amaçla yola çıktıklarını telefonla bildirdiler. Cephede bütün askerler de miting yapmak üzere Nahcivan'a hareket etmişler. Bütün hareketlerde büyük bir heyecan hüküm sürmektedir. Protestolarında, "Esaretten kurtulmak için üç seneden beri döktüğümüz kanların boşa gitmemesi için yine kanımızı dökeceğiz, başarılı olamazsak hep beraber Türkiye'ye gideceğiz." demekte oldukları arz olunur.

Ahmet Çavuşa yazdım.

19/da

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 924

Dosya : 1-6

Fihrist : 24-2

Belge No : 3011

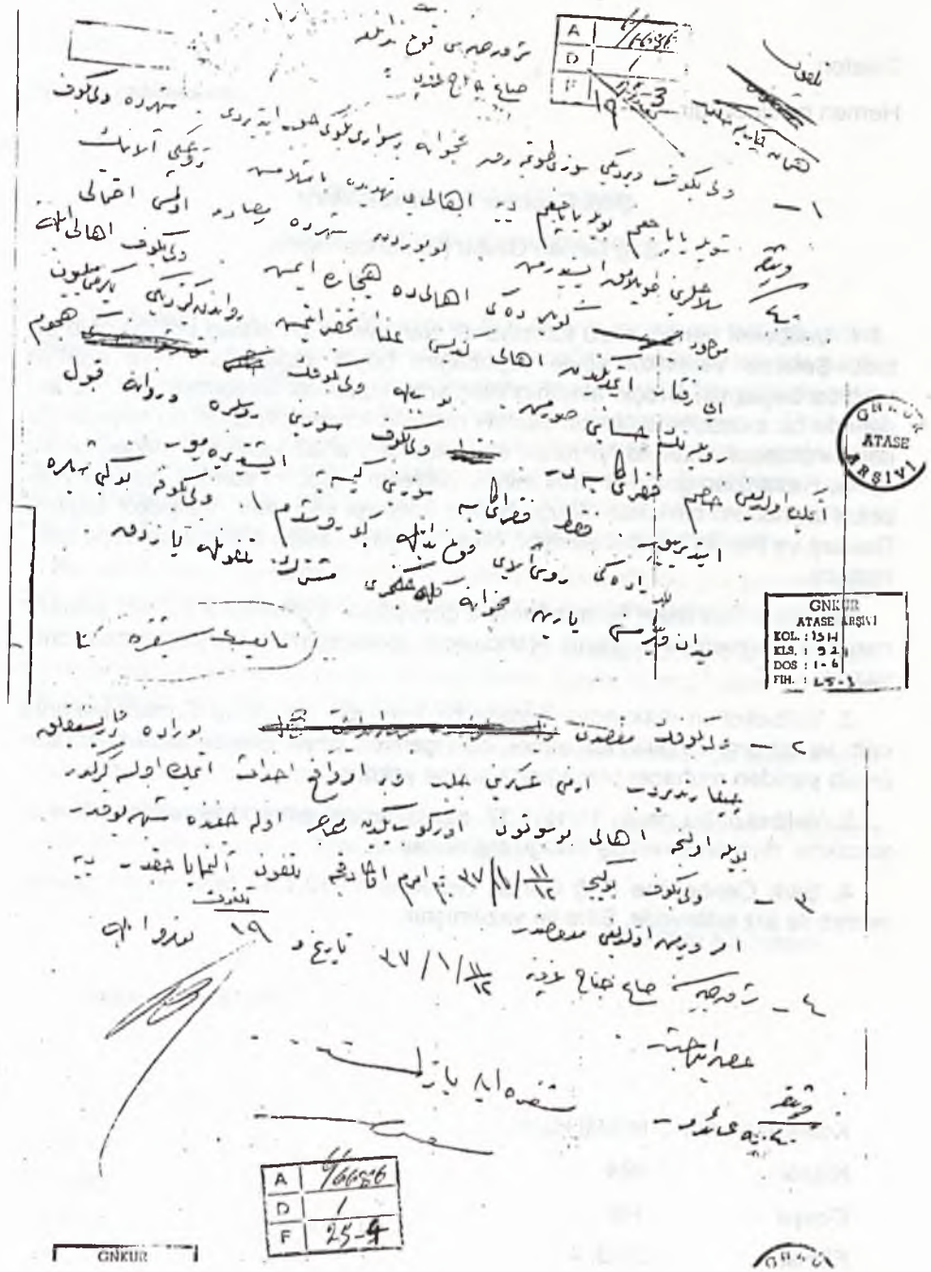

Belge No : 3011

Telefon

Hemen çekilecekdir.

Şark Cephesi Kumandanlığına

Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

1. Velibekof verdiği sözü tutmayarak Nahcivan'a bir süvâri bölüğü celb ettirdi. Şehirde Velibekof şöyle yapacağım böyle yapacağım, diye ahâlîye tehdîde başlamış, Droçki alayının silâhlarını toplamak istiyormuş. Bu yüzden şehirde bir müsâdeme olması ihtimâli mevcûd köylerdeki ahâlî de heyecanda imiş. Velibekof ahâlî ile iyi reftâr etmediğinden ahâlî kendisini alenen tahkir etmiş, Revan'dan getirdiği yirmi milyon rublenin hesabını sormuş, bu bile Velibekof'un hücûm etmekde olduğu hasmı fukarayı kasibedir. Velibekof sözünü Ruslara ve Revan'a kabul ettiriyor, fakat fukarayı kasibe sözünü kimseye işittiremiyor.

Buradaki Rus alayı kumandanıyla görüşdüm. Velibekof'a bu gibi şeylere meydan vermemesini yarın Nahcivan'a geleceğimizi müşterek telefonla yazdık.

2. Velibekof'un maksadını burada bir karışıklık çıkarttırıp Ermeni askerini celb ve bir emr-i vâkı'ihdâs etmek olsa gerekir, böyle olunca ahâlî büsbütün ürküb yeniden muhacer olacağında şübhe yokdur.

3. Velibekof bu gece, 11/12.1.37, benim emrim olmadıkça telefon alınmayacakdır, diye emir vermiş olduğu ma'rûzdur.

4. Şark Cephesi'ne Sağ Cenah Grubuna 11/12.1.37 tarih ve 19 telefon numro ile arz edilmişdir. Şifre ile yazılmışdır.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 25-3, 4

Belge No : 3011

Telefon

Hemen çekilecektir.

Doğu Cephesi Komutanlığına

Sağ Kanat Grubu Komutanlığına

1. Velibekof verdiği sözü tutmayarak Nahcivan'a bir süvari bölüğü getirdi. Şehirde Velibekof şöyle yapacağım böyle yapacağım diye halkı tehdide başlamış. Droçki alayının silâhlarını toplamak istiyormuş. Bu yüzden şehirde çatışma olması ihtimali, mevcut köylerdeki halkı da heyecanlandırmış. Velibekof halk ile iyi diyalog kuramadığından halk kendisini açıkça aşağılamış; Revan'dan getirdiği yirmi milyon rublenin hesabını sormuş, bu sebeple Velibekof'un hücum etmekte olduğu fakir halktır. Velibekof sözünü Ruslara ve Revan'a kabul ettiriyor, ancak fakir halk sesini kimseye duyuramıyor.

Buradaki Rus alayı komutanı ile görüştüm Velibekof'a bu gibi şeylere meydan vermemesini, yarın Nahcivan'a geleceğimizi müşterek telefon ile yazdık.

2. Velibekof'un amacı burada bir karışıklık çıkarttırıp, Ermeni askerini getirip, bir emrivaki karşısında bırakmak olsa gerek. Böyle olunca halkın büsbütün ürküp, yeniden göçmen olacağında şüphe yoktur.

3. Velibekof bu gece, 11/12.1.1921, benim emrim olmadıkça telefon alınmayacaktır, diye emir vermiş olduğu arz olur.

4. Doğu Cephesi'ne Sağ Kanat Grubuna 11/12.1.1921 tarih ve 19 telefon numarasıyla arz edilmiştir. Şifre ile yazılmıştır.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 924
Dosya : 1-6
Fihrist : 25-3, 4

KOL. : 134
KLS. : 524
DOS : 1-6
FIH. : 24-18

A 61/6686
D 1
F 24-18

GHAZI ATASE ARSIVI

KOL. : 134
KLS. : 524
DOS : 1-6
FIH. : 24-18

Belge No : 3012

Şifre

Şark Cephesi Kumandanlığına

Sağ Cenah Grubu Kumandanlığına

Her şeye tercîhen çekilecekdir.

Harp Telgrafı

4.1.37 tarihli şifreli emrin üçüncü maddesinin cevabıdır.

1. Velibekof'un Erivan'dan getirip ilân ettiği deklârasyonun tercümesidir.

Ermenistan'ın zalim ve menfûr Taşnak Hükûmeti yıkıldıktan fiile Gürcü Şûra Hükûmeti teşkîlinden sonra bize kardaş olan Azerbaycan Şûra Hükûmeti mutantan bir kararıyla Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki iddiayı mahv etti. O iddia ki Ermeniyle Müslüman arasında birçok kanların dökülmesine sebeb olmuşdur. Azerbaycan Hükümeti, Nahcivan'ı Şûra Ermenistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu ilân etti. Cem'aâtin hakîkî hükûmeti olan ve kendisinin istinâd-gâhını cem'aâtin arzusunda gören Ermeni Şûra Hükûmeti aynı vechle istinâd-gâhını Nahcivan zahmetkeş cem'aâtinin arzusunda görür. İtilâf Hükûmetlerinin ve Kafkasya'daki Nasyonelistlerin zincir-i esâretinden kurtulmak için Kızılorduyu yardımına çağıran Nahcivan cem'aâtinin reyde-i efkârı olan Nahcivan Refkomunu tebrik ederiz. Nahcivan zahmetkeşlerinin her kimin tarafından olursa olsun zulm ve tazyîkinden bugünden itibaren kurtulmuş olduğuna Ermeni Refkomu kânidir. Bu sebeple Nahcivan zahmetkeşleri Ermeni zahmetkeşleriyle aralarındaki münâsebet hakkında arzuları dairesinde fikirlerini açıktan açığa söyleyebilir.

İmzalar: Reis Kasyon, Refkom Azaları; Avis, Süleyman Nuri, Bayzadeyan, Devkiyan, Moravyan, Tergabiriliyan, Kabizbağdayatek.

Mühür: Ermeni Refkomu.

Rusya Erivan'da Bahaeddin Beye gönderilecekdir. Telefonda tarihini yazmamışlardı. Tarihi Kanun-ı evvelin yermisiyle yirmi beşi arasındadır.

2. İstiklâl ilânı merâsimi 26.12.36'da Başnuraşin'de, 27.12.36'da Nahcivan'da yapılmışdır.

3. Velibekof istiklâl vesikasını getirdiği gün yeni fevkalâde komiser idi. Fakat kimin tarafından ta'yîn edildiğini söylemiyordu. Bil-âhire Rusya Azerbaycan ve Ermenistan tarafından mensûb olduğunu söylemiş. Bana resmen yazdığı telefonda Merkezî Komhunist Bolşevik Partiyası tarafından Nahcivan'a fevkalâde komiser ta'yîn edilmiş olmakla beraber aynı zamanda On birinci Kızılordu İnkılâb-ı Harbi Şûrası tarafından vekil olduğunu bildiriyor.

4. Erivan'dan getirdiği yirmi milyon rubleyi Rusya Şûrası'nın Azerbaycan vasıtasıyla Ermenistan'a vermiş olduğu paradan getirdiğini; Azerbaycan, Rusya ile Ermenistan arasında vasıta olduğu gibi Şûra Ermenistan'ı Nahcivan Şûrası ile Azerbaycan ve Rusya arasında vasıta olacağını telefonla iş'ar ediyor.

5. Şark Cephesi'ne, Sağ Cenah Grubuna 6.11.37 tarih ve 14 numara ile yazıldığı ma'rûzdur.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	924
Dosya	:	1-6
Fihrist	:	24-18

Belge No : 3012

Şifre

Doğu Cephesi Komutanlığına

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Her şeyden önce çekilecektir.

Harp Telgrafı.

4.1.1921 tarihli şifreli emrin 3'üncü maddesinin cevabıdır.

1. Velibekof'un Erivan'dan getirip ilân ettiği deklârasyonun tercümesidir.

Ermenistan'ın zalim ve nefret uyandıran Taşnak Hükûmeti yıkılıp Gürcü Şûra Hükûmeti oluşturulduktan sonra, bize kardeş olan Azerbaycan Şûra Hükûmeti'ni ses getiren bir kararla Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki iddiayı yok etti. O iddia ki; Ermeniyle Müslüman arasında birçok kanların dökülmesine sebep olmuştur. Azerbaycan Hükûmeti Nahcivan'ın, Ermenistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu ilân etti. Cemaatin gerçek hükûmeti olan ve kendisinin güvencesini cemaatimizin arzusunda gören Ermeni Şûra Hükûmeti, aynı nedenle güvencesini Nahcivan emektar cemaatinin arzusunda görür. İtilâf hükûmetlerinin ve Kafkasya'daki Nasyonalistlerin esaretinden kurtulmak için Kızılorduyu yardıma çağıran Nahcivan cemaatinin genel düşüncesini, teşkilâtını tebrik ederiz. Nahcivan emektarının her kimin tarafından olursa olsun zulüm ve sıkıştırmasından bugünden itibaren kurtulmuş olduğuna Ermeni teşkilâtı inanmıştır. Bu nedenle Nahcivan emektarları, Ermeni emektarlarıyla aralarındaki ilişki hakkında arzuları çerçevesinde fikirlerini açıktan açığa söyleyebilirler.

İmzalar: Başkan Kasyon, Teşkilat Üyeleri; Avis, Süleyman Nuri, Bayzadeyan, Devkiyan, Moravyan, Tergabiriliyan, Kabizbağdayetek.

Mühür: Ermeni Teşkilâtı.

Rusya, Erivan'da Bahaeddin Beye gönderilecektir. Telefonla tarihini yazmamışlardı. Tarihi Aralık ayının yirmisiyle yirmi beşi arasındadır.

2. Bağımsızlık ilânı töreni, 26.12.1920'de Başnuraşin'de, 27.12.1920'de Nahcivan'da yapılmıştır.

3. Velibekof bağımsızlık belgesini getirdiği gün yeni fevkalâde komiser idi. Fakat kimin tarafından tayin edildiğini söylemiyordu. Daha sonra Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan tarafından bağlı olduğunu söylemiş. Bana resmen yazdığı telefonda Merkezî Komünist Bolşevik Partisi

tarafından Nahcivan'a fevkalâde komiser tayin edilmiş olmakla beraber, aynı zamanda On birinci Kızılordu İnkilâb-ı Harbi Şûrası tarafından vekil olduğunu bildiriyor.

4. Erivan'dan getirdiği yirmi milyon rubleyi Rusya Şûrası'nın Azerbaycan vasıtasıyla Ermenistan'a vermiş olduğu paradan getirdiğini; Azerbaycan'ın, Rusya ile Ermenistan'da aracı olduğu gibi Şûra Ermenistan'ı, Nahcivan Şûrası ile Azerbaycan ve Rusya arasında aracı olacağını telefonla bildiriyor.

5. Doğu Cephesi'ne, Sağ Kanat Grubuna 6.11.1921 tarih ve 14 numara ile yazıldığı arz olunur.

Müfreze Komutanı

Koleksiyon Adı	:	İstiklâl Harbi
Klâsör	:	924
Dosya	:	1-6
Fihrist	:	24-18

D. 9 NCU VE 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI

Belge No : 3013

5/2493
112
112

وجه قرار قاه

شروط جه سر قوماندانلغنه ۲۶/۷/۲۰

۱- خرجه جه سنده سکرتنه باقیز.

۲- بو کون ۳۰/۸ اولده اوت بوکاسی تدریسی ایچون اوکور

اباسنك جیبنه باسه خرجه سنده جیقه - ده

دا اخلی سنه نفاذ تنه لته قیلی کوره واشتر

۳- جاما- قاخی و جفیده تبدل کوریلدیکی تقدیرده

۴- بو ایو- ۲۰ کون ۲۶ یا ۱۲ نلغه چه نومو ایله

فرقه نلغه کیزینه ویرلمه شرطیله جه

قوماندانلغه: عرض ایدیلمشدر -

۱۲ و

حشر ده لوازمات

۲۰/۱۲ یوقدر

صالح

۲۰/۷/۲۰ (۱)

ONKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL : 154
KLS. : 814
DOS : 5-9
FIH. : 112

Belge No : 3013

Şark Cephesi Kumandanlığına

Fırka Karargâhı

21.7.36

1. Fırka cephesinde sükûnet bâkidir.

2. Bugün saat 9.30 evvelde ot yüklü yirmi iki öküz arabasının Haberbasan karyesinden çıkarak Sarıklısen istikametine gittiği görülmüştür.

3. Camardağı ve Hafız'da tebeddül görülmediği ma'rûzdur.

4. Bu rapor 20 Temmuz 36 saat 12 zevâlinde, 1/2 numro ile fırka telefon merkezine verilmiş, Şark Cephesi Fırka 9-12 kumandanlıklara arz edilmiştir.

Fırka 12 K

Osman Nuri

Vusûlü 20/12

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 112

Belge No : 3013

Tümen Karargâhı

21.7.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

1. Tümen cephesinde sukûnet hâkimdir.

2. Bugün saat 9.30'da ot yüklü 22 öküz arabasının Haberbasan köyünden çıkarak, Sarıklısen yönüne gittiği görülmüştür.

3. Camardağı ve Hafız'da bir değişiklik görülmediği arz olunur.

4. Bu rapor 20 Temmuz 1920, öğlen saat 12'de, 1/2 numara ile tümen telefon merkezine verilmiş, Doğu Cephesi, 9 ve 12 nci Tümen Komutanlıklarına arz edilmiştir.

12 nci Tümen Komutanı

Osman Nuri

Gelişi 20/12

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 814
Dosya : 5-9
Fihrist : 112

Belge No : 3014

ONKUR
ATASE ARŞİVİ
KOL. : 714
KLS. : 714
DOS : 13-13
FH. : 177

Belge No : 3014

19 ncu Fırka — Karargâh

Numro — 11.11.36

2

Akşam raporu

Şark Cephesi Kumandanlığına

1. Cephede sükûnet vardır.

2. 29 A. ile Azerbaycan Süvâri Alayının yeni mıntıkaya muvâsalatlarına dâir henüz rapor alınmamıştır.

3. 10/11.11.36 saat 7 sonrada 17.A'ya ilticâ' eden ve şimendifer hattında çalışan iki Ermeni neferi, Gümrü'ye çekilen Ermenilerin perîşân bir sûrette şimendifer yolunu takiben Erivan'a gittiklerini; çekilen kuvvetten bir kısmının Bolşevik olarak teslim olmak arzusunda olduklarını; yeniden asker celb cem'ine teşebbüs edilmediği gibi, edilse dahi ahâlîden asker olmak arzusunun tamamen söndüğü ve iki yüz nefer iki topdan mürekkeb bir kuvvetin Kundakcıyan namında birisinin kumandasında olarak Ani İstasyonu'nda bulunduklarını ifâde etmişlerdir.

4. Cephe ilerisine sevk edilen keşif kollarından rapor gelmemişdir.

5. 2 numrolu bu rapor Şark Cephesi Kumandanlığına tahrîren arz edilmiş ve fırkaya yazılmak üzere 11.11.36 saat 6 sonradan telefon merkezine verilmişdir.

9 ncu Fırka Kumandanı
Kaim-makam

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi
Klâsör : 714
Dosya : 13-13
Fihrist : 177

Belge No : 3014

19 ncu Tümen — Karargâh

Numara — 11.11.1920

2

Akşam raporu

Doğu Cephesi Komutanlığına

1. Cephede sükûnet vardır.

2. 29 ncu Alay ile Azerbaycan Süvari Alayının yeni bölgeye ulaştıklarına dair, henüz, rapor alınmamıştır.

3. 10/11.11.1920 saat 19.00'da 17 nci Alaya iltica eden ve demir yolu hattında çalışan iki Ermeni askeri, Gümrü'ye çekilen Ermenilerin perişan bir şekilde demir yolunu takiben Erivan'a gittiklerini; çekilen kuvvetten bir kısmının Bolşevik olarak teslim olmak isteğinde olduklarını; yeniden asker toplanmasına teşebbüs edilmediği gibi, edilse bile halkta asker olmak arzusunun tamamen söndüğü, 200 asker ve 2 toptan oluşan bir kuvvetin Kundakcıyan adında birisinin komutasında olarak Ani İstasyonu'nda bulunduklarını ifade etmişlerdir.

4. Cephe ilerisine sevk edilen keşif kollarından haber gelmemiştir.

5. 2 numaralı bu rapor Doğu Cephesi Komutanlığına yazı ile arz edilmiş ve tümene yazılmak üzere 11.11.1920 saat 18'de telefon merkezine verilmiştir.

9 ncu Tümen Komutanı

Yarbay

Koleksiyon Adı : İstiklâl Harbi

Klâsör : 714

Dosya : 13-13

Fihrist : 177